

**BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU TEZLİ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**TÜRK CEZA MUHALEMESİNDE
SERİ MUHAEME USULÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
MUSTAFA UZUNÇAKMAK**

ANKARA - 2022

**BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU TEZLİ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**TÜRK CEZA MUHAKEMESİNDE
SERİ MUHAKEME USULÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
MUSTAFA UZUNÇAKMAK**

**TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. EZGİ AYGÜN EŞİTLİ**

ANKARA – 2022

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih:08/09/2022

Öğrencinin Adı, Soyadı: Mustafa UZUNÇAKMAK
Öğrencinin Numarası: 21820355
Anabilim Dalı: Kamu Hukuku Anabilim Dalı
Programı: Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans Programı
Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı: Doç.Dr. Ezgi AYGÜN EŞİTLİ
Tez Başlığı: Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Usulü

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans/Doktora tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 112 sayfalık kısmına ilişkin, 08 / 09 / 2022 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 17'dir. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

"Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını" inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:.....

ONAY

08 / 09 / 2022

Doç.Dr.Ezgi AYGÜN EŞİTLİ

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın ortaya çıkması sürecinde değerli bilgilerini ve tecrübelerini hiç sakınmadan benimle paylaşan, kullandığı her kelimenin hayatıma kattığı önemini asla unutmayacağım saygıdeğer danışman hocam; Doç.Dr.Ezgi Aygün Eşitli'ye, her zaman yanımda olduğunu en içten duyguları ile hissettiren ve hayatıma sürekli olarak tüm imkanları ile katkı sunan canım annem Figen Uzunçakmak'a, canım babam Engin Uzunçakmak'a, abim Erkin Uzunçakmak ve eşi Ceren Uzunçakmak'a, ailemizin yeni üyesi moral kaynağımız biricik yeğenime, böyle bir çalışma yapabileceğime dair beni cesaretlendiren, çalışmamın her aşamasında beni motive eden, hayatıma sürekli olarak bir şeyler katma çabasında olup bununla birlikte yoğun tempomda sabır gösteren, bir an olsun yardımını esirgemeyen, tüm zorluklar karşısında benimle birlikte göğüs geren hayat arkadaşım Arş.Gör.Gözde Kocaoğlu'na teşekkür ederim.

Mustafa UZUNÇAKMAK

Eylül-2022

ÖZET

Ceza muhakemesi hukukunda, gelişmekte olan dünya ve yaşam koşulları çerçevesinde ortaya çıkan yeni sorunların çözümünün sağlanması amacıyla çalışmalar yapılmaktadır. Ceza muhakemesinin ve ülkemizin yaşadığı en büyük sorunlardan biri yoğun dosya yükü altında çalışan adliyeler olduğu düşünüldüğünde bu durumun iyileştirilmesi açısından çalışmaların hız kazanması da olması gerekeni yansıtmaktadır. Bu kapsamda 7188 s. Kanun'la düzenlenmiş olan seri muhakemeyle basit yargılama usulleri yargılamanın iş yükünü azaltma amacıyla ortaya çıkmıştır.

Çalışmamız, hukuk sistemimize sonradan kazandırılan ceza muhakemesi usul yöntemlerinden seri muhakeme usulünün incelenmesi hakkındadır. Ayrıca söz konusu usul yöntemi hakkında; Türk hukuk sistemine girişi, mukayeseli hukuk bakımından tartışılması, diğer usul kurumları ile benzerlikleri ve ayrı düştükleri noktaları, Anayasal ilkelere uygunluğunun tartışılması ve uygulanması ile ilgili araştırmalar üzerinde durulmuştur.

Adaletin hızla yerini bulmasını hedefleyen yeni yargılama usullerinden seri muhakeme usulünün incelenmesinden oluşan çalışmada, adaletin hızlı olmasının her zaman doğru sonuçlar çıkarıp çıkarmayacağı noktasına dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ceza kararnamesi, ceza muhakemesi hukuku, talepname, ikrar, seri muhakeme usulü.

ABSTRACT

Various studies are currently carried out in the field of Code of Criminal Procedure with the objective to deliver solutions to new problems emerging within the framework of living conditions across the globe. Given that one of the major problems in our country within the field of Criminal Procedure is the intense caseload of courthouses, the evergrowing trend of the studies that are currently carried out for improving the current conditions, in fact, reflects what is expected to be. Within this context, serial judgement and simple adjudicatory procedures have been regulated pursuant to the Law no.: 7188 oriented at mitigating the workload of the courthouses.

Our study aims to carry out a deep analysis on the serial judgement procedure, as one of the criminal procedures, and which was brought in our legal system later on. Moreover, various researches have been carried out on the integration of this procedure into Turkish Law, along with the discussion of the same within the scope of comparative law, similarities with and points drifted away from other adjudicatory procedures, adaptation into the constitutional principles, and applicability of it, as well, within the scope of this study.

In this study, comprising of the detailed analysis of “serial judgement procedure” as one of the new adjudicatory procedures, which aims to serve justice within the shortest period of time possible, it is also underlined whether “*speedy justice*”, so to say, could result in the most accurate legal consequences, or not.

Key words: Penal decree, requisition, law on criminal procedure, admission, serial judgment procedure.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	vii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
ALTERNATİF MUHAKEME USULLERİ, SERİ MUHAKEMENİN TARİHÇESİ VE TÜRK CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU İLKELERİ KAPSAMINDA SERİ MUHAKEME USULÜ	3
I. ALTERNATİF MUHAKEME USULLERİ	3
A. Genel Olarak Seri Muhakeme.....	3
B. Basit Yargılama Usulü	6
C. Uzlaştırma	11
D. Önödeme.....	12
II. SERİ MUHAKEMENİN TARİHÇESİ	13
III. CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU İLKELERİ KAPSAMINDA SERİ MUHAKEME	24
A. Silahların Eşitliği İlkesi	25
B. Suçsuzluk Karinesi.....	26
C. Susma Hakkı ve Aleyhe Delil Getirmeye Zorlama Yasağı.....	27
D. Anayasal Yargı Yetkisi ve Kanuni Hakim Güvencesi.....	30
E. Yargılama Sonucunda Gerekçeli Karar Verilmesi Zorunluluğu	31
F. Şüpheden Sanık Yararlanır İlkesi	32
İKİNCİ BÖLÜM	34
KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA SERİ MUHAKEME USULÜ, SERİ MUHAKEMENİN HUKUKİ NİTELİĞİ VE ŞARTLARI	34
I. KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA SERİ MUHAKEME USULÜ	34
A. Almanya Ceza Muhakemesi Hukuku	34
B. İtalya Ceza Muhakemesi Hukuku	35
C. Romanya Ceza Muhakemesi Hukuku	36

D. Japonya Ceza Muhakemesi Hukuku	36
E. Fransa Ceza Muhakemesi Hukuku	37
F. İngiltere, Kuzey İrlanda, Galler ve İskoçya Ceza Muhakemesi Hukuku	37
G. Amerika Birleşik Devletleri Ceza Muhakemesi Hukuku	39
II. SERİ MUHAKEME USULÜNÜN HUKUKİ NİTELİĞİ	42
III. SERİ MUHAKEMENİN ŞARTLARI	46
A. Genel Olarak	46
B. Suçun İşlendiğine İlişkin Yeterli Delil Bulunması	46
C. Suçun Kovuşturma Olanağının Bulunması.....	47
D. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Kararı Verilmemiş Olması	47
E. Suçun Seri Muhakeme Kapsamında Olması.....	47
1. Türk Ceza Kanunu'nda Yer Alan Seri Muhakeme Usulü Kapsamındaki Suçlar	48
a) Hakkı Olmayan Yere Tecavüz	48
b) Genel Güvenliğin Kasten Tehlikeye Sokulması	49
c) Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma.....	50
d) Gürültüye Neden Olma	51
e) Genel Güvenliğin Kasten Tehlikeye Sokulması Suçu.....	51
f) Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu	53
g) Parada Sahtecilik.....	54
h) Mühür Bozma.....	55
i) Resmi Belgenin Düzenlenmesinde Yalan Beyan.....	55
j) Kumar Oynanması İçin Yer Ve İmkan Sağlama.....	56
k) Başkasına Ait Kimlik Veya Kimlik Bilgilerinin Kullanılması Suçu	57
2. Ateşli Silahlar ve Bıçaklar İle Diğer Aletler Hakkında Kanunda Bulunan Suçlar ..	58
a) Kanunun On Üçüncü Maddesinde Sayılan Fiiller.....	58
b) Kanunun On Beşinci Maddede Sayılan Fiiller.....	59
3. Orman Kanununda Bulunan Suç.....	60
4. Rulet, Tilt, Langırt ve Benzeri Oyun Alet ve Makineleri Hakkında Kanunda Bulunan Suç	60
5. Kooperatifler Kanununda Bulunan Suç	61
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	62
SERİ MUHAKEME USULÜNÜN UYGULANMASI.....	62
I. CUMHURİYET SAVCISININ SERİ MUHAKEME USULÜNÜ UYGULAMASI 62	
A. Seri Muhakeme Usulüne Davet ve Bilgilendirme	62
B. Şüphelinin Bilgilendirilmesi	63

C. Seri Muhakeme Usulünün Teklif ve Kabul Edilmesi	64
D. Şüpheli Hakkında Cezanın Belirlenmesi	66
1. Genel olarak	66
2. Temel cezanın belirlenmesi	70
E. Hapis Cezasının Seçenek Yaptırımlara Çevrilmesi	71
F. Hapis Cezasının Ertelenmesi	72
G. Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılmasına Karar Verilmesi	73
H. Talepnamenin Hazırlanması	74
II. MAHKEMECE YAPILACAK İŞLEMLER	76
A. Görevli Mahkeme ve İşlemleri	77
B. Sanığın Dinlenmesi	78
C. Hüküm Verilmesi	79
III. SERİ MUHAKEME USULÜNÜN SONUÇLARI	79
IV. MAHKEMENİN KURDUĞU HÜKME KARŞI KANUN YOLLARI	83
A. Olağan Kanun Yolu	83
B. Olağanüstü Kanun Yolları	89
1. Kanun Yararına Bozma	89
2. Yargılamanın Yenilenmesi	90
SONUÇ	91
KAYNAKÇA	93

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

AIHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AIHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
BGH	Alman Federal Mahkemesi
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
CD.	Ceza dairesi
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
Çev	Çeviren
Dpn	Dipnot
Dr.	Doktor
E.	Esas
E.T.	Erişim Tarihi
Ed.	Editör
HAGB	Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması
K.	Karar
KDAE	Kamu Davasının Açıklanmasının Geri Bırakılması
KYOK	Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararı
m.	madde
No.	Numara
Para.	Paragraf
Prof.	Profesör
s.	Sayfa
S.	Sayı
SEGBİS	Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi
SMU	Seri Muhakeme Usulü
SMY	Seri Muhakeme Yönetmeliği
StPO	Strafprozeßordnung
SYOK	Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığı Kararı
TBB	Türkiye Barolar Birliği
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi

TCK	Türk Ceza Kanunu
TDK	Türk Dil Kurumu
Vb.	Ve benzeri
Vol	Volume (Cilt)
Y.	Yıl.
YCGK	Yargıtay Ceza Genel Kurul Kararı
YİBGK	Yargıtay İçtihatları Birleştirme Genel Kurulu

GİRİŞ

Ceza muhakemesi herhangi bir suçun işlenip işlenmediği ve eğer ortada bir suç bulunuyor ise isnat edilen suçun kim tarafından işlendiğini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Ceza muhakemesinin uygulanması usulü ile muhakemenin öznelere etkinliğini, sorumluluklarını, haklarını ve birbirleri ile olan ilişkilerini tanzim eden hukuk dalına ceza muhakemesi hukuku denilmektedir¹.

2019 yılı Ekim ayı itibarıyla basında geçen ismiyle Yargı Reformu Paketi olan 7188 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun yürürlüğe girmiştir. Bu kanunda Ceza Muhakemesi Kanunu'na eklenen yeni kurumlar içerisinde basit yargılama usulü ve seri muhakeme usulü (SMU) ön plana çıkmaktadır. Bu çalışma, seri muhakeme usulünün şartlarını sunmak, uygulanmasına yönelik önerilerde bulunmak ve bu yeni usulün hangi açılardan adil yargılanma hakkı ihlali oluşturduğunu tespit etmek amacıyla oluşturulmuştur. Birbirinden farklı olan usuller hakkında karışıklık olmaması amacıyla öncelikle basit yargılama usulünü genel hatlarıyla özetleyerek başlanan çalışmamızda SMU'nun uygulanması ve uygulanması neticesinde oluşabilecek hak ihlallerinin değerlendirilmesinin yanında karşılaştırmalı hukuktan faydalanarak başka ülke kanunlarında yer alan düzenlemeler değerlendirilmiştir.

SMU şüphelinin ikrarına dayanmaktadır. Mevcut olan uyuşmazlık ise kovuşturma aşamasına geçilmeden soruşturma aşamasında son bulmaktadır. Adaletin hızlı bir sürede tecelli etmesi ve adliyelerin iş yükünün hafifletilmesi için klasik muhakemeye alternatif olarak SMU 01.01.2020 tarihinde uygulamaya başlanmıştır. Uygulamaya başlanma tarihinden öncesinde kovuşturma aşamasında aşamasına gelmiş ve kesinleşmiş dosyalar hakkında SMU'nün uygulanması da mümkün olmayacaktır. Fakat bu konu ile ilgili AYM'nin vermiş olduğu karar kapsamında yenilikler getirilmiştir. Kesinleşen dosyalar ile ilgili uygulanacak olan usul yöntemi de belirlenmiştir. Çalışmamızda bu hususlar da incelenmiştir.

İddia makamı kanunda belirtilen suçlar ile ilgili yürütmüş olduğu soruşturma evresi sonunda yeterli şüpheyne varması durumunda, düzenlemede yer alan şartlar oluşmuş ise SMU'nü teklif etmesi mecburidir. Cumhuriyet savcılığının yapmış olduğu tekliften sonra şüpheli bu teklifi kabul ederse, iddia makamı bir talepnameyle görevli mahkemeye

¹ÖZBEK, Veli Özer, DOĞAN, Koray, BACAŞIZ, Pınar. Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 13. Baskı, Ankara 2020.

başvuruda bulunur. İddia makamı tarafından hazırlanacak olan taleptenamede şüpheli hakkında hükmedilmesi talep edilen müeyyide miktarı da bulunmalıdır. SMU'nde hakim tarafından yapılması gerekli olan iş ve işlemlerden bazıları iddia makamı olan Cumhuriyet savcılarına yüklenmiştir. Böylelikle iddia makamının yetkileri oldukça arttırılmıştır. Çünkü söz konusu usul yöntemi uygulandığında, mahkemeler yalnızca kanunda belirtilmiş olan incelemeleri yapmaktadır. İncelemeler neticesinde iddia makamı tarafından hazırlanan taleptenamede doğrultusunda hüküm kurmak mecburiyetindedir.

Üç bölümden oluşan çalışmamızın birinci bölümünde alternatif muhakeme usulleri, SMU'nün tarihçesi ve Türk Ceza Muhakemesi Hukuku ilkeleri kapsamında SMU'nün incelemesi yapılmıştır.

İkinci bölümde ise karşılaştırmalı hukuk bakımından değerlendirmelere yer verildikten sonra SMU'nün hukuki niteliği ve şartları incelenmiştir.

Üçüncü ve son bölümde ise, SMU'nün uygulanması hakkında incelemeler yapılmıştır. Bu kapsamda yapılan değerlendirmeler neticesinde sorunlar ile ilgili çözümler üretilmiştir. Ayrıca hukuk sistemimize sonradan dahil olan SMU hakkında uygulamada da güncel olarak bazı problemler yaşanmaktadır. Çalışmamızın bu bölümünde bahse konu olan sıkıntılara da yer verilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ALTERNATİF MUHAKEME USULLERİ, SERİ MUHAKEMENİN TARİHÇESİ VE TÜRK CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU İLKELERİ KAPSAMINDA SERİ MUHAKEME USULÜ

I. ALTERNATİF MUHAKEME USULLERİ

CMK'nın yürürlükten kaldırılan 250. maddesinin yeniden düzenlenmesi ve Resmi Gazete'de 24.10. tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girmiş olan 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 23. maddesi ile ceza yargılaması sistemimize basit yargılama usulü ve seri muhakeme usulü adıyla iki yeni yöntem kazandırılmıştır. Esas olarak SMU'nun inceleneceği çalışmamızda birbirinden farklı kurumlar olan basit yargılama usulünün de kısa bir tanımı yapılacak ve aralarındaki farklılıklar incelenecektir.

A. Genel Olarak Seri Muhakeme

Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren düzenleme kapsamında araştırmamızın özünü oluşturan konu olan seri muhakeme usulü ile ilgili ayrıntılı bilgileri şu şekilde anlatmakta fayda vardır.

SMU ile ilgili olan ve T.C. Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan, Yargıda Reform Tasarısı isimli kitapçıkta bazı hedeflerin yer aldığı sıralamada 7.1. numaralı hedef olarak hazırlanan kısımda, hedef olarak; mahkemelerin görev alanlarının yeniden düzenlenerek, bazı basit fiillerle ilgili süreçlerin kısaltılması için yeni bir usulün getirileceği, infaz hakimliklerinin görev alanına ilamın infazıyla ilgili kararların bütünüyle girmesinin sağlanacağı, sulh ceza hakimliklerinin idari yaptırım kararları ile ilgili itirazlara karşı uzmanlaşması sağlanarak hükümlere yönelik etkili bir kanun yolunun getirileceği, birtakım suçların hızlı ve basitleştirilmiş bir yargılama usulü ile görülmesinin ceza mahkemelerinin görev alanlarının yeniden düzenlenmesi ile sağlanacağı, takibi şikayete bağlı suçların kapsamının genişletileceği, HAGB kurumuyla bu kararlara karşı kanuni yollarına dil yargılanma hakkına göre inceleneceği, mevzuatta suç kapsamında yer alan eylemlerden idari yaptırıma dönüştürülebilecek olanların tespit edilirse suç olmaktan çıkarılacağı, tür ve süre

yönünden kısa süreli hapis cezalarına seçenek oluşturan yaptırımların kapsamının genişletileceği, hak ve özgürlüklerin korunması ilkesinin özellikle adil yargılanma hakkı olmak üzere gözetilmesi suretiyle yaptırım ve suç dengesinin incelenerek yeniden düzenleneceği, hukuk fakültesinden mezun olanların soruşturmaların daha kaliteli yürütülebilmesi için belirli bir oranda adli kollukta istihdamının sağlanacağı belirtilmiştir.

Ayrıca Cumhuriyet başsavcılıklarının adli kollukla koordinasyonun geliştirilmesi ve teşkilat yapısının etkinliğinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılacağı, iddianamenin iadesi müessesesinin kapsamı itibarıyla yeniden belirleneceği, savcı ve fail arasında yapılacak bir anlaşmayla bazı fiillere yönelik soruşturmaların sonlandırılabilmesinin sağlanacağı, farklı suç tipleri açısından etkin pişmanlık hükümleri ve Cumhuriyet savcılıklarının bu hükme yönelik yetkilerinin genişletileceği, kamu davası ve ön ödeme davası açılmasının ertelenmesi müesseselerinin uygulama alanının genişletileceği, kovuşturma öncesi soruşturma süreçleri ve çözüm araçlarının güçlendirilmesinin belirlendiği, bu amaç doğrultusunda Cumhuriyet savcılarının takdir yetkileri genişletileceği belirtilmiştir².

Ceza adalet sistemimize yeni bir yöntem olarak muhakeme sürecini ceza kanunumuzda yer alan diğer suçlara nazaran daha basit suçlarda daha kısa hale getirecek olan Seri Muhakeme Usulü (SMU) kurumu kazandırılmıştır. Bu yeni usul yöntemi, yalnızca adalet sistemini zor durumda bırakan mahkemelerdeki iş yükü baskısının hafifletilmesini değil, ceza kanununda alt sınırı ve üst sınırı diğer suçlara göre daha basit suçlara hızlı cevaplar vererek, bozulan kamu düzeninin yeniden düzenlenmesine de hizmet etme amacı taşımaktadır³. SMU, şüphelinin daha az bir yaptırım, daha az bir ceza alma beklentisiyle söz konusu usulün uygulanmasını kabul etmesinden sonra başlamaktadır⁴.

SMU, bir yanda şüphelinin, diğer yanda savcılığın ve yargı ve denetim mercii olarak mahkemenin yer aldığı bir sürecin adıdır. Kıta Avrupası hukuk sisteminin bazı ülkelerinde (örneğin İtalya, Fransa, Romanya ve Almanya) Türkiye’den önce uygulanmaya başlanan bu yeni yöntem, şüphelinin usulün uygulanmasına muvafakat etmesine bağlıdır. Bu usul, belli bir ağırlığın altındaki suçlar için yasal sürecin formalite ve zaman alıcı usul süreçlerinden arındırılmıştır. Bunun yanında bu usul, işlenen suçlara kısa sürede etkin olarak yanıt verilmesini sağlayarak bozulan kamu düzenini sağlamayı amaçlamaktadır.

² Yargıda Reform Tasarısı, Adalet Bakanlığı Yayını, Nisan-2019, s. 38 vd.

³ Adalet Bakanlığı, Ceza Muhakemesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Genel Gerekçesi, s. 13; TBMM Başkanlığı, CMK Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi, s. 17.

⁴ YAVUZ, Hakan, Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler, Ankara 2020, s. 244.

Ceza sürecimize yeni giren SMU kapsamında suçların soruşturulmasına başlanması; Delillerin toplanması, koruma tedbirlerine (telekomünikasyon yoluyla iletişimin kontrolü, arama, el koyma, gözaltı, gözaltı, adli kontrol, tutuklama, teknik yollarla kontrol ve gizli soruşturmacı atanması) başvurulabilmesi açısından genel soruşturma düzenine benzemektedir. Ancak bu usul genel soruşturma usulünden;

- Bir yanda şüphelilerin, diğer yanda savcılık ve denetim makamı konumundaki mahkemelerin yer alması,
- Şüphelinin yaptırımın hafifletilmesi umuduyla SMU'nun uygulanmasını kabul ettiğini beyan etmesi ile başlaması,
- Usulün, bir fiilin işlendiğine dair yeterli şüphe varsa, savcının şüphelinin huzurunda onunla anlaşması sonucu düzenlenen bir talepname ile uygulanması,
- Yetkili ve görevli bir mahkeme tarafından yapılacak denetim sonucunda verilecek hükümle sona ermesi gibi yönlerden farklılık göstermektedir.

Şüphelinin talebi üzerine genel hükümler doğrultusunda soruşturmanın yapılmasının bir zorunluluk olması, hak arama özgürlüğünün temel alanı ile yargılama ve savunma makamlarına erişim gibi temel hakları koruma altına alan bir içeriğinin bulunması, şüphelinin özgür iradesine bir başka ifadeyle tarafların rıza gösterebileceği bir alanda yapılması, usulün sınırlarının ve uygulama şartlarının kanunla düzenlenmiş olması, savcının hazırlamış olduğu bir talepname ile ilgili mahkemenin denetimine gönderilmesi, nihai hükmün mahkeme tarafından verilmesi gibi hususlar dikkate alındığında SMU'nun Anayasa'ya bir aykırılık teşkil etmediği sonucuna varılmıştır.⁵

Fakat bu hususların, seri yargılama usulü ve adil yargılanma hakkına ilişkin hükümlerin ayrılmaz bir parçası olan tarafsız ve bağımsız bir mahkemede yargılanma hakkı, masumiyet karinesi, meram anlatma hakkı, susma hakkı, silahların eşitliği ilkesi, aleyhe delil gösterme yasağı, şüpheden sanık yararlanır ilkesi, çekişmeli yargılama ilkesi, kanunî hâkim ilkesi ve gerekçeli karar verme ilkesi gibi ilkeleri ihlal etmesi yönüyle de açık bir şekilde âdil yargılanma hakkına aykırı olduğu çalışmamızın devamında anlatılmıştır. Buna göre SMU kısaca; yasamızda açık ve net bir biçimde belirtilen suçlar ile sınırlı olarak, kanunda belirlenmiş olan durumlarda uygulanabilecek istisnai bir muhakeme yöntemi şeklinde tanımlanabilir.

⁵ Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı'nca hazırlanmış olan "Seri Muhakeme Usulü Sunum" www.alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/ceza-muhakemesindeseri-muhakeme-usulu-konulu-egitim-seminerine-iliskin-sunum-yayinlanmistir. E.T. 29.03.2020.

B. Basit Yargılama Usulü

CMK m.251/1'e göre; “*Basit yargılama usulü*” iddianamenin kabulü sonrasında geçilen yargılama usulüdür. Bu usulde sanık ve müştekilerden sözlü beyanlar alınmamakta olup taraflar beyan ve savunmalarını yazılı olarak bildirmektedirler. Bahse konu olan yargılama usulünün en dikkat çekici özelliği kurulacak hükmün duruşma yapılmaksızın⁶ sadece iddianame, yazılı beyan ve savunma sonucunda kurulacak olmasıdır.

Basit yargılama usulünde yargılamanın duruşmasız yapılabilmesine imkan sağlandığı için özellikle Anayasa’da açıkça düzenlenmemiş olmasına rağmen aleni yargılanma hakkı⁷ Anayasa m.36’da bulunan adil yargılanma hakkının bir güvencesi olarak kabul edilmektedir.⁸ AİHS’nin adil yargılanma hakkı başlıklı 6. maddesinin 3. Fıkrasındaki d ve e bentlerinde duruşma hakkı düzenlenmekte ve söz konusu hak, duruşmanın aleniyeti ilkesinin açıklıkla birlikte birlikte bir diğer unsurunu teşkil etmektedir. Bu durumdan da anlaşılabacağı üzere basit yargılama usulü duruşmanın aleniyeti ilkesi ve dolayısıyla adil yargılanma ilkesi kapsamında değerlendirildiğinde anayasaya aykırılık teşkil etmektedir.

Anayasa Mahkemesi de vermiş olduğu kararlarında duruşma hakkının üzerinde durmuş⁹ ve bazı durumlarda da bu sebeple adil yargılanma hakkının ihlal edilmiş olduğuna karar vermiştir¹⁰. Fakat bununla birlikte mahkemenin duruşma yapmıyor oluşu doğrudan

⁶ ŞAHİN, Cumhuriyet, GÖKTÜRK, Neslihan, Ceza Muhakemesi Hukuku-II, 10. Baskı, Ankara 2015, s.209.

⁷ Aleni yargılanma hakkı, toplumdaki bireylere söz konusu yargılamayı izleyebilme imkanının tanınması açısından da değerlendirilebilir. Antik zamanlardan beri temellendirilen bu hak bağlamında Platon şu ifadeleri kullanmaktadır: “Mahkeme üyeleri ve onları seçen yöneticiler, bu davaları zorunlu olarak dinleyecek ve izleyecekler, ötekiler arasından da isteyen katılacaktır.” Bkz. , Platon: Yasalar (Nomoi), 3. Baskı, İstanbul 2007 (Çev. Şentuna, Candan/Barbür, Saffet), kn. 767e, 768a, 768b, s.235.

⁸ DEĞİRMENCİ, Olgun. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Yargılama Usulü”, Terazi Hukuk Dergisi, C.15, S.1, 2020, s.38, 39.

⁹ Adil yargılanma hakkı, Anayasa’nın 36. maddesi ile güvence altına alınmıştır. Yargılamanın duruşmalı ve açık yapılması ilkesi, Anayasa m.141’de düzenlenmiş olan bu hakkın temel niteliklerinden biridir. Bu ilkenin amacı yargı mekanizmasının işleyiş sürecini kamu denetimine açmak, yargı faaliyetlerinin şeffaflığını sağlamak ve yargılamada keyfiliği önlemektir. Bu bağlamda, hukukun üstünlüğünün uygulanmasının en önemli araçlarından birini temsil etmektedir. Yargılamanın duruşmalı ve aleni yapılması özellikle ceza davalarında, savunma hakkının ve silahların eşitliği ilkesinin garantisidir. Fakat bu durum tüm yargılamaların duruşmalı bir şekilde yapılması gerektiği anlamına gelmemektedir. Adil yargılanma ilkelerine bağlı olarak, iş yükünün azaltılması ve usul ekonomisi gibi amaçlarla duruşmasız karar verilmesi ve bazı davaların duruşmalardan muaf tutulması anayasal hakların ihlali değildir. Duruşmalı bir yargılama yapıp ilk derece mahkemelerinde karar verildikten sonra tarafların iddiaları veya itirazları yazılı olarak alınması sonucunda kararın dosya üzerinden verilmesi adil yargılanma hakkının ihlali değildir. Bkz. AYM, Nevruz Bozkurt Başvurusu, B.No: 2013/664, K.T.: 17.09.2013.

¹⁰ Sanığın adil yargılanmanın en önemli unsuru olan savunma hakkını kullanabilmesinin ilk şartı, sanığın kendini savunabilmesi için mahkemede hazır bulunma imkânının bulunmasıdır. Bir suçla itham edilen herkes, suçlamayı dinlemek ve itiraz etmek ve kendini savunmak için mahkeme huzuruna çıkma hakkı vardır. “Duruşmada hazır bulunma hakkı”, kişinin kendi duruşmasında bir avukatla ya da bizzat hazır bulunması anlamına gelir. Bununla birlikte söz konusu hak, taraf kişilerin yargılamaya etkin katılımıyla da doğrudan ilişkilidir. Tarafların yargılamaya etkin katılımını sağlamak ve adalet yönetiminin dürüst olduğu imajının verilmesi için gerekli tedbirlerin alınması önemlidir. Kural olarak bu hak, duruşmada hazır bulunmanın yanı

adil yargılanma hakkının ihlali olarak edilmemekte, yani ihlalin gerçekleşmesi yüksek mahkeme tarafından bazı şartlarda mümkün olmaktadır. Basit yargılama usulü incelendiğinde, bu usulün gerekli şartları sağlayan suçlar bakımından bir zorunluluk olarak öngörülmediği, mahkemenin takdirine göre duruşma açabileceği, yani muhakemeyi isterse genel hükümlere göre yürütebileceği anlaşılmaktadır. Ayrıca basit yargılama usulünün uygulanacağına dair bir mahkeme tarafından karar verildiğinde, gerekli gördüğü hallerde, karar verinceye kadar her aşamada duruşma yapılarak genel hüküm çerçevesinde yürütülecek muhakemeye dönebilecektir. (CMK m. 251/6).

Anlatılanlar ışığında özellikle CMK m. 252/2 kapsamında mahkeme hükmü verdiğinde tarafların itiraz etmesi durumunda bu itirazın yerindeliği değerlendirilmeden mahkeme tarafından doğrudan genel hükümlere göre yürütülecek muhakemeye başvurulacak olmasının düzenlenmesi durumu duruşmanın aleniyeti ilkesinin yok sayılmadığını ve duruşma hakkının tarafların elinden alınmadığını göstermektedir¹¹. Bu

sıra aynı zamanda dinlemeyi, izlemeyi ve iddiaları desteklemek için argümanlar ileri sürmeyi de içerir. Çelişmeli yargılamanın doğasında bulunan yukarıda bahsedilen hak, davalının ceza yargılaması açısından AİHS 6. madde 3. Fıkra'da yer alan "kendini savunma" hakkından da türetilir. AİHS'nin 6. Maddesinde açıkça düzenlenmemiş olmasına rağmen, duruşmaya çıkma hakkı AİHS'nin 6. maddesinin (1) paragrafındaki adil yargılanma hakkının bir parçasıdır. Bir davalının kendisine karşı açılan bir ceza davasında duruşmalarda hazır bulunması genel haklardan biridir. Bu hak, AİHS 6/3. madde (c), (d) ve (e) bentlerinde bireye verilmiş haklardan biridir. Öyle ki bu hak sonucunda, duruşmada hazır bulunmayan sanık hakkında, 1. maddenin 1. fıkrasında belirtilen istisnalar saklı kalmak kaydıyla, duruşma yapılamayacağına karar verilmiştir. 5271 Sayılı Kanun'un 193/1. Maddesinde hazır bulunmayan sanık hakkında duruşma yapılamayacağı istisnalar saklı kalmak üzere, hükmü bağlanmıştır. Bireysel temyiz bir parçası olarak Anayasa Mahkemesinin görevi, yargılama yöntemi de dahil olmak üzere bir bütün olarak yargılamanın adil olup olmadığını belirlemek için sürdürülmesini sağlamaktır. Ceza yargılamasında duruşma yapılması önemli olmakla birlikte, "istisnai bazı koşullarda" duruşma yapılmaması yargılamaların adil olmadığını göstermez. Öyle ki Anayasa Mahkemesi tarafından verilen bir kararda, 6352 sayılı Kanun hükümlerine göre verilmiş olan kovuşturmanın ertelenmesine yönelik kararın, Kanun'da öngörülen sürenin dolması sonrasında açılmış olan kamu davasının düşmesine neden olan, kişinin bir suç işleyip işlemediğiyle alakalı olmayan ve uyuşmazlığın esasını çözmeyen usulle ilgili bir karar olduğuna vurgu yapmış; bir bütün olarak böyle bir incelemenin başvuru duruşmaya çağrılmadan ve duruşma açılmadan yapılmış olmasının yargılamanın adilliğini etkilemediği neticesine varmıştır. Öte yandan, belirli bir uygulamada, önceki uygulamalardan farklı olan bazı yönler vardır. Kanunda uygulamanın nasıl ilerleyeceğine dair bir hüküm bulunmazken, yargılamanın sonucunun değişmeyeceğinin açık olduğu hallerde duruşma yapılmaksızın kovuşturmanın durdurulması kararının söz konusu olduğu anlaşılmaktadır. Belirli bir durumda, yargılamanın sonucunun değişmeyeceğinin açık olduğu bir durum yoktur. Yargıtay 9. Ceza Dairesi, başvurunun cezalandırılmasına ilişkin ilk derece mahkemesi tarafından verilmiş olan kararı, AYM, 6698 sayılı Kanun'un 6. maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan "sahipleri ve" ibaresini kaldırmış olması nedeniyle iptal etmiştir. Başvurucunun ilk derece mahkemesi tarafından mahkûm edildiği kararın Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildiği ve başvurunun söz konusu kararla bağlantılı olarak hukuki durumunun yeniden değerlendirilmesi amacıyla mahkûmiyet kararının iptal edildiği dikkate alınarak, "yargılamanın sonucunda bir değişiklik olmayacağının açıkça belli olduğu" bir durumun ortaya çıktığı söylenemez. Başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesiyle güvence altına alınan duruşmada hazır bulunma hakkı, ilk derece mahkemesi tarafından Yargıtay'ın iptal kararında belirttiği incelemenin ancak duruşma yapmak suretiyle yapılabileceği gerekçesiyle ihlal edildiğine karar vermiştir. Dolayısıyla başvuru sahibini duruşmaya çağırarak ve diğer davalara başvuru ile birlikte yargılamaya etkin bir şekilde katılma fırsatı vermek gerekir. Bkz., AYM, Ali Gürbüz Başvurusu, B. No: 2013/724, K.T.: 25.06.2015.

¹¹ DEĞİRMENCİ, "Basit Yargılama", s.40.

görüş bakımından inceleme yapıldığında hakkın özü ortadan kaldırılmadığı için adil yargılanma hakkının ihlali durumu olmayacaktır.

Basit yargılama usulüne sadece belli ceza miktarları öngörülen suçlarda başvurulabilmektedir. Öncelikle belirtmek gerekirse, söz konusu usul sadece ACM'nin görevine dahil olan bazı suçlar açısından uygulanabilmektedir¹². Zira bu usulün, yalnızca iki yıl ya da daha düşük yıllık az hapis veya para cezasıyla birlikte yine iki yıl ya da daha az hapis cezasını gerektiren cezalarda uygulanması mümkündür. Bu belirleme ise soyut ceza üzerinden yapılacaktır. Fakat bu durumda da belirlenen suçların nitelikli halleri bakımından bir ayrıma gidilmesinde fayda görülmektedir. Burada da ikili bir ayırım yapmak mümkündür.

İlk ihtimali düşündüğümüzde; bir suçun nitelikli hali karşılığında, temel halinden ayrı olarak bir ceza ayrıca belirtilmişse ve bu belirtilen soyut cezanın üst sınırı iki yıldan fazla ise bu durumda, suçun bu nitelikli hali bakımından basit yargılama usulüne başvurulamayacaktır. Diğer ihtimal dahilinde ise; bir suçun nitelikli hali karşılığında, temel halindeki cezaya bağlı olarak oransal bir artırım öngörüldüyse, bu artırım neticesinde verilebilecek ceza iki yılı aşsa dahi basit yargılama usulüne başvurulabilecektir.¹³

Bahsedilen ceza miktarları öngörülen bir suç için basit yargılama usulüne başvurulabilmesinin önünde başkaca bir engel bulunmamaktadır. Örneğin, önödeme yapılmaması, uzlaştırma teklifinin reddedilmesi, SMU'nun reddedilmesi gibi sebepler basit yargılama usulünün uygulanmasının önünde bir engel teşkil etmemektedir¹⁴. Burada önemli olan nokta, iddianamenin kabul edilmesi ve kovuşturma evresine geçilmiş olması durumudur.

BYU neticesinde verilmiş olan hükme itiraz edildiği zaman, itiraz başvurusu BYU'nü uygulayıp hüküm veren asliye ceza mahkemesine devretemektedir. Hükmü açıklayan mahkeme, itiraz başvurusu aldığı zaman ilk olarak itirazı usulden incelemektedir. Bu açıdan itiraz eden kişinin kanunen itiraz edecek bireylerden olup olmadığı ve itiraz süresinde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği denetlenmektedir. Bu hususlarda herhangi bir eksiklik olmuyorsa mahkeme, genel esaslara açısından muhakeme yapmak için işlemlere başlamaktadır.¹⁵ Bu kapsamda duruşma hazırlığı işlemleri yapılarak duruşma gün ve zamanı belirlenmekte ve CMK'da öngörülmüş olan usullere göre yargılama gerçekleştirilmektedir.

¹² ŞAHİN, Cumhur, GÖKTÜRK, Neslihan, CMH-II, s.209.

¹³ APİŞ, Özge, YILMAZ, Zahit, "Seri Muhakeme", 2020, s.89.

¹⁴ DEĞİRMENCİ, "Basit Yargılama", s.43.

¹⁵ ŞAHİN, Cumhur, GÖKTÜRK Neslihan, Ceza Muhakemesi Hukuku II, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020.

Başvuru yapan kişinin itiraz hakkı olmadığı ya da itiraz süresinde yapılmadığı belirlenmesi durumunda basit yargılama neticesinde hükme karar veren mahkeme, hususların denetlenmesi amacı ile incelemiş olduğu dosyayı itiraz merciine göndermektedir. Dosyanın gönderildiği itiraz merci, CMK m.268/3/c içeriğinde belirtilen kurallara uygun olarak belirlenmektedir. Bu bakımdan ACM tarafından gerçekleştirilen yargılama neticesinde alınan karara itirazda bulunulduğunda, yapılan bu itirazı inceleyen yetkili makam, ACM'nin yargı kolında bulunan ağır ceza mahkemesi olarak belirtilmektedir.

Kanun koyucu, hüküm veren mahkemenin usulden incelenmesi sonrasında kesin bir karar vermemesini istemiştir. Nitekim hükmü veren mahkemenin itiraz başvurusunda yapılan denetleme sonucu usule dair bir eksiklik görüldüğü zaman, eksiklikten dolayı kendisinin başvuruyu reddetmesine olanak sağlamamıştır.

Kanun koyucu BYU neticesinde kurulacak olan hükme karşı itiraz edilebileceği kararını açık bir şekilde ifade etmiştir. CMK m.252'de bu itirazla ilgili ayrıntılara yer verilmektedir. Bu kapsamda gerçekleştirilen yargılama usulünün ardından alınan karara itirazda bulunulduğunda, mahkemece genel muhakeme usulleri esas alınarak yargılamanın sonrasında yapılmaktadır. Genel muhakeme usulüne göre gerçekleştirilecek yargılama sonrasında alınan karara karşılık bir hukuksal yönteme başvurulabileceği yasa koyucunun bu konuya dair ... *verilen hükümlere karşı genel hükümlere göre kanun yoluna başvurulabilir (CMK m.252/5)*''¹⁶ açıklaması yapılmıştır.

CMK m.252/2 düzenlemesi ile birlikte yasa koyucu basit yargılama usulü sonrasında verilen hükme karşı olağan kanun yollarının tercih edilerek başvurulabileceğini kabul etmiştir¹⁷. Nitekim basit yargılama usulü uygulanmadan direkt olarak genel muhakeme usullerine göre gerçekleştirilen yargılamalar sonucunda verilmiş olan hükümlere karşı hangi kanun yoluna başvuru yapabiliyorsa, basit yargılama usulü neticesinde verilecek olan karara yönelik de benzer yasa yöntemine başvurulması mümkündür.

Ceza muhakemesi sürecinde birinci derece mahkemelerce kurulan hükme yönelik standart yasa yöntemi olarak nitelendirilen istinaf kanun yönteminden faydalanılmaktadır. Bu nedenle söz konusu olan itirazlar üzerine yapılabilecek yargılama sonrasında verilecek olan hükme karşılık da istinaf kanun yoluna başvurulması mümkündür. Bu kanun yoluna başvuru yapabilecek olan bireyler CMK m.260 kapsamında kanun yoluna başvurabilecekleri

¹⁶ KARAKEHYA, Hakan, TUNÇER, Asuman İnce, Ceza Muhakemesinde Basit Yargılama ve Adil Yargılanma Hakkı, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Yıl:9, Sayı, 17, 2021, s.328.

¹⁷ KARAKEHYA, Hakan, TUNÇER, Asuman İnce, Ceza Muhakemesinde Basit Yargılama ve Adil Yargılanma Hakkı. s.328

hüküm altına alınan bireylerdir. Bu kapsamda; şüpheli, iddia sahibi, sanık, eşi, sanık yasal temsilcisi müdafî, katılan vekiller istinaf kanun yolundan yararlanabilmektedir¹⁸.

CMK m. 252'nin 1. fıkrasında basit yargılama kurumu ile görülmekte olan dava neticesinde verilen hükme karşı itiraz yapılabileceği ve gerekli süre içerisinde itiraz edilmemiş olan hükümlerin de kesinleşeceği açıklanmıştır.

Fakat burada bahsedilen itirazın kanun yolu itirazı ile ilgili bir ilişkisi bulunmamaktadır. Kanunda bahsedilen itiraz, mahkeme tarafından açıklanan hükmü kabul etmemekle ve bu yüzden muhakeme duruşmalı olarak istenmektedir. Aslında mahkeme tarafından kurulan hükme itiraz ederek, *duruşma yapılması isteği* beyan edilmiş olmaktadır. Mahkemece verilen hükme karşı itiraz edilmesi halinde, mahkeme tarafından verilen hüküm kendiliğinden ortadan kalkmakta ve klasik muhakeme usulüne göre duruşma açılıp, duruşmalı yargılama sonucunda kesin karara hükmedilmesi gerekmektedir. Bu yüzden BYU uygulandığından verilen hükmün geçerli olması bir şarta bağlıdır. Bahse konu şart ise, kabul edilmemesi halinde hükmün ortadan kalkması ve duruşma yapılması şartıdır. Ayrıca duruşmadan vazgeçmek *muhakemesiz ceza olmaz* esasına da aykırıdır¹⁹. Buradan da anlaşılacağı üzere basit usul kurumu ile verilen hükme karşı itiraz yoluna gidildiğinde, kararı vermiş olan mahkemenn veya başka bir merciin kararına lüzum olmadan, söz konusu usul ile verile hükmün geçerliliğini yitireceği ve itiraz üzerine hüküm hakkında karar veren mahkemenin duruşma günü belirleyerek klasik muhakeme usulü ile kovuşturmaya devam edeceği Kanun'a göre kabul edilmiştir.

Ayrıca asliye ceza mahkemesi tarafından uygulanan BYU sonunda verilen karar, hüküm niteliği taşıyan mahkeme kararıdır. Bu yüzden mahkemenin hüküm niteliğinde olan son kararına karşı kural olarak itiraz kanun yoluna başvuruda bulunulamayacağı kabul görmektedir. Bu yüzden CMK m. 267 vd. da itiraz kanun yolunun kullanılamayacağı kabul edilmiştir²⁰.

BYU uygulanması sonucunda verilen karara karşı gelme konusunda, kanun yolu olan itiraz yoluna gönderme yapılmıştır. Bu açıklamaya göre, görevli mahkemenin BYU'ne göre vermiş olduğu hükme karşı iddia makamı, sanık, katılan sıfatına haiz olabilecek şekilde suç karşısında zarar görmüş olanlar, sanık veya mağdurun avukatı, sanığın yasal temsilcisi ve

¹⁸ KARAKEHYA, Hakan, TUNÇER, Asuman İnce, Ceza Muhakemesinde Basit Yargılama ve Adil Yargılanma Hakkı., s.328.

¹⁹ KUNTER, Nurullah, YENİSEY, Feridun. Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1998. s.748.

²⁰ DEĞİRMENCİ, Olgun. "Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Yargılama Usulü", Terazi Hukuk Dergisi, C.15, S.1, 2020. s.47.

eşi, kararı öğrendikleri günden itibaren yedi gün içerisinde itiraz hakkına sahiptirler. Söz konusu mahkeme kararına itiraz edilmesi halinde, itiraza konu olan kararı veren mahkeme itirazın süresinde yapılmadığını veya itiraz edenlerin itiraz hakkı olmadığını tespit ettiğinde dosyayı direkt olarak 268. madde kapsamında itirazı değerlendirmeye yetkili olan mercie gönderecektir. Mercii de bu nedenler ile sınırlı olarak incelemeyen sonra karar verecektir.

C. Uzlaştırma

Uzlaştırma kurumu CMK'nın 253-255. maddeleriyle Ceza Muhakemesi'nde Uzlaştırma Yönetmeliğinde²¹ (CMUY) düzenlenmiştir.

Uzlaştırma, kanunda belirlenen şartlar dahilinde olan bir suçtan dolayı şüpheliyle ya da sanıkla suçtan zarar gören ya da yasal temsilcisinin, yasa ve yönetmelikteki usullerle esaslara göre bir şekilde uzlaştırmacı vasıtasıyla uyuşmazlık hakkında çözüm sağlanmasına yönelik süreçtir (CMUY m.4/1-k). Uzlaştırma yoluna gidilmesi takdiri değil, mecburidir. Kanunun emrettiği durumlarda uzlaştırma yoluna gidilmemesi ve iddianamenin bu şekilde düzenlenmesi durumunda iddia makamı tarafından hazırlanmış olan iddianamenin iade edilmesi gerekmektedir²².

Açıklanan bu nedenlerden dolayı uzlaştırma, uyuşmazlıkların çözümü için bir araç olan ve arabuluculuk, tahkim ya da kısa duruşma gibi yerleşik ceza muhakemesi ve dava yolu haricinde kalan başka yollar anlamına gelen alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından biridir.

Uzlaştırma kurumuna başvurulması ilgili suçlar bakımından ceza yargılaması için mecburi olduğu gibi SMU de mecburidir. Kanunda belirtilen suçlar hakkında SMU uygulanmadan iddianamenin düzenlenmesi durumunda uzlaştırmada olduğu gibi görevli mahkeme tarafından iddianamenin iadesi gerekmektedir. Fakat aynı şeyi basit yargılama usulü için söylemek mümkün değildir. Çünkü basit yargılama usulü kovuşturma evresine geçildikten sonra mahkemenin takdiri ile başvurulabilen bir muhakeme türüdür.

Genel olarak bakıldığında uzlaştırmada da SMU'nde olduğu gibi iddia makamı tarafından kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmediği durumda uygulanmak zorundadır. Burada Cumhuriyet savcısına takdir hakkı tanınmamıştır. Fakat basit yargılama usulünde mahkeme, basit yargılama usulünü uygulamak zorunda değildir. Hükmün

²¹ CMUY R.G., No:30145, 05.08.2017.

²² ÜNVER, Yener, HAKERİ, Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, C.3, 15.Baskı, Ankara 2021, s. 1829.

açıklanmasına dek tüm süreçte oturum açılmakta ve genel hükümlere göre yargılamaya devam edilebilmektedir.

Uzlaştırma usulünün uygulama alanı bulabilmesi için; uzlaştırma kapsamında olan suçlardan olması, bu suçun işlendiğiyle ilgili yeterli suç şüphesinin var olması, uyuşmazlık taraflarının uzlaştırmaya hür iradeleri ile katılmaları ve eğer aralarında bir edim belirlemişlerse bu edimin ifa edilmesi şartlarına tabiidir²³.

SMU ve basit yargılama usulü de aynen uzlaştırma usulünde olduğu gibi her türlü suç bakımından uygulanamamaktadırlar. SMU'nün uygulanması CMK'nın 250/1-a maddesinde belirtilen katalog suçlar ile sınırlıdır. Basit yargılama ise için de üst sınırı iki yıl ya da daha alt bir seviyede süreli hapis cezasına veya para cezasına gerek duyulan suçlarda uygulanabilmektedir. Fakat burada önemli bir ayrım noktası bulunmaktadır. Basit yargılama kapsamında olan suç, basit yargılama kapsamında olmayan bir başka suç ile beraber işlenirse basit yargılama uygulanamamaktadır. SMU'nde ise böyle bir ayrım bulunmamaktadır.

Uzlaştırma usulünün uygulanabilmesi için bahse konu olan suçun işlenmiş olduğuyla ilgili yeterli şüphe bulunması²⁴ şartı, SMU ve basit yargılama usullerinde de şarttır. Ezcümle belirtmek gerekirse, uzlaştırma kurumu soruşturma ve kovuşturma aşamalarını etkilerken, SMU sadece kovuşturma aşamasını, basit yargılama ise yalnızca kovuşturma aşamasında kullanılabilir.

D. Önödeme

Önödeme kurumu TCK'nın 75. maddesinde düzenlenmiştir. Bu düzenleme kapsamına göre önödeme, uzlaştırma usulünün kapsamı dışında kalan suçlar hakkında, sadece adli para cezası verilmesini gerektiren yahut Kanun'un ilgili maddesinde yer alan hapis cezasının üst sınırı altı ayı geçmeyen ve Kanun'un 75/6. maddesinde sıralı bir biçimde açıklanan suçların failinin, Kanun'da işaret edildiği gibi hesaplanan parayı soruşturma giderleri ile beraber hazineye ödenme yapılması üzerine, hakkında kamu davası açılmamasını ya da açıldı ise bu açılan davanın düşmesine sebep olan bir kurumdur.

Önödeme kurumu ceza muhakemesinin seyrini etkilediğinden dolayı şartların oluşması halinde takdiri değil, mecburi olarak uygulanmak zorundadır. Şartlar oluşmasına

²³ ÇAKIR, Kerim, "Uzlaştırmanın Kapsamı ve Şartları", MÜHFAD, Haziran 2018, C.24, S.1, s. 448.

²⁴ GÖKCEN, Ahmet, ALAŞAHİN, Mehmet Emin, BALCI, Murat, ÇAKIR, Kerim. Ceza Muhakemesi Hukuku, Adalet Yayınevi, 4. Baskı, Ankara 2020. s. 377.

rağmen önödeme kurumuna başvurulmayıp iddianamenin düzenlenmesi durumunda, hazırlanan iddianamenin iade edilmesi gerekmektedir (CMK m.174/1-c)²⁵.

SMU uygulanmadan iddianamenin düzenlenmesi durumunda da hazırlanan iddianamenin iade edilmesi gerekmektedir. Bu bakımdan SMU ve öndeme yöntemi benzerlik göstermektedir. Fakat basit yargılamada böyle bir zorunluluk bulunmamaktadır.

Önödeme kurumunun kullanılabilmesi için, söz konusu suçun işlenmiş olduğuyla ilgili yeterli şüphe bulunuyor olması şartı, SMU ve basit yargılama usulünün kullanılabilmesi için de zorunludur. Ayrıca önödeme hem soruşturma hem de kovuşturma aşamasında etki sağlayan bir kurumken, SMU sadece soruşturma, basit yargılamaysa yalnızca kovuşturma aşamasında kullanılabilen kurumlardır.

II. SERİ MUHALEMENİN TARİHÇESİ

2019 yılı Ekim ayı itibariyle 7188 Sayılı *CMK ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun* veya basında geçen ismiyle Yargı Reformu Paketi yürürlüğe girmiştir. 5271 sayılı CMK'nın 250. maddesinin uygulanabilmesi amacı ile gerekli esasların düzenlenmiş olduğu Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği 31.01.2019 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmış ve sonrasında 01.01.2022 tarihinde de yürürlüğe girmiştir. Bu kanunda Ceza Muhakemesi Kanunu'na eklenen yeni kurumlar içerisinde seri muhakeme usulü (SMU) ön plana çıkmaktadır. Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde de bahsedeceğimiz üzere uluslararası hukukta benzer yönleri olan ve oldukça eski dönemlerden günümüze gelen iddia pazarlığı yöntemi günümüz şartlarına uyarlanmıştır. SMU 1412 sayılı CMUK döneminde yürürlükte olan bir yöntem olmamakla birlikte hızlandırılmış bir muhakeme usulü olması açısından bu dönemde yürürlükte bulunup sakıncaları göz önünde bulundurularak sonradan CMK ile mülga olan ceza kararnamesi ve meşhur suçların muhakemesi hızlandırılmış muhakeme usulleriyle karşılaştırılarak incelenmelidir.

Görevli hâkimin açılan bir davada duruşma yapmaksızın dosya üzerindeki inceleme ile, kanunda belirlenmiş olan yaptırımları uyguladığı ve sanığın da bu karara karşı koyma hakkının bulunduğu mahkûmiyet hükmüne ceza kararnamesi denilmektedir²⁶. Sulh hâkiminin ceza kararnamesi, 1877 tarihinde yürürlüğe giren Alman Ceza Muhakemesi

²⁵ ÜNVER, Yener, HAKERİ, Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku,, s. 221.

²⁶ KARAGÜLMEZ, Ali, Türk Hukukunda Ceza Kararnamesi ve Önödeme, Adalet Yayınevi, Ankara, 1999, s.8.

Usulü Kanunu'nu mehzaz alan²⁷ 1412 sayılı CMUK'un 386'ncı vd. maddelerinde düzenlenmişti. Ceza kararnamesinin amacı, 1412 sayılı CMUK'un yürürlükte olduğu dönemde yurttaşların meskenleri ile adliyelerin bulunduğu yerler arasında ulaşım vasıtalarının yeterli ölçüde olmaması ve gıyabi yargılama imkanının da bulunmaması nedeniyle önemsiz cezai uyuşmazlıklar için bile birkaç günlerini harcamaları ya da sırf bu önemsiz iş için zorla getirilmelerinin veya tutuklanmalarının önüne geçilmesi ve hukuka aykırılığın basit denilebilecek seviyede kalması halinde genel usulün kapsamlı ve büyük mekanizmasını harekete geçirmeyerek mahkemelerin üzerindeki ağır iş yükünün hafifletilmesi²⁸ olarak gösterilmiştir. CMUK md. 386/1 hükmüne göre sulh hâkiminin ceza kararnamesinin sınırlı şekilde sayılmış olan bazı suçlar veya ceza kanunlarında düzenlenmiş tüm suçlar bakımından değil, eski sulh ceza mahkemesinin madde bakımından yetkisine giren her suçta uygulandığı söylenebilir²⁹. Öğretide, ceza kararnamesinin duruşma yapılmadan verilecek ve hâkimin sanığı dinlemeden sanığın temyiz kudreti hakkında fikir edinemeyecek olması nedeniyle; fiilin işlendiği anda on beş yaşını doldurmamış olan küçük ile, on beş yaşını bitirmiş olan sağır ve dilsiz hakkında ceza kararnamesi düzenlenemeyeceği ifade edilmiştir³⁰. Zira bu durumda sanığın temyiz kudretinden yoksun bir şekilde hareket ettiği kabul edilirse hakkında ceza verilemeyecek veya kanunda gösterilen hallerde ceza kararnamesiyle olmaksızın güvenlik tedbirlerine hükmedilmesi gerekecektir³¹. Bu usulde, Cumhuriyet savcısının ceza kararnamesiyle ceza verilecek kadar kuvvetli isnatta bulunabileceği bir durum görmesi halinde, duruşma yapılmaksızın bir ceza kararnamesi verilmesini sulh hâkiminden isteyebileceği ifade edilmektedir³². Bunun yanında Cumhuriyet savcısının bir iddianame düzenleyerek sanığın cezalandırılmasını istemesi halinde, sulh mahkemesinin; gerekiyorsa duruşma hazırlığında, yani bir duruşma yapmadan ceza kararnamesi niteliğinde bir karar verebileceği ifade edilmektedir³³. Her iki durumda da sulh hâkimi, duruşma yapılmadan ceza verilmesini mahzurlu görüyorsa, duruşma yapılması için bir tarih belirlerdi (CMUK md. 387). Ceza kararnamesinin en önemli özelliklerinden birisi,

²⁷ KARAGÜLMEZ, Ali, Türk Hukukunda Ceza Kararnamesi ve Önödeme, Adalet Yayınevi, Ankara, 1999. s.4; YAVUZ, Hakan A., Ceza Muhakemesinde Kovuşturmayaya Alternatif Yöntemler, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, s.158.

²⁸ ÖNDER, Ayhan; Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler "Tecil", İstanbul 1963. s.4.

²⁹ ÖNDER, Ayhan; Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler "Tecil", s.4.

³⁰ KARAGÜLMEZ, Ali, Türk Hukukunda Ceza Kararnamesi ve Önödeme, s.108.

³¹ BENGÜ, Cemil Halit; "Sulh Yargıcının Ceza Kararnamesi", Adliye Dergisi, Yıl: 36, Sayı: 3, 1945. s.185.

³² KUNTER, Nurullah, YENİSEY, Feridun, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, s.816.

³³ KARAGÜLMEZ, Ali, Türk Hukukunda Ceza Kararnamesi ve Önödeme, s.120; KUNTER, Nurullah, YENİSEY, Feridun, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, s.816.

sanıklar veya tanıklar çağrılmadan verilebilmesiydi³⁴. Sanığın sorgusunun yapılmasından sonra ceza kararnamesi ile ceza verilemeyeceği kabul edilmiştir³⁵. Sulh hâkimi; hazırlık soruşturmasında elde edilen delilleri sanığın cezalandırılması için yeterli görmediği takdirde beraat kararı veremez ve Cumhuriyet savcısının talebini geri gönderemezdi³⁶. Bunların yerine sulh hâkimi, tahkikatı genişleterek duruşma yapmalı ve ortaya çıkacak sonuca göre karar vermeliydi³⁷. Sulh hâkiminin ceza kararnamesi usulü ile yalnızca hafif veyahut ağır para cezasına ya da en fazla üç aylık süreye kadar hafif hapis ya da belirli bir meslek ve sanatın yapılmasının geçici olarak durdurulmasına veya müsadereye veyahut bu sayılan yaptırımlardan birkaçına ya da hepsine hükmedilebilirdi. Bunlar dışındaki cezalara, ceza kararnamesiyle hükmlenamazdı³⁸. Ceza kararnamesiyle hükmedilecek hafif hapis cezası yerine 16/07/1965 tarihli ve 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun kapsamında para cezası da hükmlenabilirdi (CMUK md. 386/2,3). Ceza kararnamesinde; tertip edilmiş olan cezaya, uygulanan kanun maddelerine, kararda dayanılan delillere ve kararnamenin tebliğinden itibaren sekiz gün içerisinde eski sulh ceza mahkemesine verilecek bir dilekçeyle veya bu konuda bir zabıt tutulması amacıyla zabıt kâtibine yapılacak bir sözlü beyan ile itiraz edilebileceği, itiraz edilmemesi halinde ceza kararnamesinin icra edileceği hususlarına yer verilirdi (CMUK md. 388). Ceza kararnamesinde yalnızca kararnameye konu fiilin hukukî nitelendirmesi değil, suçun işlendiği yer ve zaman ile unsurlarının da gösterilmesi gerekirdi³⁹. Ceza kararnamesine karşı temyiz kanun yoluna başvurulamaz, ancak itiraz edilebilirdi (CMUK md. 390). Sekiz günlük süre içerisinde itiraz edilmemiş olan ceza kararnamesi kesinleşirdi (CMUK md. 389). Kararname ile sanığın savunma hakkını kullanamaması nedeniyle mağduriyete uğramasının önüne geçilmesi amacıyla da itiraz üzerine duruşma yapılmaktaydı⁴⁰. Buradaki itirazın, kanun yolu niteliğinde olmadığı, genel hükümlerin uygulanarak bir duruşma yapılmasını talep etme veya karşı gelme niteliği taşıdığı ifade edilmektedir⁴¹. Ceza kararnamesi ile daha hafif hapis cezasına hükmedilmişse

³⁴ TANERİ, Gökhan, Seri Muhakeme (Usul – Şartlar – Suçlar ve Hüküm) ve Basit Yargılama Usulü, Seçkin Yayıncılık, 2020, s. 105.

³⁵ Y.2.CD'nin 05/04/2004 T. ve 2002/25272 E., 2004/6925 K., (Kazancı Veritabanı – lib.kazanci.com.tr, E.T: 23/06/2022).

³⁶ BENGÜ, Cemil Halit; “Sulh Yargıcının Ceza Kararnamesi” s.194.

³⁷ BENGÜ, Cemil Halit; “Sulh Yargıcının Ceza Kararnamesi”, s.194.

³⁸ BENGÜ, Cemil Halit; “Sulh Yargıcının Ceza Kararnamesi”, s.188; ÖNDER, Ayhan; Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler “Tecil”, s.49.

³⁹ BENGÜ, Cemil Halit; “Sulh Yargıcının Ceza Kararnamesi”, s.193; KARAGÜLMEZ, Ali, Türk Hukukunda Ceza Kararnamesi ve Önödeme, s.133.

⁴⁰ BENGÜ, Cemil Halit; “Sulh Yargıcının Ceza Kararnamesi”, s.184; KARAGÜLMEZ, Ali, Türk Hukukunda Ceza Kararnamesi ve Önödeme, s.25.

⁴¹ BENGÜ, Cemil Halit; “Sulh Yargıcının Ceza Kararnamesi”, s.199; KUNTER, Nurullah, YENİSEY, Feridun, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, s.818.

sanığın itirazı sonrasında sulh ceza mahkemesi tarafından duruşma yapılması zorunluydu⁴², ancak sanık duruşmadan evvel itirazından vazgeçerse duruşma yapılmazdı (CMUK md. 390/1). Müştekinin ise ceza kararnamesine itirazı kabul edilmemiştir⁴³. Hatta Yargıtay uygulamasına göre Cumhuriyet savcısının dahi ceza kararnamesine itiraz yetkisi yoktu⁴⁴.

Sulh hâkiminin, itirazın incelenmesi sonucunda verilecek hükümde; önceki kararıyla bağlı olmadığı kabul edilmiştir (CMUK md. 390/2). Zira itiraz üzerine duruşma yapılmakla artık ceza kararnamesi de ortadan kalkmaktadır⁴⁵. Yargıtay uygulamasında, itiraz üzerine yapılan inceleme sonucunda verilen kararda, hiçbir inandırıcı ve yasal gerekçeye dayanmadan ceza kararnamesinden daha ağır bir sonucun ortaya çıkarılması; kazanılmış hakkın ihlali niteliğinde kabul edilmiştir⁴⁶. İtirazın duruşmalı olarak incelenmesinden sonra verilecek olan karar, CMUK md. 268 vd. hükümlerine göre hüküm olarak kabul edilerek bu hükme karşı temyiz kanun yoluna başvurulabiliyordu⁴⁷. Geçmişte uygulanan ceza kararnamesi ile hafif ya da yüksek para cezasına veya belirli bir mesleğin yapılmasının geçici olarak durdurulmasına veya müsadereye yahut bunlardan bazılarına veya tamamına hükmedildiği takdirde, yapılan itiraz sonrasında asliye mahkemesi başkan veya hâkimi 301’inci ila 303’üncü maddelere göre yapılan itirazı incelerdi. Ceza kararnamesi aleyhine itiraz dilekçesinin verilmesinin, kararnamenin icrasını durduracağı kabul edilmiştir (CMUK md. 390/3). İtiraz üzerine yapılan incelemenin duruşmalı yapılması halinde Cumhuriyet savcılığı tarafından yeni bir iddianame düzenlenmesinin gerekmediği, daha önceki ceza kararnamesi isteğinin iddianame yerine geçtiği ileri sürülmüştür⁴⁸. Sanık, ceza kararnamesine itiraz etmesine rağmen duruşmaya mazereti olmaksızın katılmaz ve bir müdafî de göndermezse, mahkemece herhangi bir inceleme yapılmaksızın itiraz reddedilirdi (CMUK md. 391/1). Sanık, ceza kararnamesine itiraz süresini geçirmiş ve bu nedenle ileri sürdüğü eski hale getirme talebinin kabulüne karar verilmişse; sanığın duruşmaya gelmemesi sebebiyle itirazının reddedilmesine karşı bir daha eski hale getirme talebinde bulunamayacağı düzenlenmiştir.

⁴² Y.2.CD’nin 22/05/1989 Tarihli ve 1989/4569 E. – 1989/4497 K. s. Kararı, (Kazancı Veritabanı – lib.kazanci.com.tr/, E.T: 23/06/2022).

⁴³ Y.2.CD’nin 09/05/2001 Tarihli ve 10739/8558 sy. Kararı (Kazancı Veritabanı – lib.kazanci.com.tr, E.T: 23/11/2020).

⁴⁴ Y.2.CD’nin 13/11/1937 T. ve 12720/14086K. (Aktaran: Bengü, s.199).

⁴⁵ BENGÜ, s.200; ÖNDER, s.201.

⁴⁶ YCGK’nin 17/05/1982 Tarihli ve 1982/2-198 E. – 1982/230 K. s. Kararı (Kazancı Veritabanı – lib.kazanci.com.tr, E.T: 24/06/2022).

⁴⁷ BENGÜ, Cemil Halit; “Sulh Yargıcının Ceza Kararnamesi”, s.200; KARAGÜLMEZ, Ali, Türk Hukukunda Ceza Kararnamesi ve Önödeme, s.168.

⁴⁸ KUNTER, Nurullah, YENİSEY, Feridun, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, s.816.

Bir diğerkonu ise geçmişte kanunlarımızda meşhut suç olarak tanımlanarak yer almıştır. Meşhut suç, işlenmekte olan suç olarak tanımlanabilir (CMUK md. 127/3). Şüphelinin suçu işlediği sırada veya çok kısa bir süre sonra yakalanmaması durumunda 3005 sayılı Kanunda belirlenen özel muhakeme usulü uygulanamamıştır⁴⁹. Beccaria’ya göre ceza, işlenen suç ile ne kadar yakın olursa o kadar adil ve yararlıdır⁵⁰. Meşhut suçlarda toplumun daha fazla heyecanlandığı, sosyal alarmin daha şiddetli olduğu ifade edilmektedir⁵¹. Erem’e göre meşhut suçlarda süratli bir soruşturma gerekse de; bir suçun sırf meşhut suç niteliğinde olması nedeniyle daha vahim kabul edilmesi, ayrı bir tutuklama rejiminin öngörülmesi ve sosyal alarm esas alınarak kişilerin hürriyetinden yoksun kılınması; halk adaletine ve onun ifratlarına dönüş niteliği taşımaktadır⁵². 1412 sayılı CMUK ve 3005 sayılı Meşhud Suçların Muhakeme Usulü Kanunu(MSMUK) döneminde meşhut suç kapsamına giren suçların diğersuçlardan daha hızlı bir şekilde yargılanarak, bozulmuş olan kamusal düzenin mümkün olan en kısa zamanda tekrardan kurulması amaçlanmıştır. 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun md. 18/1-b hükmü ile 01/06/2005 tarihinden itibaren yürürlükten kaldırılmış olan MSMUK md. 1’de sayılan suçlarda meşhut suçların muhakemesinde bu kanunda belirlenen usul uygulanmıştı. Siyasi suçlar, özel muhakeme usullerine tabi soruşturulup kovuşturulan suçlar ve takibi izin veya karar almaya bağlı olan suçlarda MSMUK hükümleri uygulanmamıştır⁵³. Diğeryandan CMUK md. 127/2 hükmüne göre; “*Takibi şikayete bağlı olup küçüklere yahut beden veya akıl hastalığı yahut malûliyet dolayısıyla kendisini idareden aciz bulunanlara karşı işlenen meşhud cürümlerde maznunun yakalanması şikayete bağlı değildir.*” Bu durumda CMUK md. 130 hükmü uyarınca şikâyet yetkisi bulunanlardan en azından birine yakalama keyfiyeti haber verilir ve bu kişiler şikâyet haklarını kullanmazlarsa yakalanan kişi salıverilirdi⁵⁴. CMUK md. 127 hükmüne göre; kolluk görevlisi olanların yanında, kolluk görevlisi olmayan kişilerin de meşhut suç durumunda failin kaçmasının umulması veya kimliğinin bir daha tespit edilmesinin mümkün olmadığı durumlarda yakalama yetkisi bulunmaktaydı. MSMUK md. 4/1 hükmüne göre, bu Kanun kapsamındaki bir meşhut suç işlendiği zaman kolluk,

⁴⁹ EREM, Faruk, Ceza Usulü Hukuku, AÜHF Yayınları, Ankara, 1964, s.584, KOR, Şuayyip, “Meşhut Suçlar Kanununun Tatbikına Mani Olan Hukukî Sebepler Hakkında Bazı Düşünceler”, Adliye Dergisi, Yıl: 36, Sayı: 1, Ocak 1945, s.47.

⁵⁰ BECCARIA, Cesare Suçlar ve Cezalar Hakkında, çev. SELÇUK, Sami, İmge Kitabevi, 6. Baskı, Ankara, 2016, ss.101-102.

⁵¹ EREM, Faruk, Usul, s.582.

⁵² EREM, Faruk, Usul, s.583.

⁵³ KARAOĞLAN, Fahrettin, “Meşhut Suçlar Kanunu Üzerinde Bir İnceleme”, Adliye Ceridesi, Sayı: 23, Birinciteşrin 1936, s.1649.

⁵⁴ EREM, Faruk, Usul, s.586.

yakalanan şahsı düzenleyeceği evrak ve elde edeceği deliller ile birlikte vakit geçirmeksizin Cumhuriyet savcılığına gönderirdi. Cumhuriyet savcısı yakalanan şahsı sorguya çektikten sonra kamu davası açmaya gerek görür ve genel hükümlere göre takibat yapılmasını zorunlu kılacak bir neden görmezse; duruşma yapılmak üzere sanığı iddianame ile aynı gün görevli olan mahkemeye gönderirdi. Madde bakımından ağır ceza mahkemesinin yetkisine giren suçlar hakkında delillerin toplanması görevi münhasıran Cumhuriyet savcısına aitti. Yine Cumhuriyet savcısı, madde bakımından ağır ceza mahkemesinin yetki alanına giren suçlarda azami üç gün içerisinde sanığı düzenleyeceği bir iddianame ile mahkemeye göndermek zorundaydı (MSMUK md. 4/6). Cumhuriyet savcısı, soruşturma dosyasına konu olan suçun MSMUK kapsamına girip girmediğini ya da kamu davasına gerek olup olmadığını belirlemek üzere gerekli görürse tahkikat yapılmak üzere sanığın mahkemeye sevkini ertesi gününe bırakabilirdi. Dosya kapsamında varsa tanıklar ve bilirkişiler ile suçtan zarar gören kişiler, Cumhuriyet savcısı tarafından verilecek yazılı veya sözlü emir üzerine kolluk tarafından mahkeme huzuruna getirilebilirdi (MSMUK md. 7). Sanığın mahkemeye sevkini ardından görevli mahkeme, meşhut suça ilişkin işi elindeki diğer işlere tercih ederek duruşmaya başlardı (MSMUK md. 9/1). Kural olarak duruşmanın bir celsede bitirilmesi gerekse de yasal zorunluluklar dolayısıyla duruşma bir celsede bitirilemezse eksikliklerin giderilmesi için başka bir güne de ertelenebilirdi (MSMUK md. 9/2). Madde bakımından ağır ceza mahkemesinin yetkisine giren suçlarda mahkeme, genel hükümlere göre tahkikat yapılması gerektiği kanaatine varırsa; dosyayı re'sen Cumhuriyet savcılığına kesin olarak gönderebilir. Şayet mahkeme, somut olaydaki suçun MSMUK kapsamında bir suç olmadığı kanaatine varırsa; duruşmaya genel hükümler doğrultusunda devam ederdi.

Birbirleriyle benzerlikler ve farklılıklar taşıyan ceza kararnamesi ve meşhut suç 1412 sayılı (mülga) CMUK'ta düzenlenen sulh hâkiminin ceza kararnamesi ile 7188 sayılı Kanun ile CMK'nın 250'nci maddesinde ihdas edilen seri muhakeme usulünün karşılaştırılması gerekmektedir.

Kovuşturmaya alternatif olan ceza kararnameleri bakımından geçerli olan; savcının kontrolünde uygulama, suçun sübutuna ve yaptırıma ilişkin değerlendirmenin savcı tarafından yapılması, bu değerlendirmeyi şüphelinin kabulü ve mahkemenin onaylamasının ardından mahkûmiyet hükmü ile aynı sonuçları doğurması ve bu hükmün infaz edilebilir olması hususları, seri muhakeme usulü açısından da geçerli olduğu için; seri muhakeme usulü bir çeşit ceza kararnamesidir⁵⁵. Otar; seri muhakeme usulünün, CMUK'ta

⁵⁵ YAVUZ, Hakan A.; Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler, Ankara 2020. s.244.

düzenlenmiş olan sulh hâkiminin ceza kararnamesinin yeni bir ad altında fakat dejenere edilmiş bir biçimde ihdası olduğunu ifade etmiştir⁵⁶. Yenisey ve Nuhoğlu ise, seri muhakeme usulünü Cumhuriyet savcısının ceza kararnamesi olarak nitelemiştir⁵⁷. Seri muhakeme ile sulh hâkiminin ceza kararnamesi usullerinin her ikisi de kısaltılmış ve özel olarak düzenlenmiş muhakeme yöntemleri olarak açıklanabilir. Gerçekten de her iki usulde de kanunda yer alan şartların oluşması durumunda genel hükümler çerçevesinde bir duruşma yapılmaksızın sanığın mahkûmiyetine karar verilebilmektedir. Yine yaş küçüklüğü ile sağırılık ve dilsizlik hâllerinde uygulama alanı bulamamaları nedeniyle ve sulh hâkiminin ceza kararnamesi ile seri muhakeme usulü arasında benzer özellikler bulunmaktadır.

Sulh hâkiminin ceza kararnamesi ile seri muhakeme usulü ile karşılaştırıldığında, her iki usulün birbirlerinden önemli ölçüde farklarının bulunduğu görülmektedir. Seri muhakeme usulü, CMK md. 250 kapsamındaki suçlardan birisiyle ilgili yürütülen soruşturmada Cumhuriyet savcısının kamu davasının açılmasını ertelememesi halinde, uygulanması zorunlu bir usuldür. Sulh hâkiminin ceza kararnamesi ise Cumhuriyet savcısının talebiyle veya iddianame düzenlendikten sonra sulh ceza hâkiminin önüne gelen işin CMUK md. 386 hükmü kapsamında kaldığını düşündüğünde duruşma hazırlığı aşamasında re'sen başvurabildiği bir usuldür. Seri muhakeme usulünde mahkeme, seri muhakemenin koşullarının oluşmadığını tespit ederse; Cumhuriyet savcısının talebini reddederek, dosyayı soruşturmanın CMK'da yer alan genel hükümlere göre tamamlanması maksadıyla Cumhuriyet başsavcılığına gönderir (CMK md. 250/9). Sulh hâkiminin ceza kararnamesinde ise sulh ceza hâkimi; hazırlık soruşturmasında elde edilen delilleri sanığın cezalandırılması için yeterli görmediği takdirde beraat kararı veremez, Cumhuriyet savcısının talebini geri gönderemez⁵⁸. Bunların yerine sulh ceza hâkimi, tahkikatı genişleterek duruşma yapmalı ve ortaya çıkacak sonuca göre karar vermelidir⁵⁹. Seri muhakeme usulünde mahkemece verilen hüküm aleyhine, CMK'da yer alan kanun yollarından itiraz yolunun açık olduğu düzenlenmiştir (CMK md. 250/14). Bu itirazdan sonra yapılacak inceleme, CMK md. 267 vd. hükümlerine göre kanun yolu incelemesidir⁶⁰. Buna karşın, her ne kadar CMUK md.

⁵⁶ OKTAR, Salih, “Yargı Reformu Stratejisi 2019’un Değerlendirilmesi Sempozyumu” konuşmasından, Türkiye Barolar Birliği, 07/12/2019, <https://tv.barobirlik.org.tr/Watch/5120>, 14:47-15:27, (E.T: 27/06/2022).

⁵⁷ YENİSEY, Feridun, NUHOĞLU, Ayşe. ; Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 9. Baskı, Ankara, 2021. s.847.

⁵⁸ BENGÜ, Cemil Halit; “Sulh Yargıcının Ceza Kararnamesi”, s.194.

⁵⁹ BENGÜ, Cemil Halit; “Sulh Yargıcının Ceza Kararnamesi”, s.194.

⁶⁰ ERSOY, Uğur, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinde İtiraz Kurumuna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 28, Sayı: 2, 2020, (İtiraz), s.861; KIZILARSLAN, Hakan, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, BÜHFD, Cilt: 14, Sayı: 183-184, Kasım-Aralık 2019, s.1944-1945.

390’da sulh hâkiminin ceza kararnamesine itirazdan bahsedilse de; öğretide, buradaki itirazın kanun yolu incelemesi anlamında bir itiraz olmadığı, bir nevi duruşma talebi veya karşı gelme niteliği taşıdığı ifade edilmektedir⁶¹. Yine, seri muhakeme usulünde CMK md. 250/14 hükmünde bir sınırlama yer almadığından genel hüküm niteliğinde bulunan CMK’nın 260’ıncı ila 262’nci maddeleri arasında sayılan kişilerin hükme itiraz edebilecekleri ifade edilmektedir⁶². Buna karşın Yargıtay’a göre sulh hâkiminin ceza kararnamesine karşı müşteki veya Cumhuriyet savcısı itiraz edemeyecektir⁶³. Seri muhakeme usulünde verilen hükme karşı yalnızca seri muhakemenin yasal koşulları kapsamında itiraz edilebileceği ve itiraz mercii tarafından değerlendirmenin de bu kapsamda yapılabileceği ifade edilmektedir⁶⁴. Bizim de katıldığımız görüşe göre, seri muhakeme usulünde itiraz incelemesi esas bakımından yapılamayacaktır⁶⁵. Ancak ceza kararnamesi ile sanık hakkında hapis cezası verilmiş ise yapılan itiraz üzerine duruşma açılarak genel hükümlere göre muhakeme süreci işletilir, duruşma yapılmasıyla ceza kararnamesi ortadan kalkar (CMUK md.390/1). Sulh hâkiminin ceza kararnamesi usulü sonucunda para cezası, müsadere veyahut belirli bir sanat veya mesleğin icrasının geçici olarak durdurulmasından bazılarına ya da hepsine hükmedilmişse asliye mahkemesi başkan veya hâkimi itiraz üzerine CMUK’un 301’inci ila 303’üncü maddelerine göre itirazı inceler (CMUK md.390/3).

CMUK’ta kabul edilmiş olan sulh hâkiminin ceza kararnamesi usulüne, CMK düzenlemesinde yer verilmemiştir. Bunun nedeni olarak ise; CMK’nın adil yargılanma hakkına ve bu kapsamda davanın hakkaniyete uygun olacak şekilde dinlenmesini isteme hakkına uyumlu hale getirilmesi bakımından CMUK’tan farklı bir yaklaşım benimsemesi gösterilmiştir⁶⁶. Gerçekten de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatları incelendiğinde; sulh hâkiminin ceza kararnamesi uygulaması ile ilgili olarak çok sayıda ihlâl kararının verildiği görülmektedir. Engel ve diğerleri v. Hollanda kararında⁶⁷ AİHM, AİHS’nin 6/3’üncü maddesinde kullanılan bir suç ile itham edilen kişi ifadesiyle işaret

⁶¹ BENGÜ, Cemil Halit; “Sulh Yargıcının Ceza Kararnamesi”, s.199; KUNTER, Nurullah, YENİSEY, Feridun, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, s.818.

⁶² KIZILARSLAN, Hakan; “Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Tüzel Kişilere Uygulanan Koruma ve Güvenlik Tedbirleri”, Seçkin Yayınevi, Ocak 2020. s.1944-1945; ÜNVER, Soylu, KARAMAN, Engür, SEÇİL, Nergiz. Seri Muhakeme Usulü, Ankara 2020. s.100-101.

⁶³ Y.2.CD’nin 09/05/2001 Tarihli ve 10739/8558 sy. Kararı (Kazancı Veritabanı – lib.kazanci.com.tr, E.T: 23/11/2020); Y.2.CD’nin 13/11/1937T. ve 12720/14086K.

⁶⁴ ÜNVER, Soylu, KARAMAN, Engür, SEÇİL, Nergiz. Seri Muhakeme Usulü, s.102-103.

⁶⁵ ILIDAR, Elif, “Seri Muhakeme Usulü”, Ankara 2021. s. 200.

⁶⁶ TEZCAN, Durmuş “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması ile Uyum Açısından Bazı Yönleriyle Yeni Türk Ceza Mevzuatı”, Fasikül Hukuk Dergisi, Sayı: 10, Eylül 2010, s.16.

⁶⁷ AİHM’nin Engel ve diğerleri v. Hollanda Kararı, no. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72 ve 5370/72, 08/06/1976, (<http://hudooc.echr.com.int/eng?i=001-67479>, E.T: 01/07/2022).

edilen suç isnadını belirlerken; bu fiilin iç hukukta nasıl tanımlandığının, niteliğinin, cezasının ağırlığının ve maksadının değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmiştir. Dolayısıyla, kişiye yöneltilen isnadın bir suç ile itham edilme kapsamında kaldığı sonucuna varılırsa, suçla itham edilen kişinin bu maddede yer alan suçlamadan haberdar edilme, iddia tanıklarını sorguya çekirmek gibi haklara sahip olduğu sonucuna da varılması gerekecektir. Mahkeme, Öztürk v. Almanya ile Natsvlishvili ve Togonidze v. Gürcistan kararlarında, ulusal hukuk sistemlerinde bazı suçların ceza adaleti sisteminin dışına çıkarılması amacıyla dekriminalizasyon (suç olmaktan çıkarma), iddia pazarlığı veya kısaltılmış yargılama gibi sistemlerin benimsenmesine karşı olmadığını ve AİHS'ye taraf birçok ülkede bu usullerin benimsenmiş olduğuna dikkat çekmiştir⁶⁸. Ancak AİHM özellikle bu gibi uygulamalarda, AİHS'nin 6'ncı ve 7'nci maddesinde düzenlenen asgari güvencelerin de korunması gerektiğini belirtmiştir⁶⁹. Erkan Orhan v. Türkiye kararı⁷⁰ konu olan olayda; başvuru, mülga 765 sayılı (Mülga) TCK md. 426'da düzenlenen suçu işlediği iddiasıyla İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı'nın talebi üzerine, İzmir Sulh Ceza Mahkemesi'nin duruşma yapmaksızın verdiği ceza kararnamesiyle para cezasına mahkûm edilmiştir. Başvurucu daha sonra ceza kararnamesine itiraz etmiş ve İzmir Asliye Ceza Mahkemesi tarafından da duruşma yapılmaksızın başvuruçunun itirazı reddedilmiştir. AİHM, kararının gerekçesinde; bazı hafif suçlarda ceza kararnamesi ile ceza tatbikinin mümkün olduğunu, ancak başvuruçunun ceza muhakemesinin hiçbir aşamasında hâkim karşısına çıkmadığını, halka açık bir duruşmada yargılanmamış olduğunu, bu suretle AİHS'nin 6/1'inci maddesinin ihlal edildiğini tespit etmiştir. Barışık ve Alp v. Türkiye kararı ise⁷¹ AİHM, ceza kararnamesiyle para cezası tatbik olunan olayda gerek Sulh Ceza Mahkemesinin, gerekse itirazı inceleyen Asliye Ceza Mahkemesinin yalnızca dosyadaki belgeleri esas alarak karar vermiş olduğunu, halka açık bir yargılama yapılmadığını, başvuruçulara bir avukat yardımıyla savunma haklarının etkin bir şekilde kullanılmadığını, bunun da

⁶⁸ AİHM'nin Öztürk v. Almanya Kararı, no. 8544/79, 21/02/1984, pr. 49, (<http://hudooc.echr.com.int/eng?i=001-57953>, E.T: 27/06/2022); AİHM'nin Natsvlishvili ve Togonidze v. Gürcistan Kararı, no. 9043/05, 29/04/2014, pr. 62-70, 90, (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-153643>, E.T: 27/06/2022).

⁶⁹ AİHM'nin Öztürk v. Almanya Kararı, No. 8544/79, 21/02/1984, pr. 49, (<http://hudooc.echr.com.int/eng?i=001-58545>, E.T: 27/06/2022).

⁷⁰ AİHM'nin Erkan Orhan v. Türkiye Kararı, no. 19497/02, 01/03/2007, (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-125781>, E.T: 27/06/2022); Aynı yönde bkz. AİHM'nin Piroğlu ve Karakaya v. Türkiye Kararı, no. 36370/02 ve 37581/02, 18/03/2008, (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-124297>, E.T: 27/06/2022); AİHM'nin Gemici v. Türkiye Kararı, no. 25471/02, 02/12/2008, (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-121341>, E.T: 28/06/2022); AİHM'nin Erseven ve diğerleri v. Türkiye Kararı, no. 27225/02, 24/01/2008, (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-121077>, E.T: 28/06/2022).

⁷¹ AİHM'nin Barışık ve Alp v. Türkiye Kararı, no. 29765/02 ve 31420/06, 27/11/2007, (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-125542>, E.T: 28/06/2022).

başvurucuların dava sürecini takip etmesini güçleştirdiğini ve yargılamayı adaletsiz hale getirdiğini tespit etmiştir. Akbulut v. Türkiye kararının⁷² gerekçesinde AİHM, benzeri olaylarla ilgili daha önce de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin adil yargılanma hakkının ihlâl edildiği yönünde kararlar verdiğini hatırlatarak, önceki tespitlerinden ayrılmayı gerektirecek bir neden bulunmadığını vurgulamıştır.

AİHM'nin çeşitli tarihlerde sulh hâkiminin ceza kararnamesi ile ilgili vermiş olduğu kararlar incelendiğinde, kişiye yöneltilen suçun gerektirdiği cezanın ağırlığına göre bazı suçlarda dekriminalizasyon ya da kısaltılmış yargılama usullerine karşı olmadığı fakat benimsenen bu usul yöntemiyle AİHS'nin 6'ncı ve 7'nci maddeleriyle koruma altına alınan hakların ihlâl edilmemesi gerektiğini vurguladığı anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle, benimsenen kısaltılmış yargılama usulünün uygulanması sırasında kişinin kendisine itham edilen suçla ilgili kamuya açık bir şekilde yargılanmaması, savunmasını hazırlamak için ihtiyaç duyduğu zaman ve imkâna sahip olmaması, etkili bir hukukî yardımdan yararlanamaması durumlarında AİHS ihlâl edilmiş olacaktır. AİHM; çeşitli kararlarında, duruma uygun güvencelerin sağlanması, feragatin tartışmaya mahal vermeyecek şekilde tespit edilebilmesi ve feragatin kamu yararına aykırılık taşımaması koşulları ile kişinin özgür iradesiyle, adil yargılanma hakkının kendisine sağladığı haklardan vazgeçebileceğini, feragat edebileceğini kabul etmiştir⁷³. Ancak seri muhakeme usulü bakımından bu vazgeçmenin veya feragatin geçerli sayılabilmesi için aranılan güvencelerin yeterli olmadığı kanaatindeyiz. Zira aşağıda da ayrıntılı şekilde inceleneceği üzere, şüphelinin bilgilendirilmesine ve etkili bir hukukî yardımdan yararlanabilmesine ilişkin sorunlu hususlar bulunmaktadır. Yine seri muhakeme usulünde de halka açık bir yargılama yapılmamaktadır. Bu usulde şüpheli, iddia tanıklarının sorgulayamayacağı gibi, kendi tanıklarının da dinletemeyecektir. AİHM'nin yukarıda anılan içtihatları ışığında değerlendirme yapıldığında, seri muhakeme usulü ile ilgili yapılabilecek olası bir başvuru hakkında AİHM'nin hak ihlâli kararı verebileceğini söylemek, kanaatimizce zorlama bir yorum olmayacaktır.

Seri muhakeme ile meşhut suçların muhakemesi usullerinin her ikisinde de fail tarafından bozulan kamu düzeninin çabuk ve etkili bir şekilde yeniden tesisi amaçlanmıştır.

⁷² AİHM'nin Akbulut ve diğerleri v. Türkiye Kararı, no. 7076/05, 01/12/2009, (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-120477>, E.T: 28/06/2022).

⁷³ AİHM'nin Akdağ v. Türkiye Kararı, no. 75460/10, 17/09/2019, pr. 46, (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-199936>, E.T: 28/06/2022); Aynı yönde bkz. AİHM'nin Simeonovi v. Bulgaristan Kararı, no. 21980/04, 12/05/2017, pr. 115, (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-172963>, E.T: 29/06/2022); AİHM'nin Sakhnovsky v. Rusya Kararı, no. 21272/03, 02/11/2010, pr. 90, (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101568>, E.T: 29/06/2022).

Meşhut suçların muhakemesi usulünde, meşhut yani işlenmekte veya pek kısa süre önce işlendiğine dair somut bulguların olduğu suç ile ilgili olarak, bu suça karşılık verilecek cezanın kural olarak tek celsede verilmesi suretiyle ceza adalet sisteminin çabuk ve etkili bir şekilde işletilmesi amaçlanmıştır. Seri muhakeme usulünde de bu kapsama giren suçlardan dolayı, suça etkili ve hızlı bir karşılık verilmesi, bozulan kamu düzeninin tesisi amacı güdülmüştür⁷⁴.

Meşhut suçların muhakemesi usulü, MSMUK md. 1’de belirtilen suçlardan birinin CMUK md. 127’deki meşhut suç tanımına uygun şekilde işlenmesi halinde uygulanabilecektir. Seri muhakeme usulü ise sadece CMK md. 250/1’de sınırlı olarak sayılmış olan suçlarla ilgili uygulanabilir. Meşhut suçların muhakemesi usulünün kapsamına giren suçlar arasında ağır ceza mahkemesinin görev alanına girebilecek nitelikte ağır suçlar da bulunmaktadır. Ancak seri muhakeme usulünün kapsamına giren suçlara yakından bakıldığında; tümünün asliye ceza mahkemesinin madde bakımından yetkisine giren, nispeten daha önemsiz suçlar olduğu görülmektedir. Meşhut suçların muhakemesi usulünde mahkemece suçtan zarar görenin, tanıkların ve bilirkişilerin dinlenilmesi söz konusu iken (MSMUK md. 7), seri muhakeme usulünde bu usulün yasal koşulları ve eylemin seri muhakeme usulü kapsamında kalıp kalmadığı ile ilgili olarak yalnızca şüpheli dinlenebilir (CMK md. 250/9). Seri muhakeme usulünün uygulanması, şüphelinin bu usulün uygulanmasını özgür iradesiyle müdafininin huzurunda vereceği açık beyanı ile mümkün iken; meşhut suçların muhakemesi usulünün uygulanması için şüphelinin veya sanığın kabulü aranmaz. Meşhut suçların muhakemesi usulünde sanığın beraatına karar verilebileceği gibi, mahkûmiyetine de karar verilebilir. Bu usulde sanığın mahkûmiyetine karar verilmesi halinde tatbik edilecek cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesi hususunda takdir mahkemeye aittir. Seri muhakeme usulünde ise mahkeme, Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen talepnameyi kabul veya reddedebilir, şüphelinin beraatına karar veremez. Ayrıca seri muhakeme usulünde sanığa uygulanacak olan yaptırım, CMK md. 250/4 vd. hükümlerine göre Cumhuriyet savcısı tarafından talepnameye gösterilir ve mahkemenin talepnameye gösterilen yaptırımı değiştirerek uygulaması olanağı bulunmamaktadır.

⁷⁴ 7188 sayılı Kanun’un genel gerekçesi, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil08/ss105.pdf>, s.8, E.T: 11/07/2022.

III. CEZA MUHALEMESİ HUKUKU İLKELERİ KAPSAMINDA SERİ MUHAEME

Cumhuriyet savcısının düzenleyeceği bir talepnameyle mahkemenin denetimine gönderilmesi, hak arama özgürlüğünün çekirdek alanını koruyan içeriği, kararın mahkemece aleni bir şekilde kurulması ile mahkemeye erişim, savunma, tarafların onay verebileceği bir alanda bulunması, şüphelinin özgür iradesine dayalı olması, şüphelinin kendi isteği doğrultusunda klasik mahkeme yöntemine geçişin zorunluluğu ve sınırları ve koşullarının kanunla düzenlenmiş olması, uygulama alanı gibi temel haklar dikkate alındığında, sistemin Anayasaya aykırılık teşkil eden bir tarafının olmadığı açıktır. Bu gibi görüşler bulunmakla birlikte anayasaya aykırı olarak nitelendirilebilecek bazı durumlardan da söz edilmektedir.

Kökenleri Anglo-Sakson ceza muhakemesi hukukuna dayanan adil yargılanma ilkesi, ceza yargılamasının yürütülmesi sürecinde şüphelinin tarafsızlığı ve bağımsızlığı güvence altında bulunan ve yasayla oluşturulmuş bir mercii huzurunda, aleni duruşmada gerçekliğe uyumlu şekilde yargılanması anlamını karşılamaktadır.⁷⁵ Adil yargılanma ilkesi, daha önce kanunla belirlenen ilkeler çerçevesinde hukuk kurallarına uygun olarak ceza verilmesini sağlar.⁷⁶ Adil yargılanma ilkesinin temelinde adil yargılanma hakkı vardır. Temel bir insan hakkı olarak görülen adil yargılanma hakkının etkin bir biçimde korunmasını talep etme hakkı, sadece yargı hukuku ve anayasanın temel bir hükmü olmayıp, aynı zamanda hukukun üstünlüğü anlayışının da önemli bir parçasıdır.⁷⁷ Bu bağlamda, SMU, adil yargılanma ilkesinin alt dalları açısından ayrı olarak değerlendirilmelidir.

Adil yargılanma hakkının alt dalları açısından bakıldığında ve AİHS'nin gerekleri kapsamında değerlendirme ve inceleme yapılması sonucunda SMU'nün Anayasa ve AİHS'ne aykırı olup olmadığı ortaya çıkacaktır. Genel kural olarak ceza muhakemesinin hızlı bir şekilde uygulanması ve adliyelerin yoğun iş yükünün azaltılmasını sağlayacak kanuni düzenlemeler AİHS ile uyumaktadır. Konu ile ilgili olarak AİHM'in 29.04.2014 tarihli *Gürcistan/Natsvlishvili ve Tongonidze* kararında⁷⁸ uzlaştırma ile ilgili konu ele alınmıştır. Söz konusu kararda uzlaştırma kurumunun mahkeme tarafından hızlı bir

⁷⁵ Yargıtay 6. CD, E. 2016/6833, K. 2017/1003, 18.04.2017.

⁷⁶ ÖZTÜRK, Bahri, TEZCAN, Durmuş, ERDEM, Ruhan, SİRMA, Özge, KIRIT, Yasemin. Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2019. s. 123.

⁷⁷ 4. CD, E. 2017/22730, K. 2018/469, 11.01.2018; 6. CD, E. 2016/6833, K. 2017/1003, 18.04.2017.

⁷⁸ ERDEM, Mustafa Ruhan, ŞENTÜRK, Cadide, Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi, CHD, Y. 14, S. 41, Aralık 2019, s.573-601, s.585.

incelemeye tabii tutulduğundan dolayı sanığın haklarından vazgeçmiş olacağı belirtilmiştir. Uzlaşmanın geçerli olabilmesi için sanık somut olay hakkında detaylı bir biçimde aydınlatılmalı daha sonra ise konu ile ilgili olarak onay vermesi gerekmektedir. AİHM önüne gelen olay hakkında uzlaşma açısından sunulan teklifin sanık tarafından geldiği ve bu aşamada müdafî ile temsil edildiği, mahkemece sanığın baskı altında bırakılıp bırakılmadığının denetlendiği, uzlaşma ile ilgili olarak raporun hazırlandığı, mahkemenin önüne gelen dava sonucunda yeteri kadar gerekçelendirme yapıp yapılmadığı, uzlaşma hakkında kamuya açık bir duruşmada kabul kararı verilip verilmediğini denetlediği için adil yargılanma hakkına ilişkin herhangi bir ihlal görülmemiştir.

Kanunumuza getirilen yeniliklerin AİHM'in bahsetmiş olduğu kararında başta müdafî ile temsil edilme, bahse konu olan yola yapılan başvurunun şüphelinin hür iradesine dayalı olması gibi özellikleri yeteri kadar karşılamış bulunmaktadır. Dolayısıyla SMU hakkında sadece bu sebebe dayanarak AYM ve sonrasında AİHM'e başvurulduğu takdirde adil yargılanma hakkı bakımından bir problem oluşturmayacağı düşünülebilmektedir⁷⁹. Bu kapsamda adil yargılanma hakkının alt dalları bakımından da ayrı bir inceleme yapmak gerekmiştir.

A. Silahların Eşitliği İlkesi

Bu ilke, savcılığın yetkileri ve hakları arasında bir dengenin sağlanmasını ve bu dengenin şüpheli/sanık ya da savcı lehine ya da aleyhine bozulmamasını öngörmektedir. Yargılamanın öznesi olan sanık/şüpheli, savunma hakkına sahip taraftır ve salt yargılama konusu yapılamaz. AİHM m. 6/3 kapsamındaki ilke,⁸⁰ kendisine yöneltilen suçlamanın niteliği ve nedeni ile ilgili olarak sanığın en kısa zamanda, ayrıntılı olarak ve anladığı bir dille haberdar edilmesi, duruşmada konuşmadığı ya da kullanılan dili anlamadığı durumlarda para ödemeksizin bir tercümanın yardımından faydalanmak, iddianın tanıklarıyla aynı koşullar altında olmak şartıyla savunma tanıklarının da çağrılması, dinlenmesi ve sorguya çekilmesini istemek, iddia tarafının tanıklarını sorguya çekmek ya da çektirmek, gerektiğinde mahkeme tarafından görevlendirilecek bir müdafinin yardımından faydalanabilmek, savunmasını hazırlayabilmek için gereken kolaylıklara ve zamana sahip

⁷⁹ ERDEM, Mustafa Ruhan, ŞENTÜRK, Cadide. Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi. s.586.

⁸⁰ AİHM kararları bakımından krşç Altıparmak, Adil Yargılanma, 244.

olmak, kendi belirleyeceği bir müdafinin yardımından faydalanmak ya da kendi kendini savunmak haklarını içermektedir.

Silahların eşitliği, yargılamanın her bir tarafına, diğer tarafa göre dezavantajlı olmayacak bir dereceye kadar kendi argümanlarını ve itirazlarını sunma fırsatı verilmesi anlamına gelir. Silahların eşitliği ilkesi, yargılamanın tarafları arasında yargılamayı etkileyebilmek için sağlanan olanaklar açısından bir dengenin kurulmasını gerektirmektedir.

Bu ilke ışığında, SMU değerlendirilirken; kararı etkileyebilecek delil ve görüşlerin mahkemeye bilgi verme kapsamında olmadığı görülmektedir. Şüpheli, SMU önerisini değerlendirirken, delillerin mevcut durumundan ve lehinde delil toplanıp toplanmadığını bilmeksizin sadece SMU ile ilgili bilgi sahibi olarak, geleceğiyle ilgili karar verecektir. Bu durum taraflar arasındaki dengeyi bozmaktadır. Bu bilgiler ışığında, SMU silahların eşitliği ilkesiyle bağdaşmamaktadır.

B. Suçsuzluk Karinesi

Adil yargılanma ilkesi çerçevesinde en önemli ilkelerden bir diğeri de masumiyet karinesidir.⁸¹ İnsan haklarına saygılı bir hukuk devleti anlayışının doğal bir sonucu olan⁸² masumiyet karinesi, ilk olarak 1789 yılında çıkarılan “*Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi*”nin dokuzuncu maddesinde, daha sonra 1948 yılında yayımlanan “*İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*”nde, m. 11/1 ve 1950 yılında çıkarılan “*Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*”nin altıncı maddesinde ve T.C. Anayasası’nın 38.maddesinde hüküm altına alınmıştır. Ancak CMK’da açıkça belirtilmemekle birlikte çeşitli hükümlerinde bu uygulamaya yer verildiği görülmektedir (“CMK m.102, CMC m.147/1 e, CMK m.148/3, CMK m.160/2, CMK m.157, CMK m.260/3, CMK m.217/2”). AİHM 6. madde uyarınca söz konusu karine şu üç ana konuyu içermektedir.⁸³

- Görevlerini yaparken adli makamların, şüphelinin zaten suçlu olduğu önyargısını bulundurmamaları
- Kanıtlama sorumluluğunu davacı makamının bulundurması
- Sanığın oluşacak şüpheden faydalanır kaidesi.

⁸¹ http://www.tdk.gov.tr/ndexhoption=com_gts&arama=gts&=TDK.5ad1f419547912.03102476 E.T. 27.03.2020.

⁸² ÜZÜLMEZ, İlhan “Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi ve Sonuçları,” TBB Dergisi, no. 8, (2005), 43; krş. ayrıca BVerfGE 19, 347.

⁸³ <http://static.dergipark.org.tr/article-download/9f5c/128a/d869/5e09ce9acb658.pdf?> E.T. 28.03.2020.

Suçu kesin bir hükümle kanıtlanana kadar herkes masum sayılır. Bir kişinin masum olduğu varsayımı, onu masumiyetini kanıtlama yükünden kurtarır. İspat külfetinin haksız yere şüpheliye yüklenmesi veya adli makamların suçu üstlenerek hareket etmesi halinde masumiyet karinesi de ihlal edilmiş kabul edilecektir.

SMU'yu düzenleyen hükümler, bu usulün sanığın suçluluğuna dayandığını göstermektedir. Cumhuriyet savcısı, ilk şüphe olmaksızın soruşturma aşamasına girmeyecek olsa da, yargılamanın hızlı bir şekilde yürütülmesini ve talebin hazırlanmasını sağlamak için belirli bir şüphe derecesi aranmamıştır. Ancak şüphelinin usul beyanını kabul etmesinin ardından herhangi bir ispat sunma, savunma veya delil değerlendirme aşaması söz konusu olmamaktadır. Dolayısıyla adli makamların tamamı bakımından uyulması gereken masumiyet karinesine de Cumhuriyet savcısınca uyulmamaktadır.

C. Susma Hakkı ve Aleyhe Delil Getirmeye Zorlama Yasağı

“*Aleyhe delil göstermeye zorlama yasağı*⁸⁴” ilkesi bir kişinin konuşmaya, delil sunmaya/göstermeye, yakınlarını ve kendisini suçlayıcı beyanda bulunmaya zorlanamayacağını ifade eden bir ilkedir.⁸⁵ Bu ilke, Anayasa'nın 17/1 inci maddesinde bulunan kişi haklarının korunması ve 17/3 üncü maddede yer alan insan onurunun dokunulmazlığı ilkesinin bir sonucudur. AİHS 6. madde adil yargılanma hakkının temelini oluşturur.⁸⁶ Anayasa'nın 38. maddesi ile de anayasal koruma altına alınmıştır. Belirtilen anayasal normda, söz konusu ilke yalnızca susma hakkını içermemekte, bunun yanı sıra suçlayıcı nitelikteki her çeşit kanıt, kovuşturma ve soruşturma makamlarına sunmaya zorlanmama hakkını da içermektedir

Bu durumda, kişi aktif katılımı kendi elleriyle aleyhine kanıt sunmak zorunda değildir. Öte yandan, eğer bir kişi aktif olarak katılmak istiyorsa, bu bir seçim olmalı, kişinin geleceğini özgür ve sağlıklı irade ile belirlemesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla SMU delil yasağı açısından iki yönden tartışmalı olarak değerlendirilmektedir. Bu yöntemle, itiraf yapıldıktan sonra deliller tartışılmadığından, aleyhe delillerle ilgili şüphelinin kendini savunması mümkün olmamakta, kabul açıklaması suçun ikrarı gibi düşünüldüğünden doğrudan suçun üstlenilmesi olarak değerlendirilmekte, dolayısıyla şüpheliye bir yaptırım

⁸⁴AYDIN, Çağrı Kan, “Âdil Yargılanmanın Bir Unsuru Olarak “Susma Hakkı,” TBB Dergisi, no. 91. 2010: 170-172.

⁸⁵Yargıtay 6. CD, E. 2016/6833, K. 2017/1003, 18.4.2017.

⁸⁶<http://static.dergipark.org.tr/article-download/9f5c/128a/d869/5e09ce9acb658.pdf>?E.T. 28.03.2020.

olarak dönmektedir. Tüm bu sorular, kendi özgür iradesiyle hareket edemeyen zanlının kendi aleyhindeki yargılamaya aktif olarak katıldığı anlamına gelmektedir.

Bu yasak, susma veya kendi aleyhine konuşmaktan kaçınma hakkını da içerir (CMK md. 147/1e, md. 191/3c). Susma hakkı, kişinin suçsuzluğunu kanıtlamakla yükümlü olmaması, suçunun ispatlanmasında adli makamlara yardım etmeye zorlanamaması, soruşturma ve kovuşturma makamlarıyla serbestçe işbirliği yapması anlamına gelir.⁸⁷ Susma hakkı, savunma ve adil yargılanma hakkıyla bağlantılı önemli bir insani haktır ve bir kişiyi delil elde etme nesnesinden yasal kovuşturma nesnesine çevirerek insanlık gururunun muhafaza edilmesini sağlar. Modern ceza hukukunun amacı, sanığın haklarına saygı göstererek maddi gerçeğe ulaşmaktır ve ispat yükü kovuşturmadadır. Her halükarda, hemen hemen her türlü delili elde etmek için gerekli imkânlarla sahip güçlü bir devlet karşısında, bir kimseyi tanıklık yapmaya zorlamak haksızlıktır.

Bireylerin temin etmediği deliller veya zorla vermiş olduğu bir başka ifadeyle iradesi ile vermediği beyanlar onun aleyhine kullanılamaz⁸⁸. Şüphelinin veya sanığın iradesi, ancak kendisine hakkın doğru bir şekilde hatırlatılması ve bu haktan vazgeçmeye zorlanmaması durumunda ortaya çıkabilir. Bu durum CMK m. 148/1’de yer alan “*Şüphelinin ve sanığın beyanı iradesine dayanmalıdır.*” hükmü ile ifade edilmektedir.

Bildirimde bulunma ile ilgili bahse konu olan usulde ayrıntılı olarak inceleme yapıldığında, kanunun 250. maddesinde yer bulan “*Cumhuriyet savcısı veya kolluk görevlileri, şüpheliyi, seri muhakeme usulü hakkında bilgilendirir.*” hükmünde şüphelinin sahip olduğu susma hakkı konusunda açıklık bulunmamaktadır. Savcılık makamı ya da kolluk tarafından yapılan bilgilendirmenin içeriği kanunda belirtilmemiştir. Ayrıca şüphelinin kabulüne bağlı olsa dahi ilgili kanun maddesinin devamındaki hükümlere bakıldığında şüpheli tarafından bu davete kabulün de suçu kabul anlamına geldiği sonucu ortaya çıkabilmektedir. İlgili kanun maddesine bakıldığında bahse konu usul yönteminin hangi suçlara uygulanabileceği sıralanmasının ardından, şüpheliye yöntem hakkında bilgi verilmesi, onaylaması, Cumhuriyet savcısının cezayı belirlerken dikkate alacağı ölçütler ve başvurabileceği alternatif yaptırımlara dönüştürme, öteleme, kararın açıklanmasının geriye atılması gibi yöntemlerden bahsedilmiştir. Savcılık tarafından hazırlanacak olan talep yazısında da yalnızca üzerine atılı olan suçtan ve saptanmış olan yaptırım bahse konu olmuştur. Fakat sanık hakkında isnat edilen suçu işlemiş olduğunun kesin olmamasından ya

⁸⁷ EREM, Faruk, Susma Hakkı, Yargıtay Dergisi 18, no. 3. 1992.

⁸⁸ KAYMAZ, Seydi, Uygulamada ve Teoride Ceza Muhakemesinde Hukuka Aykırı (Yasak) Deliller, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 1997, s. 87.

da alınacak olan beraat kararından söz edilmemektedir. Gerekçe kapsamında açık bir şekilde ifade edilmemiş olsa da bahse konu olan SMU'nün uygulanması için ikrarın bir ön şart olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. SMU'nün uygulanmadığı durumlarda “failin bahse konu olan usulün uygulanması amacı ile yapmış olduğu açıklamaların” daha sonra kullanılamayacağı esasına göre, “adli sistemden ılımlı bir kaşılık beklentisiyle usulün uygulanmasını kabul edecek failin teşviki amaçlanmaktadır.” SMU'nün uygulanabilmesi için yapılması gereken açıklamaların ikrarı barındıracağı beklentisi bu cümlelerde de açık bir şekilde ortaya çıkmıştır.

Özellikle belirtmek gerekir ki, SMU şüphelinin “*susma hakkından feragati*” durumunda oluşturulmakadır. Bu yüzden de bildirimin, iradenin olgunlaşması için detaylı ve rehber olması gerekmektedir. Kanunları bilmememenin mazeret olamayacağı gerçeği bir yana hakkında cezai bir işlem yapılan herkesin hukuk bilgisi olduğunu varsaymak hayatın olağan akışına aykırı olacaktır⁸⁹. Bu yüzden kanunumuzda da adli makamlara kişilerin aydınlatılması ödevi yüklenmiştir. Kanunundaki düzenlemenin yanında doktrinde de⁹⁰ kanunda yer alan bildirim yükümlülüğünün “öğretme” şeklinde olması gerektiği ifade edilmiştir. Bahse konu olan öğretme; sanığın ya da şüpheli eğitim düzeyi, sosyal, kültürel ve ekonomik durumu göz önünde bulundurularak, bir hakkın içeriği, kullanma şartlarıyla bütün neticelerini açıklanması biçiminde gerçekleştirilmelidir.⁹¹ Hatta konu hakkında aydınlatılan kişinin de açıklanan konu ile ilgili hakkını anladığından emin olmak gerekmektedir.⁹²

Susma hakkı, bireylerin kendi iradelerinin özgürlüğünü temel alan ve özünde bireyin suçun gün yüzüne çıkarılmasında devlete yardımcı olmaya zorlanmaması için tanınan bir haktır. Şüphelinin ifadesi alınırken kanunda yasaklanan yöntemlerin kullanılması durumunda da şüphelinin irade özgürlüğü zedeleneyeceğinden dolayı susma hakkının da ihlal edildiği düşünülebilmektedir. Fakat asıl sorunlardan birisi de günümüzde birçok ülkede uygulanan ve şüphelileri ikrara zorlama noktasında destek veren yasal düzenlemelerdir. Ülkemiz kanunlarında yer alan ön ödeme, uzlaştırma ve etkin pişmanlık; Anglosakson hukuk sistemlerinde ise dava pazarlığı müessesesi buna örnek oluşturmaktadır. Hakkında bir suç isnadı olan bireyin yasal düzenlemeler ile baskı altına alınması doğru değildir.

⁸⁹ ŞAHİN, Cumhur, Sanığın Kolluk Tarafından Sorgulanması, Ankara, Yetkin Yayınları, 1994, s.224.

⁹⁰ YENİSEY, Feridun, NUHOĞLU, Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, 9. Baskı (Ankara: Seçkin, Eylül 2021), s. 603-604.

⁹¹ ALTUNKAŞ, Aysun, Hukuka Aykırı Delil Teorisi Işığında İfade Alma ve Sorgu, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006), s. 132.

⁹² YENİSEY, Feridun, NUHOĞLU, Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 603-604.

Ülkemize yargı reformu ile kazandırılan seri muhakeme usulünde, Cumhuriyet savcısının etkin bir şekilde görev aldığı hukuki süreç, şüphelinin kabulü ile başlamaktadır. Şüpheliye bildirimde bulunulma usulünün açık bir şekilde düzenlenmemiş olmasından dolayı, şüphelilere bahse konu olan usul yöntemini kabul etmeleri durumunda cezalarının yarı oranında azaltılacağına bildirildiğinde bu teklifi genellikle kabul edecekleri açıktır. Burada bir feragat zorlaması olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca SMU'nü kabul etmeyen sanık hakkında verilecek cezanın en az iki misli olacağı yasada açık bir şekilde ifade edildiğinden dolayı sanığın kendi rızası eşliğinde tercihte bulunması durumundan bahsedilemeyecektir.

Tüm bunların yanında usul ekonomisi ve adaletin bir an önce tecelli etmesi devletlerin ceza politikaları açısından çoğu hukuk sisteminde benzer düzenlemeler bulunmaktadır. AİHM'nin susma hakkını kesin olarak kabul etmediği⁹³ vermiş olduğu kararlar çerçevesinde açıktır. Buna göre devletin bireyleri işbirliğine zorlaması ve yapılan işbirliklerini bir ödüle tabi tutmasını birbirinden ayırmak gerekmektedir. SMU şüpheliyi ceza muhakemesi süjesi olmaktan çok objesi haline getirmektedir. Böylece müessese şeklinde CMK'nın esas kaideleriyle de ters düşmektedir. Her ne kadar usul ekonomisi, adaletin hızlı bir şekilde sağlanması hukuk devletlerinde olması gereken unsurlar olsa da yapılan yenilikler ve izlenecek usuller bireylerin anayasal haklarını sınırlayıcı şekilde olmaması gerekmektedir. Anlatılan nedenlerden dolayı SMU kurumu Anayasa'nın 13. Maddesinde yer alan adil yargılanma hakkını ihlal etmektedir.

D. Anayasal Yargı Yetkisi ve Kanuni Hakim Güvencesi

CMK m.250 Cumhuriyet savcısına yargılama faaliyetinde bulunarak ceza tayin etme yetkisi vermektedir. Asliye ceza mahkemelerinin yapacağı belirtilen kovuşturma alışılmışın dışında bir yöntem barındırmaktadır. Mahkeme şüpheliyi dinledikten sonra aynı maddenin üçüncü fıkrasındaki şartların gerçekleşip gerçekleşmediğini inceledikten sonra savcılık tarafından belirlenen müeyyide kapsamında hüküm kuracak ve takdir hakkı kullanamayacaktır. Bu durumda da hâkimin bir yargılama faaliyeti yapıp yapmadığı noktasında akıllarda soru işareti oluşmaktadır. Çünkü mahkemenin yapmış olduğu yargılama savcılık tarafından verilen kararın onaylanması anlamına gelmektedir. Bu yüzden *“Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır.”* şeklinde

⁹³ AYDIN, Çağrı Kan, Susma Hakkı, 161-162; AİHM, John Murray v. The United Kingdom, 08.021996, (Başvuru No. 18731/9), paragraf 45-54.

düzenlenmiş olan Anayasa'nın dokuzuncu maddesi kapsamında değerlendirildiğinde de hukuka aykırılığın meydana geldiği anlaşılmaktadır. Ayrıca CMK'nın 217/1. maddesine bakıldığında da "Hâkim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilir. Bu deliller hâkimin vicdani kanaatiyle serbestçe takdir edilir." hükmü açısından da inceleme yapılması gerekmektedir.

Anayasa m.9 çerçevesinde de yargısal yetki, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılmaktadır. Bu yüzden gerek adli gerek ise idari yargı yetkilerinin mahkemeler dışında bir müesseseye tayin edilmesi anayasaya aykırı olacaktır. Bu yüzden adil bir yargılama kaidesi çerçevesinde önemli bir kural olan bağımsız hakim teminatı ilkesinin de sarsılmış olduğu açıktır. Söz konusu kanuni hakim ilkesi, bireylerin kendi üzerlerine atılı bulunan suçlamalar kapsamında kanunla kurulan mahkemeler önünde yargılanma hakkını ifade etmektedir.⁹⁴ Bahse konu olan ilke T.C. Anayasası 36/2, 37 ve 142. Maddelerinin yanında AİHS m. 6/1'de de koruma altına alınmıştır. Kanun ile suç tarihinden önce kurulan mahkemenin bağımsız, tarafsız ve her bakımdan yetkili hakimine kanuni hakim denilmektedir.⁹⁵ Açıklanan bu ilkenin en önemli özelliği, anayasal güvenceler ile tarafsız ve bağımsız yargılamanın sağlanabilmesidir. Fakat savcılık müesseselerinin böyle bir yetkisi anayasal düzlemde bulunmamaktadır. Ayrıca Cumhuriyet savcılığı yürütme erki içerisinde olduğundan dolayı bu kurum tarafından verilen kararların idari nitelikte olduğunu kabul edersek, yargılama yetkisinin Cumhuriyet savcılığına nakledilmesi kuvvetler ayrılığı ilkesiyle de uyuşmayacaktır. Açıklanan nedenlerden dolayı seri muhakeme usulü T.C. Anayasası'na aykırıdır.

E. Yargılama Sonucunda Gerekçeli Karar Verilmesi Zorunluluğu

Tarafsız ve bağımsız yargılama esnasında yargılamayı yürüten kurum tarafından dikkate alınma, yargılamanın taraflarının somut olay ile ilgili getirmiş olduğu delillerin dikkate alınarak üzerinde tartışılmasıdır. Yargılamayı yürüten kurumlar yani mahkemeler de taraflarca getirilen deliller hakkında bir değerlendirme yani tartışma yaptığını gerekçelendirmekle yükümlüdür. Mahkemeler kararlarını Türk Milleti adına verirler. Bu demokratik hukuk devletlerinde olması gerektirir. Türk Milleti adına karar verilirken de

⁹⁴ Yargıtay 6. CD, E. 2016/6833, K. 2017/1003, 18.4.2017.

⁹⁵ ÖZTÜRK, Bahri, TEZCAN, Durmuş, ERDEM, Ruhan, SİRMA, Özge, KIRIT, Yasemin. Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 125.

gerek tarafların gerek ise de toplumun söz konusu kararı anlayıp, tarafların sunmuş olduğu delillerin ne şekilde değerlendirildiğini görmesi gerekmektedir.

Gerek Anayasa m.141 gerek ise de CMK m.30 ve 34 kapsamından da anlaşılacağı üzere mahkemeler tarafından verilen kararların gerekçeli olarak yazılması zorunludur.

Açıklamalar ışığında SMU'nü inceleyecek olursak; CMK m.250/11'de hakimın yalnızca maddenin üçüncü fıkrasındaki koşulların sağlandığının denetimini yapması ve bunun haricinde olayın özüne girmemesi istenmiştir. Bu yüzden mahkemenin herhangi bir değerlendirme yapıp sonuca ulaşma yetkisi bulunmamaktadır.

Mahkemeler tarafından yapılması gereken yargılama iş ve işlemleri Cumhuriyet savcılığına nakledilmiştir. Mahkemeyi bir denetim mekanizması olarak benimseyen SMU kurumunda savcının hazırlamış olduğu talepname doğrultusunda karar verildiğinden dolayı böyle bir düzlemde mahkeme tarafından detaylı ve açık şekilde gerekçeli karar düzenlenmesi düşünülemez idi. Fakat Kanun yürürlüğe girdikten sonrasında AYM vermiş olduğu kararında söz konusu uygulamayı iptal etmiştir. Konu ile ilgili olarak çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde daha detaylı bir biçimde bilgi verilmiştir. AYM tarafından verilen iptal kararı da SMU ile ilgili olumlu düzenlemelerden birisidir.

F. Şüpheden Sanık Yararlanır İlkesi

Karar, şüpheden izole edilmiş mutlak bir vicdani yargı içermektedir. Tersine bir durumda, masumiyet karinesinin bir uzantısı⁹⁶ ve gereği⁹⁷ olarak, şüpheden sanık faydalanır ilkesi uygulanamayacaktır. İlke, ceza yargılaması sırasında suçluluk kanıtlanmazsa ve sabitlenmezse, kararın suçlunun aleyhine değil lehine verilmesi gerektiğini belirtir. Ayrıca delillerin duruşmada tartışılması neticesinde hâkimde sanığın suçlu ya da suçsuz olduğu yönünde vicdani bir kanaatin oluşmaması durumunda, bundan sanığın faydalanması ve kararın beraat yönünde olması gerektiğini ifade etmektedir.⁹⁸ Hakimın kararını sadece duruşmada sunulan ve huzurunda tartışılan deliller çerçevesinde verebileceğini CMK m.217/1; sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması ya da sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması halinde kararın beraat olması gerektiğini ise CMK m.223/2 belirtmektedir.

Mevcut SMU'da, savcılığın maddi gerçekleri tespit ettiğini ve makul şüphenin ötesinde nihai bir hükümle suçlu kararı verdiğini gösteren herhangi bir unsur norma dahil

⁹⁶ CGK, E. 2017/6-87, K. 2017/352, 4.7.2017

⁹⁷ CGK, E. 2014/13-676, K. 2016/262, 24.5.2016

⁹⁸ CGK, E. 2014/13- 676, K. 2016/262, 24.5.2016

değildir. Savcılığın şüpheyne mahal vermeden kesin karar vermesine ve SMU’da karar vermesine ilişkin herhangi bir ilamın bulunmaması, şüphe halinde dahi karar verilmesine esas teşkil etmektedir. Fakat belirtmiş olduğumuz değışiklikler kapsamıdna değerelemlendirecek olursak; hakim artık talepname ile sıkı sıkıya bağılı olmadığından ve takdir hakkına sahip olduğundan dolayı mevcut delil durumuna göre karar verecektir. Mahkumiyet hükmü kurulması kanaati oluşmadan böyle bir karar vermeyecektir. Fakat yine de şüpheli hakkında tam bir yargılama yapılmadığından ve SMU şüphelinin ikrarına dayalı olduğundan dolayı sanığın şüpheden yararlanması ilkesinin de ihlal edildiğı ortaya çıkmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA SERİ MUHAKEME USULÜ, SERİ MUHAKEMENİN HUKUKİ NİTELİĞİ VE ŞARTLARI

I. KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA SERİ MUHAKEME USULÜ

Daha önce de belirttiğimiz gibi, SMU, bir yaptırım ve özgür irade beyanı beklemeden şüpheli kişinin bu usulün uygulanmasını kabul etmesiyle başlar. Bu yöntem, bir yanda şüphelinin diğer yanda savcılığın ve yargı ve denetim mercii olan mahkemenin yer aldığı bir yargılama sürecini ifade etmektedir. İlk olarak Kıta Avrupası hukuk sistemi içinde yer alan İtalya, Fransa, Romanya ve Almanya gibi ülkelerde uygulanan bu yeni yöntemin, şüpheli kişinin işleme rıza göstermesi açısından hukuki sonuçları vardır. Bu usul, işlenen suçlara çok daha kısa sürede etkili ve orantılı bir yanıt vererek yargı sürecini hızlandırmak ve bozulan kamu düzenini yeniden sağlamak için kanunla öngörülen belli bir önem derecesine sahip suçları temizlemeyi amaçlar.

A. Almanya Ceza Muhakemesi Hukuku

1960'lı ve 1970'li yıllarda gerçekleşen köklü değişiklikler sonrasında Alman hukukunda “maslahata uygunluk” ilkesi daha yaygın bir şekilde uygulanmaya başlamıştır. Alman hukukunda bugün sanık konumundaki bireyin suçu işlediğini kabullenmesi durumunda uygulamaya konulan “Alman Ceza Usul Kanunu”nun 257/c maddesinde yer alan şekliyle “mahkeme ve muhakeme süjeleri arasında anlaşma”⁹⁹ adı altında bir yargılama usulü yer almaktadır.

Almanya'da savcılık, mahkeme iddianame hakkında nihai soruşturma açılmasına karar verene kadar davayı geri çekebilmektedir. Yürütme mecburiyeti mahkemenin bu kararı vermesinden sonra başlamaktadır.¹⁰⁰ Alman CMK'nın 257/c maddesi kabul edilmeden önce resmi olmayan görüşmelerde kovuşturmayı yürüten hakimlerin sürece etkilerinin yoğun

⁹⁹ YENİSEY, Feridun, OKTAR, Salih, Alman Ceza Muhakemesi Kanunu, 09.07.2020, Beta Basım Yayım, s.37.

¹⁰⁰ ERDEM, Mustafa Ruhan, ÖZBEK, Veli Özer, ÖZTÜRK, Bahri, Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, s.206.

olduğu, bu durumun masumiyet karinesini ihlal ettiği ve sanıklar üzerinde baskı oluşturduğu iddia edilmiştir.¹⁰¹ Alman hukukunda masumiyet karinesini ve uygulamada ortaya çıkan ilkeleri ihlal eden bu kurum, 2009 yılında CMK 257/c maddesinde yapılan bir düzenleme ile kanunlaştırılmıştır.¹⁰² “Dava pazarlığı-Mahkemeye Uzlaşma” (Verständigung) olarak adlandırılan sistem, muhakeme sükeleri ile muhakemenin ilerleyişı ve ulaşılacak sonuçlar konusunda uzlaşma yapılabileceğini ancak, “delillerin ortaya konulmasıyla ilgili 244. Madde hükümlerinin saklı olduğunu belirtmektedir.

Yapılan bu düzenleme, mahkemenin devam etmekte olan yargılamanın sonucu konusunda savcı ve sanık-sanık müdafine anlaşmaya varabilmesi üzerine kuruludur. Kanun maddesinin ikinci fıkrasına göre, söz konusu pazarlık sadece davanın hukuki sonuçları en çok da ceza süresine dair bir pazarlıktır ve sanığın ikrarı temeline dayanmaktadır. Mahkemenin suçla orantılı bir biçimde belirlemiş olduğu cezaya savcı ve sanığın onay vermesiyle süreç tamamlanmaktadır. Mahkûmiyet hükmü, suçun ağırlaştırıcı unsurları ve güvenlik tedbirleri anlaşmaya konu yapılamamaktadır. Ancak fer’i neticeler, kazanç müsaderesi, eşya müsaderesi, ceza mahkûmiyetine dayalı sonuçlar, anlaşmanın konusu yapılabilmektedir.¹⁰³

B. İtalya Ceza Muhakemesi Hukuku

İtalya’da da dava pazarlığı sistemi geçerli olup, duruşma öncesi savcı ve sanık müdafinin bir ceza üzerinde anlaşmaları ve hakimden bu cezayı vermesini istemeleri şeklindedir. Duruşmanın uzaması halinde tanıkların beyan edeceklerini unutulabilme ihtimallerinin arttığı ve bu sebeple biran önce sonuca gidilmesiyle yargıyı rahatlatma düşünceleri bu kurumun açılmasına sebep olmuştur.¹⁰⁴ Savcının diğer suçlara göre daha hafif olan suçlarda düzenlediği ceza kararnamesi (Proceeding by Penal Decree) üzerine hakim duruşmasız karar vermekte ve hakim cezada yarıya yakın indirim yapmaktadır.¹⁰⁵

Alternatif yollardan bir diğeri olan dava pazarlığı (plea bargaining) sisteminde ise, sanık, avukatı ve savcı pazarlık yapmakta, normal cezadan 1/3 oranında yapılan indirim sonrası belirlenen ceza miktarı 5 yılı geçmemektedir. Anlaşılmış olması da sanığın ikrarını

¹⁰¹ KOÇ, Ziya, Karşılaştırmalı Hukuk ve Uluslararası Mahkeme Kararları Işığında Seri Muhakeme Usulüne Farklı Bir Bakış, Ceza Hukuku Dergisi, Ağustos 2020, Y.:15-S.:43, s. 632.

¹⁰² YENİSEY, Feridun, OKTAR, Salih, Alman Ceza Muhakemesi Kanunu–Strafprozessordnung–StPO, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2020, s. 463.

¹⁰³ YENİSEY, Feridun. Ceza Muhakemesi Sükelerinin Muhakemeye Etkisi, s. 464.

¹⁰⁴ Adalet Bakanlığı 20.03.2019 tarihli bilgi notu, s.1.

¹⁰⁵ <https://jurix.com.tr/article/20276>

göstermemekte, ikrar merkezli pazarlık yapılamamakta ve hakim sanığın suçluluğunu belirlemek zorunda bulunmaktadır. Hakimin ayrıca cezanın suçla orantılı olup olmadığını denetleme yükümlülüğü bulunmaktadır.¹⁰⁶

Bir diğer alternatif yol ise; “kısaltılmış duruşma (abbreviated trial) olarak adlandırılmaktadır. Bu yolda, suçun ağırlığına bakılmaksızın sanığın duruşma hakkından vazgeçmek suretiyle cezasından 1/3 oranında indirim alması usulü bahis konusudur. Ön duruşmada ya da başka bir özel işlemin dönüştürülmesinde, sanık her zaman hakimden toplanan delillere dayanarak duruşmalı muhakeme usulüne dönülmesini isteyebilmektedir.

C. Romanya Ceza Muhakemesi Hukuku

Romanya’da, öldürme ve devlet güvenliği hariç 15 yıla kadar suçlarda, şüphelinin suçu işlediğini, bu usulün uygulanmasını ve kendisine teklif edilen cezanın infaz usulünü, kabul etmesi ve suçun şüpheli tarafından işlenmiş olduğu konusunda yeterli şüphe bulunması durumunda bu usul uygulanmaktadır. Savcı ve şüpheli arasındaki anlaşmanın Başsavcı tarafından onaylanması ve anlaşma sırasında avukat bulunması zorunluluğu vardır. Basit yargılama usulünün uygulanmasını kabul edildiği hallerde, savcı tarafından kanunda belirlenen ceza miktarı hapis cezalarında 1/3 oranında, para cezalarında ise ¼ oranında indirim yapılarak cezalar ve infaz usulü belirlenmekte, hapis cezası için askıya alma veya erteleme konularında anlaşma yapılabilmektedir.¹⁰⁷ Mahkemenin söz konusu anlaşmayı kabul veya ret hakkı bulunmakta, ancak, cezayı değiştirme yetkisi ve şüphelinin de anlaşmayı imzaladıktan sonra vazgeçme hakkı bulunmamaktadır. Tüm bunların yanında savcı ve şüpheliye istinaf kanun yoluna başvurma hakkı tanınmıştır.¹⁰⁸

D. Japonya Ceza Muhakemesi Hukuku

Savcıların yetkisinin yüksek olduğu Japon ceza yargılamasında, Japonya’da birincisi “şekli yargılama” ikincisi de “kısa yargılama” olmak üzere iki ana yargılama türü vardır. Kısa yargılama ismi verilen sistem, genel olarak sanıktan itiraf alma esasına dayanmaktadır. Bu usul, suçun kabulü ile başlamakta ve polis ve savcı tarafından yürütülen soruşturma ve sonrasında iddianame ve daha sonra da yargılama aşamasıyla devam etmektedir.

¹⁰⁶ Adalet Bakanlığı, 20.03.2019 tarihli bilgi notu, s.1.

¹⁰⁷ Adalet Bakanlığı Bilgi Notu, Aralık 2015, s.3.

¹⁰⁸ Adalet Bakanlığı, 26-27.09.2017 Romanya Çalışma Bilgi Notu, Yayınlanmamış, s. 1-4.

Hapis cezası gerektiren ciddi suçlar için, ikrar olsa bile kısa yargılama kapsamına girmemektedir. Duruşma gerektirmeyen ve “summary court” olarak isimlendirilen bu kısa yargılama, basit suçlar için kullanılan usul olarak karşımıza çıkmaktadır. Kısa yargılamayı savcı başlatmakta, özet bir emir talep etmektedir.

Japon ceza yargılamasında iki çeşit iddianame bulunmaktadır. Kısa yargılama talebi şeklinde karşımıza çıkan ve mahkemeye sunulan bu iddianame, aslen genel emir talebi olup kısa yargılamanın uygulanabilmesi için 1.000.000 Japon yenini aşmayan para cezası gerektiren suçlardan birinin işlenmiş olması gereklidir. Şüphelinin ikrarı ve mağdurun zararının karşılanması da şartlar arasındadır. Şüphelinin cezasının savcının talebinden itibaren 14 gün içinde verilmesi gereklidir. Bu usulde, görevlendirilmiş tek hakimli ayrı mahkemeler görev yapmaktadır.¹⁰⁹

E. Fransa Ceza Muhakemesi Hukuku

Fransa’da da bu kurum bulunmaktadır. İtalyan ceza muhakemesi hukukunda yargıç müzakerelerde doğrudan yer almaz, gözlemci olarak hareket eder. Hâkim, davadaki deliller açısından bunun diğer öznelerin anlaşmalarına ilişkin maddi gerçekle uyumlu olup olmadığını kontrol eder. Bu usulün de hakimin bağımsız ve tarafsızlığı için önemli olduğu vurgulanmıştır.¹¹⁰

Söz konusu kurumun CMK’nın 467/7 ve 495/16. Maddelerinde “suçluluğun ön kabulü üzerine duruşma” başlığı altında yer aldığı Fransa’da, suç işlediğini ve kendisine bu usulün uygulanmasını kabul eden şüpheli hakkında soruşturma açılmaktadır. Bu süreçte şüpheli için prosedür takip edilmekte, bu kapsamda temelde aynı gün mahkemeye çıkmakta, geleneksel bir yargılama yapılmakta ve yargılanması durumunda alması olası asgari cezadan daha düşük bir yaptırımla karşı karşıya kalmaktadır. Fransa’da bu prosedür, beş yıla kadar hapis cezasını gerektiren suçlar için uygulanmaktadır.

F. İngiltere, Kuzey İrlanda, Galler ve İskoçya Ceza Muhakemesi Hukuku

İngiltere, İskoçya, Kuzey İrlanda ve Galler ceza muhakemesi hukuklarında, aralarında bazı konular ve düzenlemelerde farklılıklar olsa da katı Anglo-Sakson hukuk sistemi

¹⁰⁹ Adalet Bakanlığı Japonya Bilgi Notu, Aralık- 2015, Yayınlanmadı, s.3.

¹¹⁰ KOÇ, Ziya; “Karşılaştırmalı Hukuk ve Uluslararası Mahkeme Kararları Işığında SMU’ya Farklı Bir Bakış: Masum Kişilerin Cezalandırılması Tehlikesi”, Ceza Hukuku Dergisi, Ağustos 2020, C.15, S. 43. s.635.

uygulanmaktadır.¹¹¹ Ceza adalet sistemi olarak adlandırılan bu sistemler, bu ülkelerde farklılıklar göstermektedir. Ceza adaleti süreci, “crime control” modeli ve “due process” modeli olmak üzere iki ana anlayışı içermekte, “crime control” modeli, suçla mücadele amaçlı ve mahkumiyeti, gayri resmi soruşturma tekniklerini ve suçluluk varsayımını esas almaktadır. “Due process” modelinin ise, yasal usul kuralları içermekte olup, bu kuralların birer engel olduğu ve kişinin çarpıldığında süreçten ayrılmasıyla sonuçlanacağı bir yapıda düzenlendiği belirtilmektedir.¹¹² Cezai sürecin birinci işlevi hakemlik olup, masumiyet esastır. Ceza muhakemesi bu iki anlayışın arasında bir yerde faaliyet göstermektedir. Yazarlar, İngiliz ceza adaleti sistemine asıl yöne verenin “managerializm” yani işletmecilik yaklaşımı olduğunu söylemektedirler.¹¹³

Kıta Avrupası sisteminden farklı şekilde, kovuşturma zorunluluğu ilkesi yerine maslahata uygunluk ilkesi öne çıkmakta, polisin takdirine büyük önem verilmekte, polis kamu yararı görmezse kovuşturma aşamasına geçilmemektedir. Buradaki kriter ise; kamu yararadır. 1970’lerden bu yana önemli reformlar geçiren İngiliz ceza sisteminde,¹¹⁴ polis isterse kayıt altına almayabilir, daha ileri bir eylemde bulunmayabilir, ikazlarda bulunarak konuyu çözebilir ya da ceza ihbarnameleri düzenleyerek suç oluşturan eylemi ceza sistemi dışına çıkarabilir. Polisin, kayıt altına almama ve daha ileri bir eylemde bulunmama yolunu seçtiği durumlara özgü olarak, mağdurlara, şahsi dava açma hakkı verilmiştir. Tarafları bir araya getirerek, uzlaştırmayla sorunu çözmekte önemli bir alternatif çözüm yoludur.¹¹⁵

Seri muhakeme ve basit yargılama yolları, Anglo-Sakson hukukta polise tanınan “ceza ihbarnameleri” yoluyla büyük benzerlik göstermektedir. Bu hukuk sistemlerinde polis, Kara Avrupası hukukundaki savcı ve hakimin yerini almakta ve kendisi bir ceza ihbarnamesi düzenleyerek mahkemeye gitmeden olayı ceza adalet sistemin dışına taşımaktadır. Ceza ihbarnameleri, “Criminal Justice and Police Act (CJPA) 2001” kapsamında ve “Anti Social Behavior Act 2003” kapsamında olmak üzere iki ana yasal düzenlemeye uygun olarak çıkarılmaktadır.¹¹⁶

¹¹¹ TOPÇU, Namık Kemal, İngiliz Ceza Muhakemesi Hukukunda Soruşturma Evresi, Adalet Yayını, Kasım 2018, s.21.

¹¹² TOPÇU, Namık Kemal, İngiliz Ceza Muhakemesi Hukukunda Soruşturma Evresi. s.25.

¹¹³ TOPÇU, Namık Kemal, İngiliz Ceza Muhakemesi Hukukunda Soruşturma Evresi. s.26.

¹¹⁴ YAYLA, Mustafa, İngiliz Ceza Hukuku Sisteminde Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırmacı Eğitim Kitabı, Adalet Bakanlığı Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayını, Ocak 2018, s.31.

¹¹⁵ YAYLA, Mustafa, İngiliz Ceza Hukuku Sisteminde Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri. s.40-41.

¹¹⁶ TOPÇU, Namık Kemal, İngiliz Ceza Muhakemesi Hukukunda Soruşturma Evresi. s.211-215.

G. Amerika Birleşik Devletleri Ceza Muhakemesi Hukuku

Amerika Birleşik Devletleri açısından bakıldığında, savcı ve şüpheli arasındaki müzakereler, bugünkü Amerikan ceza adalet sisteminin temel bir unsuru olarak görülmektedir. 2008 ile 2012 arasında, davaların %96'sından fazlası müzakereler yoluyla çözülmüştür. Bu rakam 2012 yılında %97'nin üzerine çıkmıştır. duruşmalı dava oranı ABD'de %3 gibi oldukça düşük bir orandadır. Bu tür pazarlıkların mesai saatleri içinde ortalama her iki saniyede bir gerçekleştiği, jüri yargılamaların ise %1 ile %2 arasında gerçekleştiği bildirilmektedir.

Amerikan hukukunda, savcı ile savunma arasındaki anlaşma, sanığın bir suçlamayı kabul etmesi karşılığında ceza indirimi almasına izin veren bir ceza muhakemesi usulüdür.¹¹⁷ Bir masa etrafında savcı ve savunma avukatı arasında gerçekleşir.¹¹⁸ Pazarlık, taraflar arasında müzakereler şeklinde yürütülen prosedürel bir süreçtir. Davanın görülmesi halinde ortaya çıkabilecek olası hükmü değerlendirerek davanın sonucu ve hükmün içeriği üzerinde uzlaşmaya varmayı amaçlar. Taraflar müzakere edilen konularda anlaşmaya varırlarsa bu durum yazılı olarak kayıt altına alınacaktır. Ancak bu sözlü bir şekilde de gerçekleştirilebilir. Yargış, taraflar arasında gerçekleşen anlaşmayı incelemek ve denetlemek durumundadır. Sistem bir bütün olarak böyle çalışmaktadır.

Sistem, hakim inisiyatifi üzerine kurulu olup, hakim (CMK 250 ve 251 uygulamasıyla benzeşen şekilde) itirafların (bizde anlaşmanın-kabulün) usulüne uygun olup olmadığını denetleyip belirledikten sonra karara gitmektedir. Sanık-Devlet iş birliğiyle süren sistemde, sanığın ağır bir cezayla korkutularak itirafa zorlanması da kabul edilmektedir.

Doktrinde savcı ile sanık pazarlığı¹¹⁹, isnat edilen suç üstlenme pazarlığı¹²⁰, itiraf pazarlığı¹²¹, iddianame pazarlığı¹²², olarak bahsedilen müesseselerin bizim hukukumuzda adlandırılması konusunda birlik sağlanmamıştır¹²³. Bahse konu olan kurum, sanığın iddia makamı tarafından yürütülen usul ilkeleri kapsamında lehine olan hükümlerin uygulanması

¹¹⁷ YAPAR, Mehmet Emin, ABD Federal Ceza Hukukunda Plea Bargaining (İddia Pazarlığı) Kavramı ve Uygulaması, doktora tezi, SÜSBE, Konya, 2012, s.131.

¹¹⁸ Sanığın müdafii ile temsili savcı ile sanık arasındaki tüm pazarlıklarda bir zorunluluktur. Anderson-North Carolina kararında, Federal Temyiz Mahkemesi şüphelinin savcı ile müdafii olmadan yapmış olduğu anlaşmayı geçersiz kabul etmiş ve kararı bozmuştur: BALO/ÇETİNTÜRK, s.1261.

¹¹⁹ SOLMAZ, BALO, Yusuf, ÇETİNTÜRK, Ekrem, ABD Ceza Hukuku Uygulamasında Savcı-Sanık Pazarlığı ve Türkiye’de Uygulanabilirliği, GÜHFD, 2013, C. XVII, Sa. 1-2, s.1247.

¹²⁰ BİÇAK, Vahit, Onarıcı Adalet Yaklaşımıyla Ceza Adalet Sisteminin Yeniden İnşası, s.7.

¹²¹ YÜCEL, Mustafa, Ceza Adaletinde Sapmalar, TBB Dergisi, 2013, S.105, s.19.

¹²² BACAŞIZ, Pınar, İddianame Pazarlığı (Plea Bargaining), CHD, Ağustos 2008, Sayı: 7, s. 151.

¹²³ KAŞLI, Enver, Ceza Adaleti Sisteminde İtham Pazarlığı ve Türkiye’de Basit Yargılama Kanun Taslağının Değerlendirilmesi, GÇD, 2016, C.18, S.3, s.72.

için isnat edilen suç işlediğini kabul etmesi ile gerçekleşmektedir. Mahkeme ise bu kurumda bir denetim mekanizması işlevi görmektedir¹²⁴.

Cumhuriyet savcısı ve sanığın iddia anlaşmasının “*savcı ve sanığın, mahkemeye sundukları ve üzerinde anlaşmaya vardıkları metinde yer alan hükümler doğrultusunda aralarındaki ihtilafı çözdüklerini ifade ettikleri çift taraflı bir anlaşma*¹²⁵” olduğu belirtilmiştir. Sanık suç işlediğini itiraf ederek ceza muhakemesine katkı verdiği ve böylece kanunda belirtilenlerden olmak koşulu ile işlemiş olduğu suçların düşürülmesi veya cezanın indirilmesi gündeme gelecektir¹²⁶.

Pazarlık usulü olarak adlandırılan kurumun farklı türleri de mevcuttur. Bunların başında gelenler; isnat olunan suç hakkında sanığın daha hafif bir cezaya karşılık olarak itirafta bulunduğu “*suç isnat pazarlığı*”, sanık hakkında pek çok suç isnat edildiği durumlarda hepsini değil bir miktarını kabul ettiği “*suçlama sayısı pazarlığı*” ve sanığın suç isnadı nedeniyle kendisine verilmesi kuvvetle muhtemelen olan cezanın üst sınırından hüküm kurulması yerine pazarlık yaparak daha hafif bir ceza almayı hedeflediği *ceza pazarlığıdır*¹²⁷.

Doktrinde yer alan görüşe göre iddia pazarlığı ve ceza pazarlığı arasında bulunan önemli farklılıklardan birisi, iddia pazarlığı yönteminde savcının yükleyeceği suç kesin bir şekilde saptayıp sanığın itiraf etmesi durumunda sanık temyiz kanun yoluna başvuramamaktadır. Mahkemenin ceza hakkında geniş bir takdir hakkı bulunmaktadır¹²⁸. Ceza pazarlığı yönteminde ise suç isnadı olsa da cezanın miktarı pazarlık konusu olmaktadır¹²⁹.

Çalışmamızda bahsedildiği üzere esasında bir ABD yargılama kurumu niteliğinde olan iddia-ceza pazarlık müessesesinin diğer hukuk sistemlerinde bazı değişiklikler ile kabul edildiğini söylemek gerekmektedir. ABD sisteminde üzerine isnat edilen suç hakkında sanığın masumiyet karinesinden feragat ettiği gerçeği de ortaya çıkmaktadır. ABD’de eyaletten eyalete değişkenlik gösterse de genel olarak kurumun tüm suçlar açısından

¹²⁴ SOLMAZ, BALO, Yusuf, ÇETİNTÜRK, Ekrem, ABD Ceza Hukuku Uygulamasında Savcı-Sanık Pazarlığı ve Türkiye’de Uygulanabilirliği, s.1247-1248.

¹²⁵ YAPAR, Mehmet Emin, ABD Federal Ceza Hukukunda Plea Bargaining (İddia Pazarlığı) Kavramı ve Uygulaması, s.130.

¹²⁶ SOLMAZ, BALO, Yusuf, ÇETİNTÜRK, Ekrem, ABD Ceza Hukuku Uygulamasında Savcı-Sanık Pazarlığı ve Türkiye’de Uygulanabilirliği, s.1248.

¹²⁷ SOLMAZ, BALO, Yusuf, ÇETİNTÜRK, Ekrem, ABD Ceza Hukuku Uygulamasında Savcı-Sanık Pazarlığı ve Türkiye’de Uygulanabilirliği, s.1248; Yapar, s.188.

¹²⁸ TUNÇ, Nazım, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, Bilecik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilecik 2010, s.45.

¹²⁹ TUNÇ, Nazım, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma. s.45.

uygulama alanı bulduğu görülmektedir¹³⁰. İddia makamı ile sanığın yapmış olduğu pazarlığın en önemli sebeplerinden biri mahkemelerin yoğun iş gücünü azaltmak olduğu anlaşılmaktadır¹³¹. Müdafî ile iddia makamı arasındaki pazarlık sistemin temelinde yer almaktadır. Pazarlık aşamasında şüpheli müdafî, iddia makamı ile görüşmeler yaparak müvekkilinin olması gerekenden daha az bir ceza alması yönünde ikna etme girişiminde bulunabilir yahut iddia makamı da şüpheliye olması gerekenden daha az bir müeyyideyi gerektiren bir suçlamada bulunup sanığın söz konusu durumu kabul etmesini sağlayabilir¹³². Fakat tüm bunların yanında mahkemenin yani hakimın sistemin dışına atıldığını düşünmemek gerekmektedir. Doktrinde de söz konusu usul hakkında hakimın tutumunun oldukça önemli olduğu hatta hakimın bu usul yönteminin bir süjesi olduğu belirtilmiştir¹³³. Fakat tüm bunların yanında kararı verecek olan hakimın, usul yönteminin taraflarının daha doğrusu daha yüksek konumda olan savcının iradesini yansıttığı tek taraflı bir yargılama olduğu belirtilmiştir¹³⁴.

Hukuk sistemimize 7188 sayılı Kanun ile kazandırılan SMU ile iddia pazarlığı sistemi bazı noktalarda birbirine benzerlik göstermektedir. Bahse konu olan her iki kurum da savcının oldukça faal olduğu müesseselerdir. İki sistemde de asıl amaç yargının iş yükünün azaltılmasına hizmet etmektir. Fakat bu iki sistem arasında belirgin farklılıklar da bulunmaktadır. Bunların başında SMU'nün uygulanması için kanunun ilgili maddesinde sayılan suçların varlığı gerekmektedir. Pazarlık usulünde ise kural olarak böyle bir sınırlama yapılmamıştır. ABD sisteminde pazarlık usulü için iddia makamı tarafından yeterli delilin toplanmasına gerek olmadığı durumlarda da uygulanabilmekteyken SMU'nde yeterli delil olması şartı aranmaktadır¹³⁵.

CMK'nın 250/1. maddesi kapsamına göre SMU kamu davasının açılışının ertelenmesi yönünde karar verilmediği hallerde faaliyet gösterebilecek usul yöntemi iken, pazarlık yöntemi direkt olarak uygulanabilmektedir. Diğer bir yandan SMU, kanunda geçen katolog suçların mağdurları gerçek kişiler değildir. Fakat pazarlık usulünde ise böyle bir

¹³⁰ SOLMAZ, BALO, Yusuf, ÇETİNTÜRK, Ekrem, ABD Ceza Hukuku Uygulamasında Savcı-Sanık Pazarlığı ve Türkiye'de Uygulanabilirliği, s.1258.

¹³¹ SOLMAZ, BALO, Yusuf, ÇETİNTÜRK, Ekrem, ABD Ceza Hukuku Uygulamasında Savcı-Sanık Pazarlığı ve Türkiye'de Uygulanabilirliği, s.1275.

¹³² BACAŞIZ, Pınar; "İddianame Pazarlığı (Plea Bargaining)", Ceza Hukuku Dergisi, Ağustos 2008, Sayı: 7. s.155.

¹³³ BACAŞIZ, Pınar; "İddianame Pazarlığı (Plea Bargaining)" s.163.

¹³⁴ BACAŞIZ, Pınar; "İddianame Pazarlığı (Plea Bargaining)" s.166.

¹³⁵ SOLMAZ, BALO, Yusuf, ÇETİNTÜRK, Ekrem, ABD Ceza Hukuku Uygulamasında Savcı-Sanık Pazarlığı ve Türkiye'de Uygulanabilirliği, s.1258.

ayırma gidilmemiştir. Bu yüzden suç işlememiş kişilerin baskı neticesinde üzerine isnat edilen suçlarla ilgili ikrarda bulunmaları tehlikesi bulunmaktadır.

Yargılama faaliyetinin hızlandırılması açısından CMK'nın 251. maddesinde de basit yargılama usulü düzenlenmiştir. Fakat pazarlık usulü soruşturma aşamasında uygulanan bir kurumdur. Basit yargılama ise kovuşturma aşamasında uygulanan bir usuli yöntemdir. Bu yüzden basit yargılama üsulünde iddia makamı pazarlık usulü ve SMU'nde olduğu gibi aktif bir rol almamaktadır. Ayrıca basit yargılama usulü belirlenen ceza aralığında olan suçlar bakımından uygulama alanı bulmaktadır.

II. SERİ MUHAKEME USULÜNÜN HUKUKİ NİTELİĞİ

SMU'nun hukuki niteliği tartışmalıdır. Bu yüzden de öğretide farklı görüşler yer almıştır. Maddi ceza hukukunda ceza ve yaptırımlar düzenlenmiştir¹³⁶. Ceza muhakemesi hukukundaysa, ispat araçları vasıtası ile önceden gerçekleşen ve suç içeren bir eylemle ilgili soruşturma, kovuşturma ve uyuşmazlığının kesin bir hükümle çözümlenmesini sağlamaktadır.¹³⁷ Bir görüşe göre, ceza muhakemesi hukuku ile maddi ceza hukukunun birbirinden ayrı olarak düşünülmesi de mümkün değildir.¹³⁸ SMU hem maddi ceza hukukuna hem de muhakeme hukukuna ilişkin yönleri bulunması sebebi ile karma nitelikte bir kurum olarak görülmektedir. Dolayısıyla SMU karma nitelikli bir kurumdur demek daha doğru olacaktır. Karma nitelikli ceza muhakemesi müesseseleri Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarında da yer bulmaktadır¹³⁹.

5271 sayılı Kanun'da da ifade edildiği gibi SMU, soruşturma aşaması sonunda uygulanmakta olan özel ve yeni bir usuldür. Cumhuriyet savcısı, soruşturma aşamasının sonunda, kamu davası açacak kadar şüpheye düşerse ve kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar vermezse, bu suçlarla ilgili olarak bu usule başvurmak zorundadır. 5271 sayılı Kanun, Cumhuriyet savcısının, SMU'yakonu bir suçtan dolayı, bu usule başvurmaması iddianamenin iade edilmesinin bir gerekçesi olarak görülmektedir.¹⁴⁰ Bu nedenle SMU, kamu davası açılabilmesi için bir ön koşul teşkil etmektedir. İddianame düzenlendikten ve ceza davası açıldıktan sonra SMU uygulanamayacağından, esasa ilişkin

¹³⁶ ÜNVER, HAKERİ, Ceza Muhakemesi, s.35; BİRTEK, Fatih, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 6. Baskı, Ankara 2018, s.25; YENİSEY, NUHOĞLU, s.71.

¹³⁷ YENİSEY / NUHOĞLU, s.71; BALO/ÇETİNTÜRK, s.1258.

¹³⁸ İÇEL, Kayıhan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 5. Baskı, İstanbul 2018, s.57; ÖZBEK, Veli Özer, DOĞAN, Koray, BACAŞIZ, Pınar, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 10. Baskı, Ankara 2019, s.62.

¹³⁹ İçtihatlar için bkz. ZAFER, s.111-112.

¹⁴⁰ RG. 24.10.2019, 30928, m.20/1-c.

bir süreç olarak kabul edilemez.¹⁴¹ Öte yandan, doktrinde yer alan bazı görüşler, ceza münasebetinin muhakeme aşamaları dışında ortadan kaldırılması gerekip gerekmediği konusunda ayrım yapmaktadır.¹⁴² SMU'nun uygulanması sonucunda, SMU cezai sebepleri azaltan bir kavram değildir.

SMU, istisnai bir muhakeme usulü olarak da değerlendirilmektedir.¹⁴³ Bu sebeple SMU içeren davalarda ceza muhakemesi kuralları uygulanmaktadır. 5271 sayılı Kanun'un 250 nci maddesinde düzenlenen SMU düzenlemesinde, kanun koyucunun özellikle düzenlemediği noktalar ve sınırlı sayıda kanunda belirlenen suçlar hariç olmak üzere kıyas yoluyla uygulanabilir.

SMU, özel bir ceza muhakemesi yöntemi olarak 5271 sayılı Kanunla düzenlenen klasik yargılamadan farklı bir şekilde düzenlenmiş bir usuldür.¹⁴⁴ 1412 sayılı Kanunla düzenlenen sulh ceza yargısının ceza muhakemesi müessesesine benzer birçok özelliği olmakla birlikte farklılıklarının da olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

Seri yargılamaya konu suçların soruşturulmasına başlanması, delillerin toplanması, koruyucu tedbir uygulanabilmesi vb.sıradan soruşturma yöntemleriyle bütünüyle aynı olan noktaları olsa dahi;

- Bir yanda şüpheli olarak mahkemenin, diğer yanda savcılığın ve adli denetim merciinin bulunması,
- Daha az bir yaptırım beklentisiyle bu prosedürün uygulanmasına şüphelinin rızasıyla başlanması,
- Bir fiil işlediğine dair yeterli şüphe varsa bireyselleştirilmiş ve azaltılmış yaptırım hususunda savcı ile şüpheli ve avukatı huzurunda uzlaşılması sonucunda;

Düzenlenmiş olan talepnameyle usulün uygulanmasının, yetkili ve görevli mahkeme tarafından yapılan denetim sonucunda verilecek hükümle sona ermesidir.

Yasada açık bir şekilde düzenlenmiş olan suçlarla sınırlı olmak kaydıyla yine yasa ile belirlenmiş koşullarda uygulanabilen istisnai bir yargılama usulü olan SMU'ya ilişkin temel ilkeler "Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği"nin¹⁴⁵ 5. Maddesinde hükme bağlanmıştır. Bu hükme göre;

1. Uzlaştırma ve ön ödeme kapsamında yer alan suçlar, SMU'ya tabi değildir.

¹⁴¹ DÖNMEZLER, Sulhi, ERMAN, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku C.III, 10. Baskı, İstanbul 1985, s.318.

¹⁴² CENTEL, Nur, ZAFER, Hamide, ÇAKMUT, Özlem, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık İstanbul 2021, s.758; AKSOY RETORNAZ, s.128.

¹⁴³ Adalet Bakanlığı, Seri Muhakeme Sunumu, s.38.

¹⁴⁴ ÜNVER, Soylu, Gülsüm, ENGÜR KARAMAN, NERGİZ, Seçil, SMU, Ankara 2020, s.38.

¹⁴⁵ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191231M4-2.htm> E.T. 26.03.20

2. Kanunun 250/1inci maddesinde belirtilen suçların işlendiğine dair şüphe oluşturacak yeterli delil toplandıktan sonra kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararlaştırılmışsa SMU'ya geçilir.
3. Şüpheli, avukatı huzurunda bu usulün kullanılmasını gönüllü olarak kabul ederse, SMUgerçekleştirilir.
4. Şüpheli, mahkeme kararından önce, SMU'nun uygulanmasına ilişkin tercihten vazgeçebilir.
5. Şüpheli, derdini açıklayacak kadar Türkçe konuşmıyor veya malul ise ilgili Kanun'un 202 nci maddesinde belirtilen hüküm uygulanır.
6. Şüphelinin, yetkililere bildirilmesine rağmen dava dosyasında belirtilen adrese teslim edilememesi veya yurt dışında bulunması ya da başka bir sebeple şüphelinin teslim edilememesi durumunda SMU yapılmaz.
7. SMU'nun kullanılmasını önermek için bir şüphelinin zorla getirilmesine karar verilemez ve tutuklama emri çıkarılamaz.
8. SMU'nun çeşitli nedenlerle tamamlanamaması ya da mahkemenin genel hükümlerine göre soruşturmanın tamamlanması için davanın Cumhuriyet Başsavcılığına havale edilmesi hâlinde, şüphelinin SMU'yu kabul ettiği ile ilgili ifadeleri, SMU'nun uygulanmasına ilişkin diğer belgeler, müteakip soruşturmalar ve ceza kovuşturmalarında delil niteliğindedir.
9. Güvenlik tedbirlerine ilişkin hükümlerin uygulanmasına SMU neticesinde yaptırım uygulanması bir engel teşkil etmemektedir.
10. Soruşturma materyallerinin SMU'ya konu olduğunun anlaşılması hâlinde, bu usule tabi olmaksızın düzenlenmiş olan iddianameler, savcılık makamına iade edilir.
11. Şüpheli, iddianame hazırlamadan önce savcılığa başvurabilir ve yargılamanın hızlandırılmasını isteyebilir. Savcılık makamı bu durumda SMU'ya başvurur.

Bu ilkeler kapsamında uygulama alanı bulacak SMU'nun derdest dosyalar bakımından da incelenmesi gerekecektir. CMK 5/1-d maddesine bakıldığında 1 Ocak 2020 tarihinden itibaren ceza kovuşturması aşamasının başlatıldığı, değerlendirildiği veya tamamlandığı hallerde basit yargılama uygulanmaz. Buna göre 01/01/2020 tarihi itibarıyla;

- Kovuşturma aşamasını geçen davalarda seri yargılama usulü uygulanmaz.
- İddianamenin değerlendirme aşamasında olan materyallerle ilgili olarak (kovuşturma aşaması henüz başlamadığından) CMK m.174/1-c uyarınca iddianamenin iadesine karar verilmelidir.

- Hüküm verilmiş dosyalarda seri yargılama usulü uygulanmaz.
- Tamamlanan dosyalara seri yargılama prosedürü uygulanmaz.

CMK ‘nın bahse konu maddesinden de anlaşılacağı üzere soruşturma evresi bitip, kovuşturma evresi başladığında yukarıda sayılan durumlarda SMU uygulanamamaktadır.

Fakat konu ile ilgili olarak Resmi Gazete’de Anayasa Mahkemesi’nin ihlal kararı yayımlanmıştır¹⁴⁶. AYM’nin 21/04/2022 tarih, 2020/87 E., 2022/44 K. sayılı kararında “5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’na 17/10/2019 tarihli ve 7188 sayılı Kanun’un 31. maddesiyle eklenen 5. maddenin (d) bendinde yer alan ...kovuşturma evresine geçilmiş, hükme bağlanmış... ibaresinin ...seri muhakeme usulü... yönünden Anayasa’ya aykırı olduğuna ve iptaline karar verilmiştir.

AYM kararına dayanak olan olayda “*itiraza konu olan kuralın fail lehine düzenlemeler içeren seri muhakeme usulünün geçmişe yönelik bir biçimde uygulanmasına engel oluşturduğu, söz konusu durumun suçta ve cezada kanunilik ilkesi ile bağdaşmadığı, kuralın kesinleşmemiş yargılamalarda sanık lehine olan düzenlemelerin uygulanmasını önlediği için hukuk devleti ilkesi ile de çeliştiği belirtilerek kuralın Anayasa’nın başlangıç kısmıyla 2. ve 38. maddelerine aykırı olduğu*” belirtilmiştir.¹⁴⁷

Açıklanan bu sebepler ile AYM söz konusu kanun maddesinin ilgili fıkrasını Anayasa’nın 38. maddesine aykırı olduğu gerekçesi ile iptal etmiştir. Konu ile ilgili olarak çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde de AYM kararının hukuka uygun nitelikte olduğunu destekleyici açıklamalarda bulunulmuştur. Kararın gerekçesinde, yargılama aşamasında bulunan ve hali hazırda kesin hüküm ile neticelendirilmemiş, bu yüzden yeni yargılama usulünün uygulanabileceği dosyalarda ceza oranı hakkında failin lehine etki edecek SMU’nün belirli bir tarih itibari ile kovuşturma aşamasında geçilmiş ya da hükme bağlanmış dosyalarda uygulanmasını önleyen kuralın Anayasa’nın “*Suç ve Cezalara İlişkin Esaslar*” başlıklı 38. maddesinin ihlal edildiğine ilişkin karar verilmiştir.

Bilindiği üzere maddi ceza hukuku kurallarında yapılan lehe değişiklikler, sanık veya hükümlü farketmeksizin uygulandığı için usul kuralları da geçmişe etki eden ceza miktarı açısından lehe etki edecek değişikliğin, sanık veya hükümlü yönünden de uygulanması isabetli olacaktır. Dolayısıyla AYM tarafından iptal kararı ile ilgili gelecekteki herhangi bir tarih belirlenmediğinden dolayı iptal kararı hemen yürürlüğe gireceğinden dolayı sanık lehine olan dosyalar açısından iptal kararının etkisi hemen başlayacaktır. 01.01.2020

¹⁴⁶ R.G. 02.08.2022, No: 31911.

¹⁴⁷ R.G. 02.08.2022, No: 31911, AYM, 2013/4E., 2013/35K.

öncesinde kesinleşen dosyalar haricinde ve bu tarih ile sonrasındaki tüm kovuşturma dosyaları AYM'nin iptal kararı kapsamında olacaktır.

III. SERİ MUHAKEMENİN ŞARTLARI

A. Genel Olarak

SMU'nun uygulamaya konulabilmesi için Kanun ve Yönetmeliklerde belirtilen koşulların sağlanması gerekmektedir. Bu şartlar şunlardır:

- Bir suçun işlendiğine dair makul şüphenin bulunması,
- Bir suçun cezai kovuşturma imkanının bulunması,
- Kamu davası açılmasının ertelenmesine yönelik verilmiş bir kararın olmaması,
- Şüpheli kişinin sağır, akıl hastası ya da çocuk olmaması,
- Suçun müşterek işlenmesi halinde usulün uygulanmasının tüm şüpheliler tarafından kabul edilmesi,
- Şüpheliye ulaşılabilmesi.

Bu şekilde yer alan koşullar sağlanmadığı sürece SMU'nün uygulanması mümkün değildir.

B. Suçun İşlendiğine İlişkin Yeterli Delil Bulunması

Maddi gerçeğe ulaşmak ceza muhakemesinin nihai amacıdır. SMU'da, soruşturma başlatmak ve suçlar hakkında kamu davası açılabilmesi için şüphe eşiği klasik yargılamadakiyle aynıdır. SMU kapsamında yer alan suçlara ilişkin soruşturma başlatmak için “basit şüphe” ve SMU uygulamak için “yeterli şüphe” olmalıdır. Kanun koyucu, bu temel ilkeden SMU kapsamındaki çözmek istediği suçlarla ilgili olarak uzaklaşmamış, yeterli şüphenin olması halinde kovuşturmanın kısa bir sürede tamamlanmasını sağlayacak özel bir yöntemi tercih etmiştir. Aslında CMK m.250/1'de “Soruşturma evresi sonunda aşağıdaki suçlarla ilgili olarak kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği takdirde SMU uygulanır...” ifadesine yer verilirken, CMK m.171/2; Cumhuriyet savcısı tarafından “...yeterli şüphenin varlığına rağmen, kamu davasının açılmasının... ertelenmesine...” karar verebileceği hüküm altına alınmaktadır. Demokratik bir hukuk devletinde kişinin usulün uygulanmasını kabul etmesi ya da buna aykırı bir uygulamanın

yani hakkında yeterli şüphe bulunmayan bir kişiye ithamda bulunulmasına dayanarak suçlu olduğuna dair hüküm kurulması mümkün değildir.

C. Suçun Kovuşturma Olanağının Bulunması

CMK 172/1k uyarınca kovuşturma imkânının bulunmadığı durumlarda Cumhuriyet savcısının kovuşturmaya yer olmadığı yönünde karar vermesi gerekmektedir. Ayrıca şikayet, başvuru, talep, izin, görüş/mütalaa, karargibi bir kovuşturma engelinin olması halinde yeterli şüphe olsa dahi SMU'nun uygulanması mümkün değildir.

D. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Kararı Verilmemiş Olması

CMK'nın 171. maddesinde yer alan ve TCK'nın temelini oluşturan kamu davasının mecburiliği uygulamasının istisnai durumlarından olan düzenlemeye göre; uzlaştırma ve önödedemenin haricindeki suçlar, iddia makamı, üst sınırı üç yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen, kamu davasının açılmasının beş yıl süre ile ertelenmesine karar verebilir.¹⁴⁸ CMK m.250'de yer alan "Soruşturma evresi neticesinde aşağıda yer alan suçlarla ilgili olarak kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği durumda SMU uygulama alanı bulur..."¹⁴⁹ hükmüne göre açıkça kamu davası açılmasının ertelenmesi kurumunun öncelikle inceleneceği ifade edilmiştir.

E. Suçun Seri Muhakeme Kapsamında Olması

İstisnai nitelikteki ceza yargılamasının özel bir yöntemi durumundaki SMU'nun uygulanabileceği suçlar, Yönetmeliğin 6. maddesinde ve CMK m. 250/1-a'da "katalog şeklinde" sıralanmıştır. Bu hükümde yer alan suçlar dışında, SMU'nun uygulanabilmesi mümkün olmamaktadır. Bu suçlar kanunda belirtilen diğer suçlara nazaran daha hafif nitelikte ve karşı tarafı kamu olan suçlar olması nedeni ile adliyelerin iş yükünün azaltılması amacıyla kanun koyucu tarafından seçilmişlerdir.

Bu suçların çoğunda mağduru belli biri olmayan, toplumun tamamının mağdur edildiği suçlardır. Aynı zamanda suçların birçoğunda yaptırım üç sene ve altında hapis cezası

¹⁴⁸ CMK m.171.

¹⁴⁹ CMK m.250.

gerektirmektedir¹⁵⁰. Bu nedenle kanun koyucunun ispat etmesi kolay ve ciddi olmayan suçların yaratmış olduğu dosya yükünün eksitilmesi ve en kısa zamanda neticeye varılmasını ulaşılması amacı ile hareket ettiği görülmektedir.

5271 sayılı yasa m.250’de verilen ve SMU’nün uygulanabilmesine yönelik olarak yeterince kuşku duyulması gereken suçlar: Hakkı olmayan yere tecavüz, Genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması, Trafik güvenliğini tehlikeye sokma, Gürültüye neden olma, Parada sahtecilik, Mühür bozma, Resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan, Kumar oynanması için yer ve imkan sağlama, Başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması ve Özel Ceza Kanunlarında yer alan; “6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunu”n m. 13/1-3-5. İle 15. Maddenin 1-2-3. Fıkralarında belirtilen suçlar, 6831 sayılı Orman Kanununun 93. Maddesinin birinci fıkrasında¹⁵¹ belirtilen suç, 1072 sayılı Rulet, Tilt, Langirt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında Kanunun 2. Maddesinde belirtilen suç, 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun ek 2. Maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde belirtilen suç olarak belirlenmiştir.

1. Türk Ceza Kanunu’nda Yer Alan Seri Muhakeme Usulü Kapsamındaki Suçlar

a) Hakkı Olmayan Yere Tecavüz

TCK m. 154/2 ve 3. Fıkralarında hükme bağlanan suçlardan dolayı SMU uygulanır (CMK m. 250/1-a.1 bendi uyarınca).

“Birinci fıkrada yazılı cezalar geçmişten bu yana köylünün ortak bir şekilde faydalanmasına terk edilmiş bulunduğunu ya da köy tüzel kişiliğine ait olduğunu bilerek harman yeri, mera, sulak ve yol gibi taşınmaz malları tamamen ya da kısmen zapt eden, bunları sürüp eken ya da bunlar üzerinde tasarrufta bulunan kimselerle ilgili uygulanır.”

“Kamuya veya özel kişilere ait suların mecrasını değiştiren kimse hakkında birinci fıkrada yazılı cezalar uygulanır.”

Hakkı olmayan yere tecavüz suçlarında, tecavüz edilen taşınmazın köylünün ortak kullanımına terk edilen yerlerden olup olmadığının, tecavüz edilen yerin miktarının tespit edilmeden talepname düzenlenmesi halinde, hakim 5271 sayılı CMK’nın m.250/9 uyarınca yukarıda belirtilen hususların tespitine yönelik olmak üzere usulüne uygun keşif yapılması

¹⁵⁰KAFES, Veli, Ceza Hukukunda Mağdurun Zararının Giderilmesi, AÜHFD, C. 60, S. 1, 2011, s.87.

¹⁵¹Orman Kanunu m.93.

gerektiğinden bahisle genel hükümlere göre soruşturmanın sonuçlandırılabilmesi için talebin reddi ile dosyanın Başsavcılığa gönderilmesine karar verir¹⁵². Bu nedenle suça konu yerde yöreyi biilen tarafsız tanıkların, teknik ve ziraat bilirkişisinin katılımı ile keşif yapılması amacıyla sulh ceza mahkemesinden talepte bulunulması ve keşif yapılması amacıyla sulh ceza mahkemesinden talepte bulunulması ve keşif sonrası tanzim edilecek rapora istinaden talepname yazılmalıdır.¹⁵³

6063 sayılı Kanun uyarınca büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde kalan taşınmazlarla ilgili olarak büyükşehir belediye başkanlığı, ilçe belediye başkanlığı, Maliye Hazinesi ile ilgili köy tüzelkişiliğini temsilen köy muhtarına durumun ihbar edilmesi unutulmamalıdır.

Ayrıca şüphelinin üzerine atılı suçun değişik tarihlerde işlendiğinin belirlenemediği hallerde aynı mevkiinde birbirine yakın parsellere yönelik tecavüz eylemi tek suç oluşturmaktadır. Bahse konu olan suç için belirlenen müeyyide, ikinci ve üçüncü fıkra için, 6 aydan 3 yıla kadar hapis cezası verilmesi ve bin gün para cezası şeklinde belirlenmiştir¹⁵⁴.

b) Genel Güvenliğin Kasten Tehlikeye Sokulması

Genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçunda geniş anlamda mağdurun toplum olduğu kabul edilse de esas mağdur tehlikeye maruz kalan kişiler şeklinde daraltılabilmektedir. Genel güvenliğin kasıtlı olarak tehlikeye sokulması suçu ilk fıkroda somut tehlike suçu aranmaktadır. Faile özgü olan bir düzenleme barındırmayan bu suç tipinin mağduru belirsizdir. İlk fıkroda bu suç için öngörülmüş olan yaptırım altı aydan üç yıla dek uzanan hapis cezasıdır. Kanun maddesinin 2. fıkrasındaysa soyut tehlike suçu belirlenerek müeyyide miktarı üç aydan bir seneye dek hapis ya da adli para cezası şeklinde belirlenmiştir. SMU kapsamında müeyyideler incelemeye alındığında seçim öngören suçtan birinin m.170/2 düzenlemesinde yer aldığı görülmektedir.

Bununla birlikte halk arasında kuru-sıkı olarak bilinen tabanca ile meskun mahalde ateş etme eylemi, 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 36/1 maddesinde yer alan yapılan gürültüye neden olma kabahatini oluşturur.”

Ayrıca suçun işleniş şekli gözetilerek eylemin silahlı tehdit, kasten yaralama veya mala zarar verme suçu oluşturma ihtimali bulunduğu unutulmamalıdır. Bu gibi suçların oluşması

¹⁵² BÖLEK, Fatih, Hakkı Olmayan Yere Tecavüz Suçu, s.71.

¹⁵³ ALDEMİR, Hüsnü, Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, s. 29.

¹⁵⁴ BÖLEK, Hakkı Olmayan Yere Tecavüz Suçu, s.72

durumunda SMU uygulanamayacaktır. Yerleşik uygulamada da Yargıtay 4. Ceza Dairesinin vermiş olduğu bir kararda; Sanığın, katılanın bulunduğu araca av tüfeği ile ateş etmek şeklinde gerçekleştirdiği eylemin, bir bütün halinde, silahla tehdit ve bunun yanında genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçlarını oluşturduğu, fakat TCK'nın 44. Maddesinde düzenlenen fikri içtima hükmü uyarınca en ağır cezayı gerektiren silahla tehdit suçundan dolayı ceza verilmesi gerekirken, bunun yanında TCK'nın 170/1-c maddesindeki genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçundan da ceza verilmesi kanuna aykırıdır.¹⁵⁵

Yani bu karardan da anlaşılacağı üzere, failin katılana karşı av tüfeği ile seni öldüreceğim, evini yıkacağım dedikten sonra aynı silahla havaya bir el ateş etmesi şeklinde kabul edilen eylemlerin, genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması ve silahla tehdit suçlarını oluşturur. Ancak, en ağır cezayı taşıyan silah kullanmakla tehdit etme suçunun, Ceza Kanunun 44. maddesinde düzenlenen fikir birliği hükmüne göre suçlanması gerektiği gibi, tehdit suçundan da mahkûm olunması gerekirken, TCK m.170/1-c uyarınca genel güvenliğin bilerek tehlikeye sokulması suçundan da mahkumiyete hüküm verilemez.

c) Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma

Seri muhakeme usulü kapsamında TCK m.179/2-3'deki suçun 2. ve 3. fıkraları birbirlerinden farklı suçları barındırmaktadır fakat yasa koyucu hukuk değerlerinin korunmasını amaçlayarak fıkraları birleştirip tek suçta toplamıştır.¹⁵⁶ 2 fıkra kapsamına bakıldığı zaman asıl olarak trafik güvenliğiyle kamusal güvenlik korunması amaçlansa da bununla birlikte bireylerin yaşama hakkı ve beden bütünlüğü de korunma altına alınmıştır.¹⁵⁷ Nitekim yaptırım bazında bakıldığı zaman fıkraların birbirinden pek bir farkı olduğu söylenemez.

İlgili maddenin ilk fıkrasına bakıldığında tüm ulaşım araçlarını bireylerin yaşam, sağlık ya da mal varlıkları bakımından tehlike arz edebilecek şekilde sevk eden kişi ile ikinci fıkrasında yer alan alkol ya da uyuşturucu maddenin etkisi ile veya başka bir sebepten güvenilir olarak araç sevk edemeyecek halde olmasına rağmen araç kullanan kişi üç aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmaktadır.¹⁵⁸

¹⁵⁵ 4. CD, 24/06/2019, 2015/9462 – 2019/11521 K.

¹⁵⁶ AYNURAL, Ömer Metehan, Soyut Tehlike Bağlamında Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu, İstanbul 2018, s. 37.

¹⁵⁷ ÇINAR, Ali Rıza, *Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçlarından Türk Ceza Yasasının 179/3. Maddesindeki Alkollü Araç Kullanma Suçu*, FHD, C.2, S.10, 2010, s. 9.

¹⁵⁸ AYNURAL, Soyut Tehlike Bağlamında Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu, s.38.

Burada da dikkat edilmesi gereken nokta; 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 48/7. maddesi gereğince özel araç sürücülerinden 0,50 promil, diğer araç sürücülerinin ise 0.20 promilden fazla alkollü olanların trafik kazasına neden olması durumunda, bununla birlikte TCK'nın ilgili hükümlerin uygulanacağına ilişkin hükmü gözetilerek aşırı alkollü olarak araç kullanan şüpheli ile ilgili alt sınır aşılarak nasafete ve hakka uygun bir cezanın belirlenmesi gerektiği unutulmamalıdır.¹⁵⁹

d) Gürültüye Neden Olma

Bu bölümde yer alan “Gürültüye neden olma suçu” çevreye yönelik işlenen suçlar dahilinde TCK m. 183'de yer alır. Anayasanın 56.maddesi ile koruma altına alınan, her bireyin sağlıklı ve dengeli bir ortamda yaşama hakkını güvence altına alan söz konusu düzenleme, çevreye karşı işlenen suçlar bölümünde SMU'ne dahil edilmiş olan tek suçtur. Söz konusu suçun oluşması için gürültünün gelip geçici ya da devamlı olması suçun oluşumunu etkilememektedir fakat başka kişilerin sağlığını tehlikeye atacak şekilde olması gereklidir.¹⁶⁰

Öğretiye göre, gürültüye sebep olma suç mağdurunun belli birisi olmadığı, gürültüden rahatsız olan her bireyin suçun mağduru olabileceği konusunda fikir birliği mevcuttur. Toplum sağlığının korunması amacıyla öngörülmüş olan bu suç iki aydan iki yıla kadar hapis cezası ya da adli para cezasını uygun görmektedir¹⁶¹. Bu suç, SMU dahilinde öngörülmüş suçlar arasında hapis cezası olarak yaptırımını en az olan suç tipidir.¹⁶²

e) Genel Güvenliğin Kasten Tehlikeye Sokulması Suçu

Kanun'da yer alan “Genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçu” TCK md. 170'te düzenlenmiştir¹⁶³. Kanun maddesinde düzenlenen suç ile korunmakta olan hukukî menfaat; “bireylerin hayatı, sağlığı, malvarlığı üzerindeki hakları ve bu haklar üzerinde

¹⁵⁹ ALDEMİR, Hüsnü, Ceza Hukuku Rehberi, TCK Genel Hükümler, Ankara, 2019, s. 53.

¹⁶⁰ TAŞKIN, Ozan Ercan, Maddi ve Muhakeme Boyutuyla Çevre Ceza Hukukuna Dair Bazı Tespitler/Kısmi Öneriler, Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, C. 3, S. 1, 2015, s. 154

¹⁶¹ YENERER ÇAKMUT, Özlem, Kişilerin Huzur ve Sükununu Bozma ve Gürültüye Neden Olma Suçları, İstanbul, 2014, s. 105.

¹⁶² YENERER ÇAKMUT, Kişilerin Huzur ve Sükununu Bozma ve Gürültüye Neden Olma Suçları, s.105.

¹⁶³ TCK m.170; “(1) Kişilerin hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından tehlikeli olacak biçimde ya da kişilerde korku, kaygı veya panik yaratabilecek tarzda; ...Kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Yangın, bina çökmesi, toprak kayması, çığ düşmesi, sel veya taşkın tehlikesine neden olan kişi, üç aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.”

tehlike yaratması muhtemel fiillerin işlenmesini önlemek suretiyle toplumsal huzuru ve güveni korumak” şeklinde belirtilmektedir¹⁶⁴. Türk Ceza Kanunu’nda md. 170/1’de açıklanan suç bir “somut tehlike suçu” olup, fiil unsurunu; “yangın çıkarmak, bina çökmesine, toprak kaymasına, çığ düşmesine, sel veya taşkına neden olmak, silahla ateş etmek veya patlayıcı madde kullanmak” eylemleri oluşturmaktadır¹⁶⁵. Türk Ceza Kanunu’nda md. 170/2’de yer alan suç ise bir “soyut tehlike suçu” şeklinde belirtilmiştir. Bu maddede düzenlemesi yapılan suçun fiil unsurunu “yangın, bina çökmesi, toprak kayması, çığ düşmesi, sel veya taşkına neden olma, bir zarar tehlikesinin meydana gelmesi” oluşturmaktadır¹⁶⁶.

Genel güvenliğin kasıtlı bir şekilde riske edilmesi suçu, sanık bakımından bir nitelik taşımamaktadır. Söz konusu suçun zanlısı herkes olabilir. Suçtan etkilenen mağdur da bütün toplum ve zanlının hareketi sonucunda tehlike altında kalan bireydir¹⁶⁷. Suçun adından da anlaşılacağı üzere bu suç ancak kasten işlenebilir. Genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçuna ilişkin 2019 yılında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından toplam 25.598 soruşturma dosyası açılmış olup, 13.026 kamu davası açılmış ve 11.154 kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmiştir¹⁶⁸. 2020 yılı Adalet İstatistikleri’nde ise bu suça ilişkin Cumhuriyet başsavcılıklarınca verilen kararlara ilişkin istatistik yer almamakta olup, genel tehlike yaratan suçlara ilişkin istatistik toplu halde bulunmaktadır¹⁶⁹.

¹⁶⁴ALDEMİR, Hüsnü, Ceza Hukuku Rehberi, s. 35; POLAT, Halil, Genel Güvenliğin Tehlikeye Sokulması Suçu ile Bu Suçun Diğer Suçlarla İltimatı, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Yıl: 2010, S: 1, 2010, s.139; AKSOY RETORNAZ, Emine Eylem, Genel Güvenliğin Kasten Tehlikeye Sokulması, Özel Ceza Hukuku Cilt V, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, s.15.

¹⁶⁵AKSOY RETORNAZ, Emine Eylem, Genel Güvenliğin Kasten Tehlikeye Sokulması Suçu, GÜHFD, Sayı: 2012/2, 2012, (GSÜHFD), ss.3-4; Polat, s.140.

¹⁶⁶AKSOY RETORNAZ, Genel Güvenliğin Kasten Tehlikeye Sokulması Suçu, s.4

¹⁶⁷AKSOY RETORNAZ, s.5; Suçun mağdurunun yalnızca fiilin işlendiği sırada hayatta olan bir insan olabileceği yönündeki görüşler için bkz. İzzet Özgenç, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, 16. Bası, Ankara, 2021, ss.224- 226.

¹⁶⁸Adalet Bakanlığı 2019 Yılı Adalet İstatistikleri, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2019, s.55, (https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1092020162733adalet_ist-2019.pdf, E.T: 01/03/2022).

¹⁶⁹Adalet Bakanlığı 2020 Yılı Adalet İstatistikleri, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2021, s.55.

f) Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu

CMK md. 250/1-a-3 yer alan hükme göre “TCK’nin 179’uncu maddesinde”¹⁷⁰ düzenlemesi yapılan trafik ehemniyetini riske etme suçunun ikinci ve üçüncü fıkralarında düzenlenen halleri, seri muhakeme usulü kapsamına alınmıştır. Buna göre; trafik güvenliğini riske etme suçunun TCK md. 179/1’de düzenlemesi yapılan durumu “seri muhakeme usulü” çerçevesinde değerlendirilemeyecektir. Kanaatimizce, önem düzeyi nispeten daha az bulunan suçlara yönelik hususi bir muhakeme yönteminin çerçevesine, 1-6 yıl arasında hapis cezasını gerek duyulan TCK md. 179/1’in eklenmemesi isabetli bulunmuştur. Trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçu ile korunan hukukî yararlar; kişilerin yaşam hakkı, beden bütünlüğü ile mülkiyet hakları ve bu haklar üzerinde risk oluşturabilecek fiillerin gerçekleşmesi önlenerek toplum huzurunun teşkil edilmesi ve trafik emniyetinin korunmasıdır¹⁷¹. TCK md. 179/2 çerçevesinde yer alan suçun hususu bir görüşe göre kara, hava, deniz veya demiryolu ulaşım araçlarıdır¹⁷². Diğer bir görüşe göre suçun konusu trafik düzeni ve güvenliğidir¹⁷³. Suçun faili ile ilgili olarak öğretide bir görüşe göre bu suçun faili herkes olabilir¹⁷⁴. Diğer bir görüşe göre ise “işlenen suçun zanlısı sadece ulaşım araçlarını sevk ve idare eden kişi” olarak ifade edilmektedir¹⁷⁵. Bu durumda zanlının kesin olarak aracın içinde bulunması gerekmemektedir¹⁷⁶. Suçun mağduru hususunda da öğretide fikir ayrılıkları bulunmaktadır. Bir görüşe göre, bu suçun mağduru bir ya da birkaç kişi değil bütün toplumdur¹⁷⁷.

İkinci bir hipotez “bir soyut risk suçu bulunan bu suçun mağduru, trafiğe katılan her bireydir” şeklinde açıklanmaktadır¹⁷⁸. TCK md. 179/3 kapsamında düzenlenen suçun ancak alkol ve uyuşturucu madde etkisi altında ya da başka bir nedenle emniyetli bir şekilde araç

¹⁷⁰ TCK md. 179; “(1) Kara, deniz, hava veya demiryolu ulaşımının güven içinde akışını sağlamak için konulmuş her türlü işareti değiştirerek, kullanılamaz hale getirerek, konuldukları yerden kaldırarak, yanlış işaretler vererek, geçiş, varış, kalkış veya iniş yolları üzerine bir şey koyarak ya da teknik işletim sistemine müdahale ederek, başkalarının hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından bir tehlikeye neden olan kişiye bir yıldan altı yıla kadar hapis cezası verilir.”

¹⁷¹; DOĞAN, Koray / MERAKLI, Serkan, Trafik Ceza Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, ss.46-47; ÇINAR, Ali Rıza, Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçlarından Türk Ceza Yasasının 179/3. Maddesindeki Alkollü Araç Kullanma Suçu, Fasikül Hukuk Dergisi, Sayı: 10, Eylül 2010, ss.7-9; ÖNOK, R. Murat, Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu (TCK m.179), TBB Dergisi, Sayı: 121, 2015, ss.161-162, Nur Centel, Trafik Güvenliğini Kasten Tehlikeye Sokma Suçu (TCK md. 179/3), Rechtsbrücke / Hukuk Köprüsü, Cilt: 2, Sayı: 2, Haziran 2012, ss.157-158.

¹⁷² DOĞAN/MERAKLI, Trafik Ceza Hukuku, s.52.

¹⁷³ ÖNOK, Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu (TCK m.179), ss.163-164.

¹⁷⁴ CENTEL, Trafik Güvenliğini Kasten Tehlikeye Sokma Suçu (TCK md. 179/3), s.158.

¹⁷⁵ DOĞAN/MERAKLI, Trafik Ceza Hukuku, s.52.

¹⁷⁶ ÖNOK, Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu (TCK m.179), s.162.

¹⁷⁷ Centel, Trafik Güvenliğini Kasten Tehlikeye Sokma Suçu (TCK md. 179/3), s.158

¹⁷⁸DOĞAN/MERAKLI, Trafik Ceza Hukuku, s.52.

sevk ve idare edemeyecek kişi tarafından işlenebileceği için özgü suç olduğu ifade edilmektedir¹⁷⁹. Trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçuna ilişkin 2019 yılında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından toplam 213.049 soruşturma dosyası açılmış olup, 151.340 hakkında kamu davası açılmış ve 60.405 kovuşturmayla yer olmadığı kararı verilmiştir¹⁸⁰. Bu suçun seri muhakeme usulü kapsamında kalan 2'nci ve 3'üncü fıkralarına ilişkin ayrı bir istatistik bulunmamaktadır. Yine, 2020 yılı Adalet İstatistikleri'nde ise bu suça ilişkin Cumhuriyet başsavcılıklarınca verilen kararlara ilişkin ayrı bir istatistik yer almamakta olup, genel tehlike yaratan suçlara ilişkin istatistik toplu halde bulunmaktadır¹⁸¹.

g) Parada Sahtecilik

Kamu güvenliğine karşı olan suçlardan ‘parada sahtecilik’, TCK m.197'nin ikinci ve üçüncü fıkraları gereğince SMU uygulanmasını gerektirmektedir. Kamu bütünlüğü ve güvenliğinin korunmasını amaçlayan bu suçta, kamu güvenliğinin tehlikeye atıldığından geniş anlamda mağdur kesmin toplum olduğu kabul edilmektedir.¹⁸² Bu nedenle bu suçta belli bir ya da birden fazla mağdur olabilmektedir.

Sahte paranın bile-isteye kabul edilmesini düzenleyen TCK m.197/2'ye göre suç yaptırımı 1-3 yıla kadar hapis cezası verilmesi biçiminde düzenleme alınırken; sahte para olduğunu bilmeden kabul edilen parayı bu haliyle geçerli sayma suçu haksızlık içermesi açısından daha az görülerek 3 ay-1 yıl kadar hapis cezası ile yaptırımı tabi tutulmuştur.

Madde kapsamına giren suçlardan aşağıdaki hallerde fail cezalandırılmaz; Sahte kıymetli damga imal eden, ithal eden, nakleden, kabul eden ya da elinde bulunduran kişi, bu kıymetli damgalar ya da para dolaşıma girmeden önce diğer suç ortaklarını ve saklanma yerlerini yetkili makamlara bildirir ve verilen bilginin sahte olarak üretilen kıymetli damga ya da paranın ele geçirilmesini ve suç ortaklarının yakalanmasını sağlar ise bu kişi hakkında cezaya hükmolunmaz.

¹⁷⁹ APAYDIN, Cengiz, Alkol veya Uyuşturucu Madde Etkisiyle ya da Başka Bir Nedenle, Emniyetli Bir Şekilde Araç Sevk ve İdare Edemeyecek Hâlde Olunmasına Rağmen Araç Kullanma Suçu, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 103, Mart 2015, ss.24-25; AYNURAL, Ömer Metehan, Soyut Tehlike Bağlamında Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s.176.

¹⁸⁰ Adalet Bakanlığı 2019 Yılı Adalet İstatistikleri, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2019, s.55, (https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1092020162733adalet_ist-2019.pdf, E.T: 02/03/2022).

¹⁸¹ Adalet Bakanlığı 2020 Yılı Adalet İstatistikleri, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2021, ss.25, 55, (<https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/22420211449082020H%C4%B0ZMETE%C3%96ZELK%C4%B0TAP.pdf>, E.T: 02/03/2022).

¹⁸² TANER, Gökhan/ KAMIŞLI, Gani, Dolandırıcılık-Sahtecilik-Güveni Kötüye Kullanma Suçları, Ankara 2019, S. 538.

h) Mühür Bozma

5237 sayılı Kanun .203’de düzenlenen ‘‘mühür bozma’’ suçunun gerekçesi, bir şeyin saklanması ya da korunmasının sağlanması amacıyla yetkili kişiler tarafından konulmuş olan mührün kaldırılmasını cezalandırmaktır. Suç mağduru belirlenemediği için kamunun mağdur olarak kabul edildiği bu suç tipinin cezai yaptırımını altı aydan üç yıla kadar hapis ya da adli para cezası şeklinde öngörülmüştür¹⁸³. Hapis cezası süresindeki süre açıklığı dikkat çekmektedir. SMU’nde, Cumhuriyet savcısının takdirine bırakılarak ve vicdani onayına ulaşılmadan yeterli şüphe dayanak olarak kabul edilip, verilecek olan yaptırımın söz konusu olduğunda bu süre açıklığı haksızlık barındırması sebebiyle ceza verilmemesi ihtimalini de içermektedir. Hapis cezasının yerine hüküm verilebilecek olan adli para cezası, SMU kapsam dahilinde 5237 sayılı yasa m.170/2’nin yanında aynı zamanda seçimlik yaptırımı barındırarak ikinci suç tipidir¹⁸⁴.

Burada da dikkat edilmesi gereken husus; birden çok kez mühür bozma suçunun işlendiği ve zincirleme suç hükümlerinin uygulanması gerektiğinin anlaşılması durumunda soruşturmanın ‘‘SMU’’nün uygulanmaması suretiyle genel hükümler doğrultusunda yürütülmesi gerekir. Eğer talepname düzenlenmiş ise halim, zincirleme suç hükümlerinin uygulanması gerektiğinden bahisle soruşturmanın genel hükümlere göre yürütülmesi gerektiği gerekçesiyle talepten reddine karar verilmesi gerekir.

i) Resmi Belgenin Düzenlenmesinde Yalan Beyan

Resmi belgenin düzenlenmesinde gerçeğe aykırı beyan verilmesiyle toplumda resmi belgelere karşı olan güvenin sarsılacağı düşüncesinde olan yasa koyucu, söz konusu eylemi suç bazında düzenlemeye almıştır. Bu suçla koruma altına alınan hukuksal fayda, kamusal güveninin esasını sağlamaktır. Resmi belgenin düzenlenmesine yalan beyan verilmesi suçunun mağduru, toplumda bulunan her bireyi ilgilendirmektedir.¹⁸⁵ Bu suçu işleyen fail, üç ay ile iki yıl arasında hapis ya da adli para cezası ile yaptırıma maruz bırakılmaktadır.

Buradaki dikkat edilmesi gereken husus ise; fail hakkında yürütülen bir soruşturma bulunmaması halinde kolluk mensuplarına kendisine ait olmayan kimlik veya kimlik bilgilerinin verilmesi, Kanun’da madde 268’de bulunan başkasına ait kimlik veya kimlik

¹⁸³ BARKIR, Kamil, Mühür Bozma Suçu, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, S. 24-40.

¹⁸⁴ BARKIR, s.26.

¹⁸⁵ YOKUŞ, Sevik, Handan, ResmiBelgenin Düzenlenmesinde Yalan Beyan Suçu, DEÜHFD, C. 21, Özel S., 2019, S. 142.

bilgilerini kullanma suçu değil, 206. maddede düzenlenmiş olan resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçunu oluşturmaktadır.

j) Kumar Oynanması İçin Yer Ve İmkan Sağlama

Kanun koyucu, asıl olarak toplum bireylerinin ekonomik anlamda zor duruma düşmesinin önüne geçmek ve düzenleme yeri bakımından toplumun genel ahlakını koruma altına alma amacı taşımaktadır. Kumar oynanması için yer ve imkan sağlayan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve iki yüz günden daha az olmaması şartıyla adli para cezasına çarptırılmaktadır.

Şüpheli veya şüphelilerin suçu inkar etmeleri halinde, olay tutanağı tanzim eden tutanak münzilerinin tanık sıfatıyla ifadelerine başvurulup, sonucuna göre talepname tanzim edilmesi gerektiği unutulmamalıdır. 5237 sayılı TCK'nın 54 ve 55. Maddelerine göre suçta kullanılan eşya ile suçtan elde edilen nakit paranın müsadere edilmesine karar verilerek talepname tanzim edilmelidir.

Suçun konusu; suç ile ihlal edilen hukuki menfaattir. Suçun ihlal ediciliği kaynağını hukuki konudan almaktadır. Her suçun nasıl bir faili bulunmaktaysa, bir de hukuki konusu bulunmaktadır. TCK'nın 2. kitabının, topluma karşı suçlar başlığında 3. Kısımının, genel ahlaka karşı suçlar başlıklı 7. Bölümünde Kumar Oynanması İçin Yer ve İmkan Sağlama Suçu düzenlenmiştir. Yasa koyucu kanun sistematğine bakıldığı zaman bahsi geçen fiil genel ahlaka uygun olmadığından dolayı cezai işlem uygulanmaktadır. Bu nedenle kanunkoyucu mantığına göre bu suç tipinin koruma altına aldığı hukuki menfaat ağırlıklı olarak genel ahlaktır¹⁸⁶.

¹⁸⁶ YAŞAR, Osman, GÖKCAN H. Tahsin, ARTUÇ Mustafa, Yorumlu Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, Cilt V, Ankara 2010, s.6452.

k) Başkasına Ait Kimlik Veya Kimlik Bilgilerinin Kullanılması Suçu

Kanun'un "250/1-a-8. Maddesindeki" hükmü ile "TCK'nın 268. Maddesinde"¹⁸⁷ düzenlenen suç da SMU kapsamına dahil edilmiştir. Suç ile korunan hukukî yarar hem adliye hem de kişilerin haklarıdır¹⁸⁸. Suç şeklinde zanlı açısından hiçbir özellik belirtilmemiş olduğundan bu suçun zanlısı herkes olabilir¹⁸⁹. Suçun failinin kimlik bilgilerini kullandığı kişi, suçtan zarar gören olabilir¹⁹⁰. Kanunda yer alan suçun meydana gelebilmesi için zanlı tarafından başka birine ait kimlik ya da kimlik bilgisinin kullanımının öncesinde bir başka suçun işlenmesi ön koşul olarak belirtilmektedir¹⁹¹. Ancak öğretide; bir kimsenin suç işlediğinden bahsedilebilmesi adına ilk olarak hakkında kesin bir hapis cezasının gerektiği, fakat kişinin suç işlediği mahkeme hükmüyle sabitse hakkında kovuşturma ya da soruşturma aşamalarının yapılmasının imkânsız ve gereksiz bulunduğu, böylece "TCK m. 268"de düzenlemesi yapılan suç şeklinin hemen hemen uygulama yapılamayacak bir biçimde ifade edildiği, kanun hükmünün doğru yazılmadığı yönünde bir hüküm de mevcuttur¹⁹². Failin önceden işlemiş olduğu suç sebebi ile kendisine dair kovuşturma veya soruşturma başlatılmasına engel olmak için bir başka kişiye ait olan kimlik bilgilerini sözlü ya da yazılı bir biçimde görevliye beyan etmesi gerekmektedir¹⁹³. Suçun failine dair hapis kararı alınmış ve kararın infazına geçilmesi durumunda zanlının yakalanmamak amacıyla görevlilere kendisinin olmayan kimliği vermesi durumunda "TCK md. 206"da düzenlemesi yapılan "resmî evrakın düzenlenmesinde yalan beyanda bulunma suçunun" meydana geleceği belirtilmektedir¹⁹⁴. Bu suçu işleyen zanlıya, "TCK'nın 267.nci maddesinde" düzenlemesi yapılan iftira suçunda alınan kararlara göre ceza verilmektedir.

Kanun'da yer alan suça ilişkin 2019 yılı içerisinde Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından toplam 9.553 soruşturma dosyası açılmış olup, 3.953 kamu davası açılmış ve

¹⁸⁷ TCK md. 268; "(1) İşlediği suç nedeniyle kendisi hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılmasını engellemek amacıyla, başkasına ait kimliği veya kimlik bilgilerini kullanan kimse, iftira suçuna ilişkin hükümlere göre cezalandırılır."

¹⁸⁸ ARIKAN, Mustafa İbrya, Başkasına Ait Kimlik veya Kimlik Bilgilerinin Kullanılması Suçu, AÜHFD, Cilt: 65, Sayı: 4, Ocak 2016, s.1062.

¹⁸⁹ ÜNVER, Ceza Muhakemesi Hukuku, s.144.

¹⁹⁰ ÜNVER, Ceza Muhakemesi Hukuku, s.145.

¹⁹¹ ARIKAN, Başkasına Ait Kimlik veya Kimlik Bilgilerinin Kullanılması Suçu, s.1073; ÜNVER, Ceza Muhakemesi Hukuku, s.146.

¹⁹² ÜNVER, Ceza Muhakemesi Hukuku, s.147.

¹⁹³ ARIKAN, Başkasına Ait Kimlik veya Kimlik Bilgilerinin Kullanılması Suçu, s.1068; ÜNVER, Ceza Muhakemesi Hukuku, s.147-151.

¹⁹⁴ ARIKAN, Başkasına Ait Kimlik veya Kimlik Bilgilerinin Kullanılması Suçu, s.1069.

3.568 KYOK verilmiştir¹⁹⁵. 2020 yılı Adalet İstatistikleri'nde ise bu suça ilişkin Cumhuriyet başsavcılıklarınca verilen kararlara ilişkin istatistik yer almamakta olup, adliyeye karşı suçlara ilişkin istatistik toplu halde bulunmaktadır¹⁹⁶.

2. Ateşli Silahlar ve Bıçaklar İle Diğer Aletler Hakkında Kanunda Bulunan Suçlar

CMK md. 250/1-b hükmünde “6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun kapsamında 13'üncü maddesinin 1'inci, 3'üncü ve 5'inci fıkraları ile 15'inci maddesinin 1'inci, 2'nci ve 3'üncü fıkrasında sayılan suçlar hakkında seri muhakeme usulü uygulanabilecektir.” ifadesi yer almaktadır. Bu Kanun'un öteki madde ve bentleri kapsamında düzenlenen suçlarla ilgili olarak seri muhakeme usulü uygulanamaz. 6136 sayılı Kanun kapsamında kalan suçlara ilişkin 2020 yılında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından toplam 54.198 soruşturma dosyası açılmış olup; aynı yıl 22.544 kamu davası açılmış ve 25.285 kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilmiştir¹⁹⁷. Seri muhakeme usulü kapsamında sayılan md. 13/1-3 ve 5 ile md. 15/1-3 ve 5'e ilişkin ayrı bir istatistik yer almamaktadır.

a) Kanunun On Üçüncü Maddesinde Sayılan Fiiller

“6136 sayılı Kanun'un 13'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında” yer alan fiiller; “kanun hükümlerine aykırı olarak ateşli silahlarla bunlara ait mermileri satın almak, taşımak veya bulundurmak” olarak belirtilmiştir. Bu fıkra bakımından suçun hususunu ateşli silahlar ve bunlara ait mermiler oluşturur¹⁹⁸. Bir ateşli silahı bir kere eline alarak ateş etmekle bu suçun oluşmayacağı, zira failin bulundurma kastının olmadığı ifade edilmektedir¹⁹⁹. El koyulan silahın atışa elverişli ya da antika bulunup bulunmadığı konusunda laboratuvarından bir bilirkişi raporu hazırlanmalıdır²⁰⁰. İçinde yalnızca barut olan, çekirdek olmayan mermiyi

¹⁹⁵ Adalet Bakanlığı 2019 Yılı Adalet İstatistikleri, Adalet Bakanlığı Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2019, s.59, (https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1092020162733adalet_ist-2019.pdf, E.T: 03/03/2022).

¹⁹⁶ Adalet Bakanlığı 2020 Yılı Adalet İstatistikleri, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2021, ss.25, 55, (<https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/22420211449082020H%C4%B0ZMETE%C3%96ZELK%C4%B0TAP.pdf>, E.T: 03/03/2022).

¹⁹⁷ Adalet Bakanlığı 2020 Yılı Adalet İstatistikleri, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2021, s.23.

¹⁹⁸ ARTUÇ, Mustafa, Özel Ceza Yasaları, Pratik Kitap, Adalet Yayınevi, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 3. Baskı, Ankara, 2020, s.437.

¹⁹⁹ ARTUÇ, Özel, Özel Ceza Yasaları, s.437.

²⁰⁰ ARTUÇ, Özel, Özel Ceza Yasaları, s.437.

fitilleyen ve kuru sıkı şeklinde bilinen veya fişeklere ateş veren tabancayı, namlu mekanizmasında değiştirerek öldürmeye hazır duruma sokmak ise “6136 sayılı Kanun’un 13/5’inci maddesinde” düzenlemesi yapılan fiili meydana getirir. Bu durumda fail, aynı “Kanun’un 13/1’inci maddesine” göre ceza verilmektedir.

b) Kanunun On Beşinci Maddede Sayılan Fiiller

6136 sayılı Kanun’un 4. maddesinde yer alan ve yasaklanmış olan; “*boğma teli veya zinciri, hançer, kama, şişli baston, saldırma, muşta, kılıç, pala, süngü, sustalı çakı, sivri uçlu ve oluklu bıçaklar, topuz, topuzlu kamçı, kasatura veya sadece saldırı ve savunmada kullanılmak üzere özel nitelik taşıyan benzeri aletlerin satılması, satımına aracılık edilmesi, satın alınması, taşınması veya bulundurulması*”²⁰¹; aynı Kanun’un 15/1’inci maddesine göre suç şeklinde açıklanmıştır.

Söz konusu bıçak ya da öteki aletlerin sayı ya da nitelik açısından vahim şeklinde ele alınmasıysa “Kanun’un 15/1. Maddesinde” bulunan karara göre alınacak cezanın yarısı değerinde yükseltilmesini gerekli kılan nitelikli hal olarak belirtilmektedir. Kanun’un 4. maddesinde sayılan bıçak veya diğer aletlerin yapımına; *belli bir sanatın veya mesleğin icrası için kullanılmasının zorunlu olması koşuluyla*²⁰², 21/03/1991 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile çıkarılıp, 01/06/1991 tarihli RG’de yayımlanarak yürürlüğe giren ve 09/05/2019 tarihli 1055 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile de Cumhurbaşkanlığı Yönetmeliği bölümüne eklenen Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Yönetmelik hükümleriyle belirlenen kurallara göre izin verilir. Bu kapsamda izin verilen bıçakları veya diğer aletleri veya benzerlerini kullanma amacı dışında satmak, satmaya aracılık etmek, satın almak, taşımak veya bulundurmak fiillerinin işlenmesi halinde 6136 sayılı Kanun’un 15’inci maddesinin 1’inci fıkrası; bu bıçak veya diğer aletin sayı veya nitelik bakımından vahim olması durumunda ise aynı Maddenin 2’nci fıkrası kapsamında faile ceza verilir.

²⁰¹6831 Sayılı Kanun m.93/1.

²⁰²6136 Sayılı Kanun m.4.

3. Orman Kanununda Bulunan Suç

“CMK md. 250/1-c” hükmüne göre, “6831 sayılı Orman Kanunu’nun 93’üncü maddesinin 1’inci fıkrasında” sayılan suç hakkında SMU uygulanabilecektir.

Bu Kanun’un diğer madde ve bentleri kapsamında düzenlenen suçlarla ilgili olarak seri muhakeme usulü uygulanamaz. Örneğin Kanun’un 91/3. m. bulunan fidan ekim sahasını bozma eylemine hakkında SMU uygulanamayacaktır. Orman Kanunu m. 93/1 ile, aynı Kanun’un 17’nci maddesinde yasak getirilen eylemleri gerçekleştirme veya izne tabii bulunan eylemleri izinsiz gerçekleştirme fiilleri suç şeklinde ifade edilmiştir. Bu bağlamda nitelendirilebilecek fiillere ormanda “her çeşit bina, ağıl, hayvan barınağı yapılması, önceden yapılanların kullanılması, orman içine yerleşilmesi, orman içine su yolu yapılması, ormana atık ve benzeri maddelerin bırakılması” gösterilebilir²⁰³. 2020 yılı Adalet İstatistikleri’nde ise bu suça ilişkin Cumhuriyet başsavcılıklarınca verilen kararlara ilişkin istatistik yer almamakta olup, Orman Kanunu’nda düzenlenen tüm suçlara ilişkin istatistik toplu halde bulunmaktadır²⁰⁴.

4. Rulet, Tilt, Langırt ve Benzeri Oyun Alet ve Makineleri Hakkında Kanunda Bulunan Suç

CMK md. 250/1-d hükmüne göre, 1072 sayılı Rulet, Tilt, Langırt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında Kanun²⁰⁵ 2. maddesinde düzenlenen suç hakkında seri muhakeme usulü uygulanabilecektir. 1072 sayılı Kanun’un 1’inci maddesi ile, TCK’nin 228’inci maddesi kapsamı dışında bırakılmış olsa dahi kamuya açık ya da kamuya tahsis edilen yerlerde hangi isim altında olduğu ya da kazanç elde etme amacıyla kullanılıp kullanılmadığı dikkate alınmaksızın; tilt, rulet veya benzeri bahta veya talihe bağlı veya yetenek isteyen, tam veya yarı otomatik ya da oyun alet veya makinaları ile benzerlerini bulundurmamak, faaliyete geçirmek veya ülkeye sokmak ya da üretmek yasaklanmıştır. Madde hükmünde yer alan langırt ibaresi ise Anayasa Mahkemesi’nin 23/12/2015 tarihli ve 2015/58 E., 2015/117 K. sayılı Kararı ile iptal edilmiştir²⁰⁶ ancak kanunun adında bulunan langırt

²⁰³ARTUÇ, Özel Ceza Yasaları, s.1078.

²⁰⁴ Adalet Bakanlığı 2020 Yılı Adalet İstatistikleri, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2021, s.57.

²⁰⁵ R.G. Tarih: 27/12/1968, R.G. Sayı: 13086.

²⁰⁶ AYM’nin 23/12/2015 tarihli ve 2015/58 E. – 2015/117 K. s. Kararı, (kararlaryeni.anayasa.gov.tr, E.T: 07/03/2022).

ibaresi halen yerindedir. Şu durumda Kanun'un adında yer alan langırt ifadesinin uygulamada karışıklığa mahal verebileceğini düşünüyoruz.

2020 yılı Adalet İstatistikleri'nde yer alan bilgiye göre, 1072 sayılı Kanun kapsamında düzenlenen suça ilişkin Cumhuriyet başsavcılıklarında 2020 yılında 1.553 soruşturma dosyası bulunmakta olup, bunlardan 920'si hakkında kamu davası açılmış ve 255'i hakkında ise kovuşturmayla yer olmadığı kararı verilmiştir²⁰⁷. Bu suç ile ilgili kaç dosyada seri muhakeme usulünün uygulandığına ilişkin ayrı bir istatistik yer almamaktadır. Ancak seri muhakemenin, yılın ilk günü olan 1 Ocak gününden itibaren uygulanmaya başlandığı 2020 yılı içerisinde 1.553 soruşturma dosyasından 920'sinde kamu davası açılmış olması, seri muhakeme usulünün kendisinden beklenen faydayı sağlayamadığı yönünde izlenim uyandırmaktadır.

5. Kooperatifler Kanununda Bulunan Suç

CMK md. 250/1-e hükmüne kapsamında; 1163 sayılı Kooperatifler Kanunun'un Ek 2/1 bendinde²⁰⁸ bulunan suç bakımından SMU uygulanır. Bu Kanun ile düzenlenen diğer suçlar bakımından SMU uygulanmaz. Örneğin Kooperatifler Kanunu'nun 25'inci maddesinde düzenlenen sır saklama yükümlülüğünü ihlâl suçu ile ilgili olarak seri muhakeme usulü uygulanamayacaktır. Bu bent kapsamında suç olarak kabul edilen fiiller; genel kurulca belirlenen sayıdan fazla yönetim kurulunca ortak kaydedilmesi, haklarında çıkarılma kararı verilip de bu karar kesinleşmeyen ortağın yerine yeni ortak alınması, yönetim kurulu üyelerine genel kurulca belirlenenin dışında herhangi bir ad altında ödeme yapılması, kooperatiflerce alınması kararlaştırılacak gayrimenkulün alımının tapu devri veya tapuya şerh verilecek bir satış vaadi sözleşmesiyle yapılmaması; yönetim kurulu üyeleri veya kooperatif personelinin ortaklık işlemleri dışında kendisi veya başkası namına kooperatifle doğrudan veya dolaylı ticari muamele yapması; kooperatifi tanıtmaya veya ortak kaydetme amacıyla yapılan ilan, reklam ve açıklamaların gerçeğe aykırı olması, yönetim kurulu üyelerinin genel kurulun devretmediği yetkileri kullanması şeklinde özetlenebilir. 2020 yılı Adalet İstatistikleri'nde ise seri muhakeme usulü kapsamındaki suça ilişkin Cumhuriyet başsavcılıklarınca verilen kararlara ilişkin istatistik yer almamakta olup, Kooperatif Kanunu kapsamındaki suçlara ilişkin istatistik toplu halde bulunmaktadır²⁰⁹.

²⁰⁷ Adalet Bakanlığı 2020 Yılı Adalet İstatistikleri, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2021, s.57,

²⁰⁸1072 s. Kanun md. 2; Bu Kanuna aykırı hareket edenler bir yıldan beş yıla kadar hapis ve yüz günden bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

²⁰⁹Adalet Bakanlığı 2020 Yılı Adalet İstatistikleri, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2021, s.57.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SERİ MUHAKEME USULÜNÜN UYGULANMASI

I. CUMHURİYET SAVCISININ SERİ MUHAKEME USULÜNÜ UYGULAMASI

SMU'nun uygulanabilmesi için Kanunda bazı koşullar öne sürülmüştür. Söz konusu koşullar meydana gelmeden SMU'nun uygulanması mümkün değildir. Bahse konu koşullardan birinin bile eksik olması veya gerçekleşmemiş olması halinde klasik muhakeme işlemlerine dönülmesi gerekmektedir. Kanunla aranan şartlar arasında katalog suçlardan birinin olması; kamu davasının açılmasının ertelenmesine yönelik bir kararın verilmemesi ve soruşturma evresinin sonuna gelinmiş olması, şüphelinin ulaşılabilir olması; şüphelinin dilsiz, sağır, akıl hastası veya çocuk olmaması; şüphelinin usulü kabul etmesi yer almaktadır.

Bu şartlardan, soruşturma aşamasının sonunda hakkında yeterli şüphenin ortaya çıktığı bir durumda savcılık tarafından yargılamanın hızlandırılması için kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmesi gerekli bir koşul olarak kabul edilir.²¹⁰ Mahkemeye sunulan başvurunun değerlendirilmesiyle davanın tamamlanması için gereken şartlar; şüpheli kişinin mahkeme huzurunda bulunması, müdafî huzurunda mahkemenin şüpheliyi dinlemesi, teklifin özgür iradeyle ve müdafî huzurunda kabul edildiğiyle ilgili kanaatin oluşması, talepname hata ya da eksiklik bulunmamasıdır.

A. Seri Muhakeme Usulüne Davet ve Bilgilendirme

Soruşturma aşamasının sonunda, savcı, toplanan delillere ilişkin takdir yetkisini kullanarak, suçun SMU'ya göre işlendiğine dair makul bir şüpheyi düşerse ve kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar vermezse, usulü şüpheliye teklif etmek durumundadır. Kolluk görevlileri ya da savcı, SMU ile ilgili şüpheliyi bilgilendirmek zorundadır (md. 250/2).

²¹⁰CENTEL ve ZAFER, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.598.

Daha önce kolluk kuvvetlerine haber verilmiş olsun ya da olmasın, savcı en kısa sürede SMU'nun uygulanmasını teklif etmek için şüpheliyi davet eder. Davet; e-posta, faks, telgraf, telefon vb. iletişim araçları kullanılarak yapılabilir (CSM M.9/1).

Davette; hakkında yürütülen soruşturmanın hangi suçtan olduğu, 5271 sayılı CMKm.250 uyarınca söz konusu suçun SMU kapsamında olduğu, hangi tarihte Cumhuriyet Başsavcılığı'na davet edildiği, SMU'nun uygulanmasının teklifi, usul hakkında ayrıntılı bilgilendirmede bulunulacağı, bu usulün uygulanmasından mazeretsiz olarak gelmediği takdirde vazgeçmiş sayılacağı, varsa müdafisi ile birlikte davete icap edebileceği konularının belirtilmesi ve bu durumu belgelendirilmesi gerekmektedir. Şüpheli geçerli bir sebep olmaksızın daveti kabul etmezse, savcı bir tutanak düzenleyerek soruşturma materyallerine ilştirir.

SMU'nun uygulanmasının teklifi yapılmak üzere davet edilen şüphelinin herhangi bir mazereti olmaksızın bu daveti kabul etmemesi, herhangi bir şekilde kendisine ulaşılması, adresini resmi mercilere beyan etmiş olmasına karşın bu adreste bulunmaması ya da yurt dışında bulunması gibi durumlarda SMU uygulanamayacağından bu durum savcı tarafından tutanağa geçirilir ve genel hükümlere göre soruşturmaya devam edilir (SMY m.9/2, SMY m.5/6, CMK m.250/13). Kuşkusuz bu kuralın gerekçesi, usul ekonomisini ön planda tutmak ve yargılamanın bir an önce bitirilmesine yönelik hızlandırılmış dava sürecinin herhangi bir gecikme veya yavaşlama ile karşılaşmamasını sağlamaktır. Usul ekonomisi adına, davayı bir an önce bitirmek yerine şüpheliyle temasa geçmeye çalışmak yararsız olacaktır.

Kararda yer alan hüküm uyarınca, SMU'nun kullanılmasını önermek amacıyla şüphelinin zorla getirilmesi ve tutuklama emri çıkarılması yasaktır (CMFA 5/7. Madde). Şüpheli tarafından SMU teklifinin özgür iradeye dayalı olarak kabul edilmesi şartı ile bu yöndeki yasak arasında bir bağlantı kurulabilecektir. Vurgulamak gerekirse, bir şüphelinin zorlaması veya iradesine baskı yapılması, hızlandırılmış bir yargılamanın amaçlarına ulaşmaz.

B. Şüphelinin Bilgilendirilmesi

Savcı hızlandırılmış bir yargılama önermeden önce şüpheliyi bilgilendirir. Bu bilgilendirme;

- İddia olunan fiil ve fiilin işlendiği suçun SMU'yatabi olduğu,
- Kamu davası açılabilmesi için gereklidüzeyde şüphenin olduğu,

- Kendi hür iradesiyle ve avukatı huzurunda kabul etmesi halinde bu yöntemin uygulanabileceği ve alacağı cezanın yarı yarıya düşürüleceği,
- Savcının talep ettiği müeyyidenin mahkemece karara bağlanacağı ve bu hükme kanun yoluyla itiraz edebileceği,
- Teklifin kabulü ancak avukat huzurunda yapılabileceği ve avukatı yoksa kendisine istemi aranmaksızın birmüdafî tayin edileceği,
- Mahkeme kararından önceki herhangi bir aşamada SMU'dan çıkabileceği,
- Mahkeme kararının adli sicil kaydına işleneceği,
- Bu usulü kabul etmemesi durumunda hakkında genel hükümlere göre bir iddianamenin düzenleneceği ve kamu davası açılacağı,
- Genel hükümlerin uygulanması durumunda, soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde SMU'yu kabul ettiğine yönelik ifadelerle bu yöntemin uygulanması ile ilgili diğer belge ve bilgilerin delil olarak kullanılamayacağı hususlarını kapsamaktadır (BGYS Madde 10).

Bu tür bilgilerin sağlanması yasal bir zorunluluktur ve bu yükümlülüğe uyulmadan yapılan teklif geçersiz olacaktır. Bir avukat huzurunda SMU için başvuruda bulunulması gerekmele birlikte, bu usulle ilgili bilgi verme yönünden bu tarz bir yükümlülük yoktur. Müdafinin bulunmadığı bir sırada bu bilgilendirme yapılabilir.

Şüpheli engelli ise ya da derdini anlatabilecek düzeyde Türkçe bilmiyorsa 5271 sayılı CMK'nın 202. Maddesi uyarınca atanan tercüman aracılığı ile bilgilendirme yapılır. Cumhuriyet savcısının yazılı veyedaha sonra yazıya aktarılacak sözlü talimatı doğrultusunda, somut olaya el koyan adli kolluk mensupları SMU hakkında bilgilendirmeyi yapabilir ve bu hususun belgelendirilmesi amacıyla seri muhakeme bilgilendirme tutanağı tanzim edilir.

C. Seri Muhakeme Usulünün Teklif ve Kabul Edilmesi

Daha önce de ifade edildiği gibi (davet ve bilgilendirmeden sonra) SMU'nun uygulanması ile ilgili teklifin şüpheli kişiye avukatı huzurunda Cumhuriyet savcısı tarafından yapılması yasal bir yükümlülüktür. Başka bir ifade ile şüphelinin müdafinin de SMU'nun uygulanmasına yönelik teklifin kabul edilmesi sırasında hazır bulundurulması zorunludur (Yön. M.11/1).

Bir savunma avukatı olmadan yapılan SMU başvurusunun kabul edilmesi yasal sonuçlar doğurmaz. Şüpheliden bir avukat seçmesi istenir. Müdafii bulunmayan şüpheliye,

dilekçesi olmaksızın müdafî atanır. (Yön. M. 11/2). Genel hükümlere göre zorunlu müdafî olması gerekmeyen suçlar için burada kanunumuza zorunlu müdafîlik kurumu getirilmiştir. Şüphelinin kendisine bir müdafî seçtiği durumlarda yeni bir müdafî görevlendirmesi yapılamamaktadır.

Soruşturmayı yürütmekte alan Cumhuriyet savcısı, istinabe ya da SEGBİS aracılığıyla da bilgilendirebilir ve SMU önerebilir. Burada uygulamaya yönelik aksaklık yaratabilecek bir duruma değinmekte fayda bulunmaktadır.

SMU uygulaması savcı tarafından şüpheliye sunulur ve kendisine uygulanacak yaptırımlar net bir şekilde ifade edilir (Yön.Md. 10/2). Teklifin şüpheli tarafından avukatı huzurunda kabul edilmesi halinde SMU uygulanacaktır. Talep üzerine şüpheliye bir ayı geçmemek koşuluyla bu teklifi değerlendirmesi için makul bir süre verilir.

Herhangi bir nedenle soruşturmanın genel hükümlere göre tamamlanması veya SMU'nun tamamlanmaması için soruşturmanın Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesi halinde, sanıkların SMU'nun kabulüne yönelik beyanları ve bunun uygulanması ile ilgili diğer belgeler, delil olarak devam eden soruşturma ve kovuşturmada kullanılması mümkün değildir (CMK madde 250/10).

Hâkimin, şartların oluşmadığına kanaat getirerek usulün uygulanmasına ilişkin başvuruyu reddetmesi veya failden kaynaklanan sebeplerle işlemin gerçekleştirilmemesi halinde, failin suçun uygulanması için yaptığı açıklamaların esas alınmaması gerekmektedir. Bu açıklamalar daha sonrasında yapılacak olan soruşturma ve kovuşturmada delil olarak kullanılamayacaktır. Böylece, yargıdan ılımlı bir tepki beklentisiyle, şüpheliyi prosedürün uygulanması konusunda anlaşılmaya ikna etmek amaçlanmıştır. Seri muhakeme sürecinde ikrar ve suç kabul baskısı altında olan şüpheli, daha önce bahsetmiş olduğumuz bir çok adil yargılanma ilkesi kapsamındaki hakları ihlal edildiği halde, seri muhakeme süreci boyunca vermiş olduğu beyanların ve bu beyanlar neticesinde ortaya çıkan delillerden sorumlu tutulmaması aslında olumlu bir düzenlemedir. Böylelikle amaçlanan pazarlık ortamı daha şeffaf ve sonuç odaklı olarak kurulabilecektir. Fakat konu ile ilgili olarak şüphelinin haklarını korumak amacıyla madde metnine ikrar sayılabilecek bilgi ve belgelerin imha edilmesi ile ilgili ekleme yapılması daha doğru bir sonuca varılmasını sağlayabilirdi.

D. Şüpheli Hakkında Cezanın Belirlenmesi

1. Genel olarak

Şüpheli müdafî huzurunda yapılan SMU'yu kabul etmesi durumunda SMU uygulanmasına karar verilerek şüpheli hakkında ceza belirlenmesi aşamasına geçilir.

CMK 250/4 maddesine göre; İddia makamı, TCK m.61/1 kapsamında belirtilen şartları göz önünde bulundurarak, suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında tespit edeceği temel cezadan yarı oranında indirim uygulamak suretiyle yaptırım belirler.

SMU kapsamında uygulanacak olan müeyyide Cumhuriyet savcısı tarafından belirlenir. Cumhuriyet savcısı, suçun yasal tanımında yer alan alt ve üst sınırlar arasında bir cezayı TCK 61/1'e göre(diğer fıkraları dikkate almaksızın) belirleyebilir. Savcı, belirlemiş olduğu bu cezadan yarı oranında bir indirim yapmak suretiyle cezayı netleştirecektir.

Faile bunun haricinde bir ceza verilmesi mümkün olmayacağı gibi, bu yaptırımların ötesinde başka bir artış ya da indirim yapılması da mümkün değildir. Belirli koşullar altında şüpheliye verilen bir yaptırımın alternatif bir yaptırıma dönüştürülmesi veya HAGB mümkündür. Cumhuriyet savcısı bu yetkileri kullanabilecektir.

Maddede belirtilen şekilde şüpheliye verilecek cezanın miktarı belirlenirken sadece 5237 sayılı CMK'nın 61. fıkrasının 1. fıkrasındaki hükmün dikkate alınıp diğerlerinin alınmaması, savcı tarafından herhangi bir artırım ya da yarı yarıya indirim haricinde başka indirim yapılmaması ceza adaleti yönünden orantısız uygulamaların yapılmasına neden olacaktır. Örneğin cezanın miktarı bakımından suçun teşebbüs aşamasında kalması ile suçun tamamlanması ya da suçun hiçbir neden yokken işlenmesi ile haksız tahrik altında işlenmesi, tek suç işleyen kişi ile zincirleme suç işleyen fail arasında herhangi bir ayırım yapılmamasına neden olacaktır.

Bu olumsuz sonucu ortadan kaldırmak için, suçun işlenme şekli (eylemin teşebbüs aşamasında kalıp kalmadığı, suçun zincirleme ya da haksız tahrik sonucunda işlenip işlenmediği) dikkate alınarak cezanın alt sınırından veya alt sınırından uzaklaşılarak belirlenmesi gerekmektedir.

Bu kararda, söz konusu yaptırımın belirlenmesinde savcıya sınırlı takdir yetkisi tanınmıştır. Ancak cezaların tanımı ve bireyselleştirilmesi, kanunda soyut olarak tanımlanan yaptırımların, suçu işleyen kişiye de uygulanabilecek şekilde kişiselleştirilmesi ve

somutlaştırılması anlamına geldiğinden,²¹¹ ceza belirlenirken sadece TCK m. 61/1 dikkate alınır, TCK m.61 bir bütün olarak tüm noktaları ile birlikte dikkate alınır, dolayısıyla kanun bu yönde değiştirilmelidir.²¹² Zira mevcut durumda savcı sadece suçun işlenme şekli, suçun işlenmesinde kullanılan araç, zaman, yer vb. bilgiler vermektedir. Ancak, suç olası kast veya kasti ihmal ile işlenmişse (TCK m.61/2), suçla ilgili nitelikli hallerden birinin olması (TCK m.61/4) veya suç ortaklığı, teşebbüs, haksız tahrik veya zincirleme suç vb. özel durumların yaşanması(TCK m.61/5) seçeneklerini göz önünde bulundurmayacaktır. Bu durum, Cumhuriyet savcısının SMU’da sadece asıl cezayı belirlemeye yetkili olduğu, artırma veya azaltma gerektiren hususlarda değerlendirme yapmaya yetkili olmadığı anlamına gelmektedir. Ancak, belirtildiği gibi, böyle hatalı bir tanım, cezanın bireyselleştirilmesi kurumunun düzgün çalışmamasına neden olacaktır.

TCK m.61/1’de tanımlanan hususlara göre belirlenecek olan hapis cezası Cumhuriyet savcısı tarafından koşullarının mevcut olması durumunda, TCK m.50 uyarınca seçenek yaptırımlara dönüştürülebilecektir (CMK m.250/5, SMY m.10/7). Mahkeme tarafından bu yönde kararların verilmesi gerektiğinden, talep savcı tarafından yapılacaktır. Mahkeme tarafından talep onaylandığında erteleme veya alternatif yaptırımlara çevirme yapılabilecektir. Yönetmelikte ve CMK’da yer alan ifadeler, hatalı bir şekilde bu kurumların doğrudan Cumhuriyet savcısı tarafından uygulanabileceği şeklinde yorumlanmamalıdır.

08/07/2021 tarihli ve 7331 sayılı kanunun 22 nci maddesi ile, CMK m. 250/4 fıkrasına *temel cezadan* ibaresinden sonra gelmek üzere *ve koşulları bulunduğu takdirde zincirleme suça ilişkin hükümler uygulandıktan sonra belirlenen cezadan*²¹³ ibaresi eklenmiştir. Böylelikle eleştirmiş olduğumuz duruma bir çözüm yöntemi getirilmek istenmiştir. Fakat yine de TCK 61. maddenin bir bütün halinde savcılık tarafından dikkate alınması daha doğru olacaktır.

SMU kapsamında, belirlenen yaptırımlar hakkında şartlara bağlı olarak, CMK Cumhuriyet Başsavcılığı 231 inci maddeye göre HAGB’ye karar verilebilir (SMY m. 10/6, CMK m.250/6). Bildiğiniz gibi CMK m. 231. cezanın infazı ve infazın ertelenmesi müessesesini (HAGB) düzenler. HAGB, sanığa isnat edilen suç nedeniyle yargılama sonucunda verilmiş olan cezanın iki yıl ya da daha az hapis cezası ya da adli para cezası

²¹¹ ERDENER, Yurtcan, Ceza Yaptırımı ve Bireyselleştirme. Ceza Hukuku Günleri, İstanbul 1998. S.256; DOĞAN, Koray, Cezaların Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi, Ceza Hukuku Dergisi, Cilt:2, Sayı: 4, Ağustos 2007, s.278.

²¹² KIZILARSLAN, 7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri, s.1932.

²¹³ 7331 Sayılı Kanun m.22.

olması halinde mahkemece verilen karar olarak tanımlanmaktadır (CMK m.231/5). Bu sebeple kanaatimizce bu kararı verme yetkisi SMU kapsamında her ne kadar Cumhuriyet savcısına tanınmış gibi görünse de seçenek yaptırımlara çevirme ve erteleme yönünden olduğu gibi kanun koyucunun ifade etmek istediği temel husus, talepten Cumhuriyet savcısı tarafından HAGB talep edilmesi ve bu talebin asliye ceza mahkemesi tarafından onaylanması halinde HAGB kararının alınmasıdır. HAGB kararının verilebilmesi için öncelikle bir hükmün bulunması gerekir. Bu bağlamda kararla ilgili farklı bir değerlendirmenin yapılması söz konusu olamayacaktır.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, SMU'nun uygulanması sonucunda bir şüpheliye yaptırım uygulanması ve infazı, güvenlik tedbirleri ile ilgili hükümlerin uygulanması açısından engel oluşturmaktadır (SMY m.5/9, CMK m.250/7). Aksine, ceza ve/veya kısıtlama tedbirleri savcı tarafından belirlenmelidir (SMY m.10/5). Ancak, bu bazı soruları gündeme getirmektedir. Bu nedenle, soruşturma konusu olay, malvarlığına el konulmasına ilişkin bir karar gerektiriyorsa m.257. uyarınca duruşma yapılması gerekecektir. Bu nedenle, soruşturma safhasında SMU'nun bulunduğu kabul edildiğinden, herhangi bir kamu davası açılmamış olup, karar verilebilmesi için Cumhuriyet savcısının müsadereyi görmeye yetkili mahkemeye başvurusu gerekmektedir (CMK m. 256/1).

TCK'nın Birinci Kitap 3. Kısım 2. Bölümünde Güvenlik Tedbirleri başlığında 53. Ve 60. Maddeleri arasında düzenlenen Güvenlik Tedbirleri, ceza yerine geçmek üzere, ceza kurallarına uyulmasını sağlama amacıyla ve sonradan cezalardan ayrılarak, cezalar ile birlikte tamamlayıcı olarak²¹⁴ ve yeni oluşabilecek suçun tehlikesine²¹⁵ karşı olarak kamusal bir savunma sağlanması adına meydana gelen, emniyet tedbirleri olarak da adlandırılan bir kısım uygulamalara verilen isimdir.²¹⁶ Ayrıca güvenlik tedbirleri söz konusu tehlikenin yakın veya uzakta olmasına göre birbirinden farklı olarak düzenlenmiş²¹⁷ ve ceza yaptırımları gibi, kişisel hakları kısıtlayıcı özelliklere sahiptirler. Konuları ise suç değil, suçun işlenmesinden sonra suçla ilgili diğer konular veya faille ilgili tehlikelilik halidir. Güvenlik tedbirleri isnat yeteneğine sahip olmayan kişilere de²¹⁸ istisnai olarak uygulanabilmektedirler.²¹⁹

²¹⁴ HAFIZOĞULLARI, Zeki, Özen, Muharrem, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 4. Baskı, U-S-A-Yayıncılık, Ekim 2021, s.454.

²¹⁵ DÖNMEZLER, Sulhi, ERMAN, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, C. II, Der Yayınları, 15. Baskı, İstanbul, 2021, s.659.

²¹⁶ KIZILARSLAN, Hakan, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Tüzel Kişilere Uygulanan Koruma ve Güvenlik Tedbirleri, Seçkin Yayınevi, Ocak 2020, s.332.

²¹⁷ KUNTER, Nurullah, Tehlike Tedbiri Genel Teorisi ve Para Cezaları İçin İhtiyati Haciz, İÜHFM, S.34, (1-4), Temmuz 2011, s.28.

²¹⁸ KOCA, Mahmut, ÜZÜLMEZ, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 4. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2011, s.487.

²¹⁹ ZAFER, Hamide, Emniyet Tedbiri Muhakemesinin Özellikleri, İÜHFM, C. LXII, S. 1-2, 2004, s.263.

Cezanın, kamu birliği ve refahının korunması veya işlenen suçlarla dengenin bozulması sonucu, bozulan kamu düzeninin onarılması amacıyla güvenlik tedbirleri devreye girerek hem verilecek cezaları tamamlamakta hem de cezalar yerine geçen yaptırımları oluşturmaktadırlar.

Güvenlik tedbirleri uygulandıkları kişilere ve uygulanma şekillerine göre; çocuklara özgü güvenlik tedbirleri (TCK m. 56 ile ilgili kanun olan Çocuk Koruma Kanununda), kazanç müsadereci, eşya müsadereci, belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma, şeklinde düzenlenmişlerdir. Aynı kısımda 58 ve 59. Maddelerde de tekerrür ve sınırdışı etme halleriyle, 60. madde tüzel kişilere karşı uygulanan güvenlik tedbirleri düzenlenmektedir.²²⁰

Öte yandan, yaptırımın SMU doğrultusunda savcı tarafından bu şekilde belirlenmesi sulh ceza hakimleri tarafından verilen ceza kararlarına benzetilebilir. Bildiğiniz gibi 5271 sayılı CMK'nun 2005 yılında yürürlüğe girmesiyle ceza kararnamesi kaldırılmıştır. Ceza kararnamesi, yürürlükten kaldırılmadan önce 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu m.386 ve devamında yer almaktaydı.Bu kararname hükmün yargılama olmaksızın kurulmasına, hakimin duruşma açmaksızın sulh ceza mahkemelerinin görevine giren suçlar bakımından karar verebilmesine fakat yapılan itiraz doğrultusunda duruşma açılmasına imkan sunmaktaydı.²²¹Bu nedenle, kanun koyucunun SMUyle savcıya verdiği yetkiler, sulh hakimlerinin yıllar önce sahip olduğu ceza emri verme yetkilerine benzetilebilir. Bu nedenle ceza kararnamesinin SMUile yeni bir isimlendirme altında yeniden ortaya çıkarıldığını söylemek yanlış olmaz. Bu uygulamanın 5271 sayılı CMK'da yer almamasının nedeni, kaldırılan CMK döneminde sakıncalı olsa da, cezai kararname ile yargılanmadan suçlu kararı verilmesi ihtimalinin ağır bir şekilde eleştirilmesi idi. Karara itiraz hakkı tanınmasına rağmen, doktrinde genel olarak sürenin kaçırılması nedeniyle yargılanmadan mahkûmiyetin olası sonuçları²²² ve aynı zamanda adil yargılanma hakkıyla bağdaşmaması nedeniyle²²³bu yöntemin kaldırılması memnuniyetle karşılanmıştır.²²⁴

²²⁰ KIZILARSLAN, Hakan, 7188 Sayılı Kanun'la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri, BUHFD, Kasım-Aralık 2019, C.14, S.183-184, s. 1885-1960, s.1937.

²²¹ Ceza kararnamesi ile hükmedilebilecek cezalar, üç aya kadar hafif hapis cezası ya da adli para cezası şeklindeydi (1412 s. CMUK m. 386/2). Ceza kararnamesinde yazılması gereken hususlar; işlenmiş olan suç, tayin edilen ceza, mevcut deliller, kararnamenin tebliğ tarihinden itibaren sekiz gün içinde itiraz edilebileceğı ve uygulanan kanun maddeleri şeklinde belirlenmişti (1412 s. CMUK m. 388/1). Hapis cezasına itiraz edilmişse duruşma açılmakta (1412 s. CMUK m. 390/1), süresi içinde itiraz edilmeyen kararnameler kesinleşmektedir (1412 s. CMUK m. 389). diğer cezalarla ilgili bir itiraz olursa duruşma açılmaksızın asliye ceza mahkemesi tarafından inceleme yapılmakta ve karar verilmekteydi (1412 s. CMUK m. 390/3).

²²² DONAY, Süheyl, Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku, Beta, İstanbul, 2015, s. 132.

²²³ TEZCAN, Durmuş, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması ile Uyum Açısından Bazı Yönleriyle Yeni Türk Ceza Mevzuatı, Fasikül Hukuk Dergisi, Cilt:2, Sayı: 10, Eylül 2010, s.17.

SMU’da yürürlükten kaldırılanceza kararnamesi ile savcı tarafından hazırlanan talebin benzerliği, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne (AİHS) uygunluk açısından karar verilmesine imkan vermektedir. Çünkü ceza kararları, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından defalarca incelemeye tabi tutulmuştur. Ceza kararları, AİHM md. 6. ile korunan adil yargılanma hakkı açısından, hem tarafsız ve bağımsız bir mahkeme tarafından yargılanma hakkını hem de aleni olarak yargılanma hakkını ihlal ettiği değerlendirilebilir. Bununla birlikte AİHM tarafından bu tür kararlara karşı itiraz üzerine olağan usule dönülebildiği ve iç hukukta yargısal denetim yolunun açık tutulduğu sürece, herhangi bir ihlalin insan hakları açısından söz konusu olmadığı yönünde değerlendirmeler yapılmaktadır.

2. Temel cezanın belirlenmesi

Temel cezanın belirlenmesi noktasında incelemek gerekirse, TCK m. 61/1 hükmüne göre;

(1) Hakim, somut olayda;

- a) Suçun işleniş biçimini,
- b) Suçun işlenmesinde kullanılan araçları,
- c) Suçun işlendiği zaman ve yeri,
- d) Suçun konusunun önem ve değerini,
- e) Meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığını,
- f) Failin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığını,
- g) Failin güttüğü amaç ve saiki,

dikkate alarak, temel cezayı işlenen suçun hukuki tanımlamasında belirtilen cezanın alt ve üst sınırları içerisinde belirler.²²⁵

Kanun maddesine göre cezanın tanımı, biri soyut, diğeri somut olmak üzere iki aşamada gerçekleştirilir. Soyut aşamada, cezayı hesaplayan ve suçu önlemeye ve suçluyu cezalandırmaya yetecek ölçü ve oranda cezayı gösteren yasadır. Kanun her şeyden önce çeşitli ceza türlerini belirtir; buna cezanın soyut ve genel olarak belirlenmesi aşaması denir.

²²⁴ YENİSEY, sulh hakimi tarafından verilen ceza kararnamelerinin kaldırılmasını olumsuz bir durum olarak nitelendirmiştir. Bu yöntemin tekrardan canlandırılması ve hatta bu şekildeki ceza tayinlerinin daha da genişletilmesi gerektiği iddia edilmiştir. Bu yönde bkz. YENİSEY Feridun, Ceza Muhakemesi Süjelerinin İradelerinin Ceza Muhakemesinin Yürüyüşüne Etkisi Sorunu, MÜHF Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan Özel Sayı), Yıl: 2013, Cilt:19, Sayı:2, s.465.

²²⁵ TCK. m.61/1.

Bu aşamada kanunun hangi maddesi ile düzenlenen hangi suçun sanığın fiili olduğu belirlenir. Bundan sonra her suç için hangi cezanın ve ne miktarda verileceğini kanun belirler; buna cezanın soyut ve somut bir göstergesi denilebilir.²²⁶

Hürriyetten yoksun bırakma ve adli para cezası şeklindeki cezanın türü, alt ve üst sınırlarının ceza normu içeren bir madde ile açıkça belirlendiği durumlarda, cezanın alt ve üst sınırları içindeki ceza miktarı, asıl ceza belirlenirken maddede belirtilen hapis ve adli para cezası olarak belirlenir. Savcının bu durumda mutlak bir takdir yetkisi yoktur. Cezayı belirlerken, alt ve üst sınırlar dahilinde ceza miktarını kabul etme nedenini belirtmelidir.

Bazı durumlarda ceza içeren madde hükümlerine alternatif yaptırımlar da konulabilir. Bu durumda gerekçe gösterilmek kaydıyla alternatif cezalardan biri belirlenip değerlendirilebilir. Ancak Kanun'a göre isteğe bağlı olarak adli para cezasının verildiği suçlarda, bu suç tanımındaki cezayla ilgili gün birimin alt sınırı hapis alt sınırından daha az; üst sınır ise hapis cezası üst sınırından fazla verilemez.

E. Hapis Cezasının Seçenek Yaptırımlara Çevrilmesi

CMK m.250/5 uyarınca koşulları bulunması halinde belirlenmiş olan hapis cezası Cumhuriyet savcısı tarafından, TCK m.51'e göre ertelenebileceği gibi m.50'ye göre seçenek yaptırımlara çevrilebilir.

Görüldüğü üzere, kanun koyucu SMU'da, belirlenmiş olan kısa süreli hapis cezalarının seçenek yaptırımlara dönüştürülme yetkisi Cumhuriyet savcısına verilmiştir. Kanun'un 50. maddesine getirilen *kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımları uygulayabilme konusunda Cumhuriyet savcısına takdir hakkı getirilmiştir*²²⁷ demek daha doğru bir tanımlama olacaktır. Dolayısıyla, bu başlıkta kısa süreli hapis cezasının seçenek yaptırımlara dönüştürülmesine yönelik kurallara genel hatlarıyla değinmekte fayda vardır.

Kanun'un m.49/2 gereğince Hükmedilen bir yıl veya daha az süreli hapis cezası, kısa süreli hapis cezasıdır. Kanun koyucu, hürriyetten yoksun bırakma şeklinde verilen cezanın kısa süreli olması halinde, hükümlünün cezasını başka bir yerde çekmesinin daha uygun olduğu gerçeğinden hareketle, bazı alternatif ceza tedbirlerine dönüştürülmesi gerektiğini belirlemiştir. Kısa süreli hapis cezası yerine alternatif cezalardan birinin atanması cezayı bireyselleştirmenin araçlarından biridir.

²²⁶ALDEMİR, Ceza Hukuku Rehberi, s.88.

²²⁷EŞİTLİ, AYGÜN, Kısa Süreli Hapis Cezası Ve Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.65/1, Mart 2016, s.63-100, s.65.

F. Hapis Cezasının Ertelenmesi²²⁸

CMK m.250/5 uyarınca koşulları bulunması halinde belirlenmiş olan hapis cezaları Cumhuriyet savcısı tarafından, TCK m.51'e göre ertelenebileceği gibi m.50'ye göre seçenek yaptırımlara çevrilebilir

Görüldüğü üzere, kanun koyucu SMU'da Cumhuriyet savcısına, koşulları bulunması halinde belirlenen hapis cezasının ertelenmesine karar verme yetkisi verilmiştir.

Konuyla ilgili düşüncemize göre; bu sistemle, daha önce TCK m.51 hükmüne dair uygulama yapmamış olan Cumhuriyet savcılarının böyle bir yetki ve görev verilmesi isabetli olmamıştır. Bu durumun, sistemin oturmasına kadar uygulamada birçok aksaklık ve hatalara sebebiyet vereceği kanaatindeyiz. Doğru olan, Cumhuriyet savcısına temel cezasının belirlenmesi ve yarı oranında indirim yapılmasına dair yetkiyle sınırlı bir yetki verilmesiydi. Paraya çevirme, erteleme, HAGB ve diğer müesseselerin uygulanması mahkemenin takdirine bırakılmalıydı.

Ertelme, en genel anlamıyla suçluyla ilgilidir; kamu davası açma, yargılama yapma, suçluluk tespit etme veya mahkumiyet kararı verme ve böyle bir cezanın verilmesi halinde, belirli bir süre içinde sergilediği iyi hallere göre infazı ertelenir veya mahkumiyet hükümsüz sayılır.²²⁹

Doktrinde, hapis cezasının ertelenmesi müessesesinin savcılık tarafından getirilmesi hatalı görülmüş ve eleştirilmiştir.²³⁰ Cumhuriyet savcısının hapis cezalarını değiştirme veya erteleme yetkisinin bulunmadığı ileri sürülmekte ve bu nedenle mahkemenin bu tür işlemleri hızlandırılmış bir yargılama ile yürütme yetkisinin verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Kanun koyucu, yukarıda belirtilen eleştirilere katılmakla birlikte²³¹ yeni bir sistem ve işleyiş getirmeyi amaçlamaktadır; Yargı aşamasına geçmeden tüm işlemlerin savcılık tarafından tamamlanmasını istediği görülmektedir.

Cezanın infazının ertelenmesi, sanki alternatif bir ceza tedbirine dönüşüyormuş gibi bireyselleştirme kurumlarından biridir ve belirli koşullara bağlı olarak hapis cezasının infazına yol açar. Hapis cezasının ertelenebilmesinin başlıca şartları 5237 sayılı Kanun'un 51. maddesine göre şunlardır: Suçu işleyen kişinin kasten işlenmiş bir suçsebebiyle üç aydan

²²⁸ ALDEMİR, Ceza Hukuku Rehberi, s. 1195.

²²⁹ ÖNDER, Ayhan, Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler Tecil, İstanbul, 1963, s.6.

²³⁰ ALDEMİR, s.85; YURTCAN, Ceza Yargılaması, s.718; KIZILARSLAN, Seri Muhakeme, s.1934;

²³¹ Seçenek yaptırımlara çevirme hükmedilen hapis cezasının sonucunda başvurulabilecek bir yol olup özel olarak başvurulacak bir yol değildir. Bkz. MADEN, Mehmet, s. 151. Bu sebeple doğrudan seçenek yaptırımlara çevirme kurumu salt Cumhuriyet savcısı tarafından uygulanamaz. Mahkeme Cumhuriyet savcısının talepnamele seçenek yaptırıma çevirmeyi talep etmesi üzerine, buna yönelik bir hüküm kurar.

fazla hapis cezası almamış olması; suçun işlenmesi sonrasında duruşma sırasında göstermiş olduğu pişmanlık nedeniyle mahkemede artık suç işlemeyeceğine dair mahkumiyetin oluşmasıdır. Seri yargılamalarda bu koşulların savcı tarafından değerlendirilmesi gerekir. Savcının suçlunun pişmanlığını değerlendirmesi açısından, suçlunun pişmanlığının alternatif yaptırımlara dönüştürülmesine ilişkin tartışmalar, erteleme kurumu için geçerli olmaya devam etmektedir.

G. Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılmasına Karar Verilmesi

SMU kapsamında iddia makamınca Kanun'un 231. maddesinde hükme bağlanan HAGB'ye yönelik karar da verilebilir. Bu kapsamda bahse konu olan madde metnine bakıldığında kanunda mümkün olduğunca detaylı bir açıklama yapılmıştır.²³²

Cezanın açıklanmasının ertelenmesi, sanık hakkında verilen cezanın belirli bir süre içinde, belirli koşullar altında açıklanmaması, yani sanığın cezalandırılmasını gerektirmemesi anlamına gelir. Belirli bir süre içinde yeni bir suç kasten işlenmez ise, dava tüm sonuçları ile sonuçsuz olarak düşer.

Fakat HAGB kararı, aslen hakime tanınan ve hakim in kovuşturma aşamasındaki takdiri yetkisine dayalı olan bir usul²³³ olmasına rağmen Cumhuriyet savcısına SMU uygulanan durumlarda HAGB kararı verme yetkisi tanınması büyük hak ihlallerine sonuç verebilecektir. Bir tarafta HAGB kararını bir kaçış yolu olarak gören şüpheli diğer tarafta ise dosyayı hızlıca kapatıp pazarlığı olumlu sonuçlandırmak isteyen Cumhuriyet savcılığı bulunduğu için somut olayların içeriği ve hatta toplanan deliller dikkatli şekilde incelenip, tartışılmadığından uygulamada sorunlar ortaya çıkabilecektir.

Üzerinde durulması gereken bir diğer konu da kanun sistematğinde yer alan bir hatanı varlığıdır.²³⁴

Kanun koyucunun, düzenlenmiş bir maddede yeni bir usulün tarifine ilişkin olarak kasten belirli bir sistemleştirmeye çalışmak istediğinin anlaşılması halinde, esas ceza usule göre belirlenecek; şartlar sağlanırsa seçenek ertelenebilecek veya yaptırıma dönüştürülebilecek veya temel cezasının yarısı indirilecektir. Kararın açıklanmasının sistematik olarak ertelenmesi aşırı bir önlem gibi görünmektedir. Ancak, cezanın infazının ertelenmesi, cezanın bireyselleştirilmesine yönelik maddeler olan *seçenek yaptırımlara*

²³² CMK m.231.

²³³ YILDIRIM, Akif, Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kurumunun Aklanma Hakkı Açısından Değerlendirilmesi, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, S.3, Mart 2013, s.141.

²³⁴ ERDEM/ŞENTÜRK, Seri Muhakeme, s.271; YAVUZ, s.271.

*çevirme ve ertelemeden önce değerlendirilmesi gereken*²³⁵ bir kurumdur. Seri Muhakeme Yönetmeliği'nin 10/6. maddesinde cezanın infazının durdurulması, ardından alternatif ceza ve erteleme hükmü getirilerek usulde yapılan yanlışlık düzeltilmeye çalışılmıştır.²³⁶

Mahkemenin klasik bir yargılama usulünde verebileceği cezanın açıklanmasının ertelenmesi kararı, savcı tarafından hızlandırılmış bir yargılama usulüyle alınır. Kurum ancak bağımlı olarak uygulanabileceğinden,²³⁷ savcının şüpheliye hükmün açıklanmasının ertelenmesine katılıp katılmadığını sorması gerekir. Şüpheli, hükmün açıklanmasının ertelenmesine razı olmazsa, işlemin uygulanması ret sayılmaz; Bu durumda alternatif yaptırımlar ve erteleme mekanizmaları gündeme gelmektedir.²³⁸

Cezanın açıklanmasının ertelenmesine ilişkin koşulların bulunmaması halinde, savcı tarafından koşullara bağlı olarak yarı hapis cezasını alternatif yaptırımlarla değiştirmeye veya ertelemeye yönelik karar verilebilir. Bu kurumların Kanun tarafından karar verebilir olarak tanımlanması, iddia makamının takdir yetkisine sahip olduğunu göstermektedir. Savcılık tarafından Kanun'un 50. maddesinde bulunan kısa süreli hapis cezasının ertelenmesi kurumlarının uygulanması, literatürde eleştirilmekte ve hatalı görülmektedir.²³⁹ Cumhuriyet savcısının hapis cezalarını değiştirme veya erteleme yetkisinin bulunmadığı ileri sürülmekte ve bu nedenle mahkemenin bu tür işlemlerde SMU ile yürütme yetkisinin verilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu tür eleştirilerde haklı olan yönler bulunmakla birlikte²⁴⁰ kanun koyucu tarafından yeni bir işleyiş ve sistem getirmeye çalışıldığı; yargı aşamasına geçmeden tüm işlemlerin savcılık tarafından tamamlanmasını istediği görülmektedir.

H. Talepnamenin Hazırlanması

Cumhuriyet savcısı, şüphelinin bahse konu olan seri muhakeme usulü uygulanmasını müdafî eşliğinde kabul etmesiyle ceza yaptırımını da kapsayan bir talep yazısı hazırlayarak ilgili mahkemeye göndermelidir. Bir ceza teklif yazısı niteliğinde olan bu talep yazısı

²³⁵ YAŞAR, Osman, Ceza Muhakemesi Kanunu Cilt II, Seçkin Yayıncılık, 10. Baskı, Ankara 2022, s.2611.

²³⁶ YAVUZ, s.272.

²³⁷ KUMBASAR, Enver, Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması, Ankara 2012, s.165-167; Şen, Ersan/Maviş, Mert, Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması, Ankara 2014, s.36-39.

²³⁸ YAVUZ, s.272.

²³⁹ ALDEMİR, s.85; KIZILARSLAN, Seri Muhakeme, s.1934; YURTCAN, Ceza Yargılaması, s.718.

²⁴⁰ Seçenek yaptırımlara çevirme hükmedilen hapis cezasının sonucunda başvurulabilecek bir yol olup özel olarak başvurulacak bir yol değildir. MADEN, Mehmet, Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar, Ankara 2012, s. 151. Bu sebeple doğrudan seçenek yaptırımlara çevirme kurumu salt Cumhuriyet savcısı tarafından uygulanamaz. Mahkeme Cumhuriyet savcısının Talepnamede seçenek yaptırıma çevirmeyi talep etmesi üzerine, buna yönelik bir hüküm kurar.

yönetmelikte talepname olarak isim bulmuştur²⁴¹. Savcı, yetkili mahkemeden şüpheli hakkında bir SMU prosedürü uygulamasını yazılı olarak talep eder.

Bu talep yazısında;

- a. Şüphelinin ve müdafinin kimliği,
- b. Suç sonucu zarar gören ya da mağdur olan kişiler varsa bunların temsilcileri ya da yasal temsilcilerinin kimlikleri,
- c. İddia edilen suç ve ilgili kanunlar,
- d. İddia edilen suçun işlendiği mekan, saat ve tarih,
- e. Şüpheli kişinin tutukluluk durumunun olup olmadığı; alıkoyma halinde, gözaltı ve tutuklama süreleri ve tarihleri,
- f. İddia edilen suçu meydana getiren hadiseleri özeti,
- g. Savcının şüpheliye bu prosedürün uygulanmasını teklif ettiği ve avukatı huzurunda şüphelinin bu teklifi kabul ettiği.
- h. İnfazın ertelenmesi, alternatif hapis cezaları veya belirtilen cezalar ve/veya güvenlik önlemleri ile gerçekleştirilmesi halinde hapis cezalarının ertelenmesi ile ilgili sorular yer almaktadır. (SMY Madde 12)

Yönetmelik maddesinden de anlaşılacağı gibi, talep savcı tarafından yazılı olarak yetkili mahkemeye sunularak düzenlenmeli, yani savcılık tarafından hazırlanan talebin yer yönünden yetkili olan asliye ceza mahkemesine ibrazının yapılması gerekmektedir.

Yönetmelikte talepname içeriğinde olması gereken konular tek tek sayılmış fakat önemli bir konu başlığı sayılmamıştır. Yönetmelikte her ne kadar isnat olunan suçu oluşturan olayların özeti açıklamasına yer verilmişse de iddianamenin düzenlenişi bakımından geçerli olan durum, somut olaylakanıtların ilişkilendirilerek açıklanması (CMK m.170/4) usulünün benimsenmemiş olmasıdır. Seri muhakemeye konu olacak somut bir olayda ile elde edilen deliller arasında ilişkilendirme yapılmaması durumunda söz konusu özet soyut iddialardan ibaret olacaktır. Bu durumda Cumhuriyet savcısının talepnameyi gerekçelendirmemiş olmaması soyut iddialarla karşılaştırılması ihtimalini arttırabilecektir.

Talepname, zamanaşımı kesen neden olarak kabul edilemez ise de hukuki kesinti oluşturur. Örneğin hakkı olmayan yere tecavüz suçundan dolayı tanzim edilen talepname zamanaşımını kesen neden olarak kabul edilmez. Ancak hukuki kesinti oluşturacağı için talepname tarihi suç tarihi olduğu kabul edilir.

²⁴¹KIZILARSLAN, 188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri, s.1938.

II. MAHKEMECE YAPILACAK İŞLEMLER

Cumhuriyet savcısı, SMU'ya tabi bir suçta soruşturmayı tamamladığında ve daha önceden de verilen örneklerle benzer şekilde talepnameyi mahkemeye ilettiğinde ve mahkeme tarafından talepname kabul edildiğinde soruşturma aşaması tamamlanmış sayılmaktadır.

Cumhuriyet savcısı bir talepname ile görevli mahkemeden usulün uygulanmasını talep eder ve aynı gün müdafii ile şüpheli görevli mahkemeye yönlendirilir.

Söz konusu talepname ve ekindeki soruşturma dosyasını alan mahkeme, Yönetmeliğin 13. maddesi uyarınca inceleme yapmak amacı ile evrakı esasa kaydedecektir.

Daha önce de ifade edildiği gibi, birtakım delillerin toplanmadığından (örneğin; hakkı olmayan yere tecavüz suçlarında keşif yapılmadığından) bahisle (iddianamenin iadesi gibi) talepten iadesine karar verilemez. Bu halde soruşturmanın genel hükümlere göre yürütülmesi amacıyla talepten reddine karar verilmesi gerekir. Mahkemece yapılan denetim sonucunda eksiklikler tespit edilirse, eksik veya hatalı noktalar belirtilerek bu eksikliklerin giderilmesi için Cumhuriyet Başsavcılığına talepte bulunulmasına karar verilebilir (SMY m.13/2). İade koşullarının oluşabilmesi için; talepten CMK'ya ya da ekinde bir talepname örneği bulunan SMY'de ifade edilen ortak noktalara aykırı olarak düzenlenmiş olması, yaptırımlara yönelik olarak TCK m.50 ve m.51 ya da CMK m.231'in uygulanması ile ilgili objektif koşulların oluşmadığının, belirlenmiş olan yaptırımda maddi bir hata yapılması veya teklif edilen cezanın içeriği ile ilgili bir güvenlik önlemi belirtilmemesidir. Mahkeme tarafından belirlenen hata veya eksikler sırasıyla tespit edilerek Cumhuriyet Başsavcılığına talepte bulunulduktan sonra, eksikliklerin giderilmesi ve savcı tarafından düzeltilmesinden sonra talep yeniden düzenlenerek mahkemeye gönderilir (SMY m.13/3).

Yetkili mahkeme, dilekçeyi inceledikten sonra savcılık tarafından hazırlanan dilekçeyi reddetme hakkına sahiptir. Talepte belirtilen suç, Kanun'un 250/3. maddesinde yer bulan koşulların gerçekleşmediği kanaatine varılırsa ya da SMU kapsamında yer almıyorsa bu durumda talep reddedilir. Reddedilmesi halinde dosya Cumhuriyet Başsavcılığına geri gönderilir ve soruşturma genel hükümler doğrultusunda tamamlanır (md. 13/4 SJ). Ayrıca hâkim, savcı tarafından verilen hukuki tespitle bağlı olmadığı için farklı bir neticeye varması durumunda davayı reddedebilir. Ayrıca, hâkimin kovuşturma aşamasında sahip olduğu yetki ve imkânları olağan şekilde kullanamaması nedeniyle belirli bir davaya ilişkin olarak bu tür

eylemleri gerçekleştirme ihtiyacının ortaya çıktığının tespit edilmesi halinde, hızlandırılmış usul uygulamasına geçilecektir.

Kovuşturma aşamasında, bir suçun ivedilikle yargılanma olasılığının bulunduğu hallerde hangi yolun izleneceğine dair yasal bir açıklık bulunmamaktadır. Bu bağlamda, yasa koyucu açısından, tıpkı mahkemenin uzlaşmayı düzenlemesi gibi, CMK 254. Maddedeki gibi bir değerlendirme yapması beklenebilir.

A. Görevli Mahkeme ve İşlemleri

SMU’da Cumhuriyet savcısının hazırlayacağı talepnameyi inceleyip karara bağlayacak görevli mahkeme HSK 02.01.2020 tarih ve 1 nolu kararında belirtildiği üzere Asliye Ceza Mahkemeleri’dir. Seri muhakemede görevli mahkeme, savcının hazırlayıp gönderdiği talep doğrultusunda sürecin hukuka uygunluğunu denetlemekle yükümlüdür. Mahkeme, şüpheliyi dinler ve avukatı huzurunda usulün gereklerine uyulduğunu tespit ederse, başvuruya göre karar vermek zorundadır. Ancak SMU’nun klasik yargılama anlamında bir yargılama süreci olmadığı açıktır.²⁴² Soruşturma aşamasında tamamlanan SMU kovuşturma aşaması içermeyen bir prosedürdür ve bir yargılama, yalnızca prosedürün hukuka uygunluğunu sağlamaktan ibarettir. Dolayısıyla bu işlem çerçevesindeki işlemler soruşturma aşamasına aittir.

5271 sayılı Kanunun 250 nci maddesi gerekçesinde de net bir biçimde açıklandığı gibi; *“Hakim suç işleyen kişiyi dinleyecek, bu kapsamda usule uygun olduğu ölçüde duruşmayla ilgili diğer usul hükümlerini kıyasen uygulayabilecek ancak, duruşmanın ertelenmesi ya da delil araştırması sonucunu doğurabilecek bir tercihte bulunamayacaktır”*²⁴³.” Bu ifadeden de ortaya çıkan, geleneksel muhakemenin temelindeki yargılama eylemi, muhakeme usulüyle yapılmamaktadır. Çünkü delillerin incelenmediği, savunma ve kovuşturma makamlarının tezlerinin açıklanmadığı bir yargılamanın varlığından söz etmek mümkün değildir.²⁴⁴ Anayasanın 138/1. maddesinde yer alan hüküm dikkate alındığında, hâkimlerin vicdanlarına göre karar vermeleri gerektiği açıktır; Hüküm, SMU’da hâkim tarafından verilse dahi,

²⁴² Literatürde hazırlanmış olduğu talepnameyi Cumhuriyet savcısının yetkili ve görevli olan mahkemeye iletmesiyle başlayan süreç için yargılama ifadesi de kullanılmaktadır. ERDEM / ŞENTÜRK, Seri Muhakeme, s.595; KIZILARSLAN, duruşma aşamasına geçildiğinde, aynı zamanda kovuşturma evresinde olunduğunu belirtmektedir. KIZILARSLAN, s.1941; Ceza kararnamesi, seri muhakeme usulünün temeli kabul edilmektedir. Bununla birlikte idari nitelikli bir karar olduğu ve bir yargılama faaliyeti olmadığı ile ilgili görüşler için bkz. KUNTER ve YENİSEY, Ceza Muhakemesi Hukuku, s.859.

²⁴³CMK’da Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Genel Gerekçesi, s.18.

²⁴⁴KUNTER ve YENİSEY, Ceza Muhakemesi Hukuku, s.860.

hükmün iyiniyetli kanaate dayandığı söylenemez çünkü anayasaya aykırı olduğu iddia edilebilir. *SMY'nin* 4/1-b maddesinde mahkeme “*yetkili asliye ceza mahkemesi*” şeklinde ifade edilmiştir. Fakat hangi mahkemenin sorumlu olacağı mevzuatta net bir şekilde ifade edilmemiştir. “Hâkimler ve Savcılar Kurulu” Birinci Dairesi, 1 Şubat 2020 tarihli kararında 5235 sayılı Kanunun 9. Maddesinin 5. Fıkrası kapsamında ACM açısından ihtisas mahkemelerinin saptanmasının yararlı olacağı kanaatine varmıştır.²⁴⁵ Şeklinde bir değerlendirme yaparak yetkili mahkemenin asliye ceza mahkemesi sayısına göre belirleneceğini ifade etmiştir.

B. Sanığın Dinlenmesi

Mahkeme, dilekçeyi verildiği gün derhal inceler, şüpheliyi avukatı huzurunda dinler ve yargılamayı tamamlar. Şüphelinin SMU’ya ilişkin duruşması SEGBİS veya mahkeme yolu ile de yapılabilir (Kural M.13/1).

Mahkeme tarafından teklif edilen cezanın içeriğine uygun bir güvenlik önleminin belirtilmediği, “Türk Ceza Kanunu”nun 50. ve 51. ya da “Yaptırım Hakkında Kanun”un 231. maddelerinin uygulanmasında objektif şartların gerçekleşmediği anlaşılan, belirlenen yaptırımda maddi hata yapılan ve usule aykırı olarak düzenlenen eksik veya hatalı noktalar belirtilerek eksikliklerin giderilmesi için Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar verilir. Savcı tarafından eksiklikler giderildikten sonra talepname yeniden düzenlenerek mahkemeye gönderilir.. Eksikliklerin giderilmesi için ise kanunda veya yönetmelikte herhangi bir süre bulunmamaktadır. Talepnamenin kabulü ile birlikte şüpheli, sanık sıfatı alacaktır.

Kanun koyucu CMK m.250 hükmünde mağdur, müşteki ve diğer ilgililerin dinlenmesi ile ilgili de herhangi bir hüküm belirlememiştir. Söz konusu mevcut düzenlemeden, sanki mağdur/müşteki ve diğer kişilerin duruşmaya çağrılıp dinlenmesine gerek olmadığı gibi bir anlam çıkmaktadır. Oysa bu tutum, oldukça hatalı olacak ve hak ihlaline sebebiyet verecektir. Çünkü savcılık makamı soruşturma evresinde ulaşabileceği tüm delilleri toplamakla görevlidir. SMU’ya tabi olan suçlarda da mağdur-müşteki ve konu ile ilgili olan diğer tarafların da beyanlarının alınıp o şekilde usulün yürütülmesi daha doğru olurdu.

²⁴⁵ HSK 1. Dairesi, Karar No.1, K.T. 02.01.2020, <https://www.hsk.gov.tr/Eklenter/files/02012020%20tarihli%20ve%21%20s%20karar>, E.T. 29.03.2022.

C. Hüküm Verilmesi

Asliye Ceza hakimi, re 'sen yapmış olduğu inceleme sonucunda soruşturma aşamasında şüpheliye usulüne uygun şekilde müdafî huzurunda usulüne uygun olarak SMU'nun teklif edildiği ve bu teklifin avukatı huzurunda kabul edildiğine ve suçun SMU'ya tabi olduğuna karar verirse, işlemlerde, talepte belirtilen müeyyideye göre karar vermesi gerekecektir (CMK madde .250/9). Ancak Anayasa Mahkemesi, 03/31/2021 tarih ve 2020/35 E. sayılı davasında, “5271 sayılı CMK” 250. madde 9. fıkrada bulunan“...talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda...” ibaresinin anayasaya aykırılık teşkil ettiğini belirtmiş ve iptal edilmesine karar vermiştir.

Söz konusu kuralın anayasaya aykırı olması, mahkemelerin yetkisinin savcılara devredilmesi nedeniyle mahkemenin talepte belirtilen yaptırıma göre karar vermeye zorlanması ve savcılığın tespit ve değerlendirmesine bağlı olması, bu durum mahkemelerin bağımsızlık ve tarafsızlığı ilkesini ihlal etmiştir.

Anayasa Mahkemesi bu kararında daha önce de belirttiğimiz gibi masumiyet karinesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Açıkça söylemek gerekirse, bir kişinin suçunun masumiyet karinesine göre ispatlandığını söyleyebilmek için bağımsız bir mahkemenin verdiği karardan bahsetmek gerekir.

III. SERİ MUHAKEME USULÜNÜN SONUÇLARI

SMU gerekli koşullar uygulandıktan sonra olumlu veya olumsuz şekilde sonuçlanabilmektedir. Olumlu sonuç, söz konusu uyuşmazlığın klasik mahkeme kararından farklı olarak bu şekilde çözümlenmesidir. SMU, soruşturmanın mahkeme kararıyla sona erdiği durumlardan biridir²⁴⁶. Soruşturma sonunda savcının suçun SMU çerçevesinde işlendiğine dair makul şüphesi varsa, Kanunda öngörülen şartlar yerine getirildiğinde SMU başlar. Mahkemenin şüphelinin usulüne gönüllü olarak razı olduğu ve hukuka aykırı başka bir durum bulunmadığı kanaatine göre suçlu kararının sona ermesiyle birlikte SMU başlar.

Suç işlediği şüphesiyle hakkında soruşturma başlatılan zanlı, mahkemece tespit edilen hükümle birlikte mahkûm edilir. Klasik yargı usulünde sanığın mahkûmiyetinden söz etmek

²⁴⁶KIZILARSLAN, Seri Muhakeme, s.1943.

mümkünken, şüphelinin mahkûmiyeti Türk ceza adalet sisteminde hiçbir dayanağı olmayan bir durum olan hızlandırılmış yargı süreci olarak anılmaktadır.

SMU, zorunlu müdafiliğin sağlandığı bir kurumdur. Usul sonucunda mahkeme, şüphelinin suçlu olduğuna karar verirse, mahkeme masrafları ve özellikle zorunlu savunma harcı uygulamada farklı şekillerde yorumlanmakta ve dolayısıyla belirsizlik ortaya çıkmaktadır.

Mecburi korumanın sağlandığı durumlarda, müdafî tarafından alınan ödemeye ilişkin kararlar “*CMK Gereğince Müdafî ve Vekillerin Görevlendirilmeleri İle Yapılacak Ödemelerin Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik*” doğrultusunda düzenlenir. Mahkûmiyet durumunda zorunlu avukatın hak kazanacağı harcın mahkeme masrafı olarak sayılacağı ve sanık tarafından ödeneceği Yönetmeliğin 5. maddesinde belirtilmektedir.²⁴⁷ Bu hüküm esas olarak kovuşturma süreciyle “*çocuk, kendisini savunamayacak derecede malûl veya sağır ve dilsiz veya hakkında alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı soruşturma ya da kovuşturma*”²⁴⁸ durumlarıyla ilgili olarak tanzim edilmiştir. Bu bağlamda SMU’da müdafinin alması gereken ödeme konusunda bir belirsizlik yer almakta ve bu durum uygulama aşamasında farklı yorumlara tabi tutulmaktadır.

Sanık, klasik usulde mahkûm olduğunda 5271 sayılı Kanun 325. maddeye göre, mahkûmiyetle bağlantılı olarak mahkeme masrafları geri ödenir. Genel bir kural olarak, avukatlık ücreti bir dava masrafı olduğundan, bu ücretin mahpus tarafından hazineye ödenmesi gerekir. SMU’da şüphelinin doğrudan hüküm giymiş olması önemlidir. 5271 sayılı Kanun uyarınca esas olan aleyhine yargılama giderlerine hükmedilmesidir.

Aynı şekilde, “*Seri Muhakeme Yönetmeliği*”nde ve 5271 sayılı Kanun’da da mahkeme masraflarına ilişkin özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Kanuna göre, bir şüphelinin kabulüne mahkeme masrafları dahil değildir, çünkü şüpheliye mahkeme masraflarının kendisinden tahsil edileceğine dair herhangi bir bilgi veya teklif yapılmamıştır. SMU’da, kovuşturma aşamasından önce şüphelinin suçlu olduğuna karar verilir. Kovuşturma aşaması bulunmadığından, soruşturma aşamasında şüpheliye avukat görevlendirilmekte olup, Yargıtay içtihatlarına bağlı olarak, soruşturma aşamasında tayin edilen vekâlet ücreti dava masrafı olarak muhasebeleştirilemez. Böylece, “*CMK Gereğince Müdafî ve Vekillerin Görevlendirilmeleri İle Yapılacak Ödemelerin Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik*” m.5’te sıralanan durumlar arasında SMU’nun düzenlenmemesi; Adalet Bakanlığı tarafından

²⁴⁷ Bkz. Dp. 283.

²⁴⁸ Bkz. Dp. 283.

yayımlanan örnek tutanaklar ve yerleşik Yargıtay içtihadı değerlendirildiğinde; zorunlu müdafî ücretinin şüpheliye yükletilmemesinin gerektiği neticesine ulaşılmaktadır.

Uygulamada karşılaşılan ve açıklanan bu problemlerin giderilmesi için “Seri Muhakeme Yönetmeliği” ve “CMK Gereğince Müdafî ve Vekillerin Görevlendirilmeleri İle Yapılacak Ödemelerin Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik” hükümlerine ilave olarak SMU’da müdafî ücretine yönelik zorunlu bir düzenlemenin yapılması uygun olacaktır.

Çünkü hızlandırılmış bir yargılamada suçlu kararı verilir ve bu hükmün niteliği ve sonuçları klasik yargılamadaki suçlu kararından farklı değildir. Bu nedenle, uygulamada bazı mahkemeler 5271 sayılı Kanun’un 325. maddesine göre mahkeme masraflarının bazı mahkemelerce düzenlenmemesi sorununu ortadan kaldırmak için mevzuatın yeniden düzenlenmesini uygun görmektedir. Şüphelinin gerekli avukatlık ücretini ödemesi için vasiyetname yapılması gerekiyorsa, mutlaka bu konuda bilgi sahibi olunması, muvafakatname alınması ve yargılama giderlerinin belirlenmesi için Cumhuriyet savcısı tarafından talimat verilmiş olması şarttır. Ancak, Yargıtay içtihatları dikkate alınarak, şüpheliden zorunlu müdafî ücreti alınmak isteniyorsa, bu konuda net bir düzenleme yapılabileceği gibi, dava masraflarını yarıya indirmek gibi bir formül de yapılabilir. Bu biçimde en azından geleneksel davada hüküm giyen sanık ile hızlandırılmış davada hüküm giyen şüpheli arasında önemli bir fark oluşmayacak ve hükümlü ödüllendirilmeyecektir. Kural olarak, kişilerin suçları ve mahkûmiyetleri hakkında kişisel veri sayılan kararlar kaydedilir.²⁴⁹ Seri yargılama usulünde mahkemece verilen ceza, şüphelinin adli sicil kaydına işlenir.²⁵⁰ Bu sayede kişinin daha önce işlediği suçlar belirlenebilmekte ve tehlikeye, cezanın bireyselleştirilmesine, tekrerrür hükümleri gibi kurumların doğru uygulanmasına bağlı olarak asıl ceza belirlenebilmektedir. Mükerrer hükümler açısından özellikle seri yargılama sonunda verilen mahkûmiyet kararının sabıka kaydına kaydedilmesi önem arz etmektedir.²⁵¹ SMU halinde cezanın tekrara dayalı olup olmayacağı net olarak düzenlenmediği halde, cezanın tekrara dayalı olmaması halinde cezanın caydırıcı amacından taviz verilecek ve cezanın etkisi azalacaktır. Bu itibarla, mahkûmiyet sabıka kaydına işleneceğinden ve kişi açısından sonuçları olacağından, mahkûmiyetin tekrara dayalı olması gerekir. SMU’nun olumlu sonuçlanması halinde, davaya ilişkin hüküm konulduğu için dava

²⁴⁹ TÜRKASLAN, Süleyman, Adli Sicil Kayıtlarının Hukuki Niteliği ve Silinme Koşulları, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, S.4, 2014, s.20.

²⁵⁰ ÇİÇEK, İbrahim, Adli Sicil ve Arşiv Kaydının Silinmesi, 3. Baskı, Ankara 2013, s. 34.

²⁵¹ GÜNAL, Yılmaz H., Ceza Sonrası Bir Müessese Olarak Adli Sicil, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, S. 16, 1961, s. 91.

bir soruşturma dosyası olarak savcılığa gönderilemez. Hükümlü yaptırımın infaz aşamasına geçilmelidir. Mevzuat, karardan sonraki sürecin işleyişini açıkça düzenlememektedir.

Mahkeme, savcının isteminde belirtilen ve şüpheliye isnat edilen suçun, SMU’da veya 5271 sayılı Kanun’un 250/3. maddesinde belirtilen şartlar sağlanmadığına kanaat getirirse talepnameyi reddetmek durumunda kalmaktadır. Başvurunun reddedilmesi durumunda dosya Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir ve soruşturma genel hükümlere göre tamamlanır.

Yukarıda detaylandırılan usulün koşulları sağlanmadığı takdirde de SMU uygulanamaz. Koşulların sağlanmadığı durum, savcılık talepte bulunmadan önce ortaya çıkarsa, talep düzenlenmez; iddianame hazırlanarak mahkemeye sevk edilir. Ancak, mahkemeye bir talepte bulunulduktan sonra, örneğin şüpheliye ulaşılamaması halinde şüpheli işlemiden vazgeçmiş sayılır ve talep reddedilerek soruşturmanın tamamlanması amacıyla Başsavcılığa gönderilir. SMU ancak soruşturma tamamlandıktan sonra uygulanabileceğinden, savcının genel hükümlere göre soruşturmayı sona erdirmesi gerekir. Ancak, savcının kamuya şikayette bulunup bulunmayacağı bu aşamada net değildir. Kamu davası açılabilmesi veya hızlandırılmış yargılanma talebinde bulunabilmek için bir suçun işlendiğine dair yeterli şüphenin bulunması gerektiğinden, bu, suçun koşullarının mevcut olduğu gerekçesiyle ileri sürülemese bile, yeterli şüphenin var olduğu gerçeğini değiştirmez. Hukuki güvenlik yönünden, şüphelinin Cumhuriyet savcısının iddianame hazırlamadığı bir suçtan dolayı mahkûmiyetine neden olabilecek SMU’ya başvurma hakkı yoktur. Bu nedenle Cumhuriyet savcısı yeterli şüphesini etkileyecek somut bir delile ulaşmadığı ve elindeki deliller ve veriler değişmediği sürece iddianame hazırlamak zorundadır. Aksi takdirde, cezai işlem başlatmayı reddetme kararında bu durumu kanıtlaması gerekir. SMU’dan olumsuz bir sonuç alınması durumunda klasik yargılama devam edeceğinden, SMU esnasında yapılan ifadelerin ve oluşturulan belgelerin durumu önemlidir. Yönetmelik m. 5/8’e göre: “SMU’nun herhangi bir nedenle tamamlanmamış olması ya da mahkeme tarafından soruşturma evresinin genel hükümlere göre neticelendirilmesi maksadı ile dosyanın iddia makamına gönderilmesi durumunda, şüphelinin SMU’nun uygulanmasını onayladığına yönelik beyanları ile bahse konu olan usulün uygulanmasına ilişkin belgeler, sonrasında gelen soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde delil olarak kullanılamaz.” Söz konusu hükümler, SMU’nun uygulanması sırasında ele geçirilen deliller için geçerlidir; Soruşturma sırasında elde edilen diğer deliller bu kapsamda değildir.

IV. MAHKEMENİN KURDUĞU HÜKME KARŞI KANUN YOLLARI

SMU neticesinde verilen karar, son karar niteliği taşımasına rağmen, istinaf kanun yolu benimsenmemiştir. Mahkemece verilmiş olan karara karşı itiraz kanun yoluna gidilebileceği düzenlenmiştir. Konu ile ilgili olarak olağan ve olağanüstü kanun yollarına başvuru yapıp yapılamamasını ayrı ayrı incelemek gerekmiştir.

A. Olağan Kanun Yolu

SMU’da dava CMK’nın 223. maddesinde belirtildiği şekilde bir hüküm ile sonuçlanmaktadır. Bununla birlikte, SMU’da verilen hükme karşı istinaf yolu öngörülmemiştir. Kanun’a göre, mahkemece kurulan hükme cumhuriyet savcısının talebi doğrultusunda itiraz edilebilir. 7188 sayılı Kanun ile getirilmiş olan “Basit Yargılama Usulü”nde de hükme itiraz edilmesi düzenlenmiştir, ancak CMK m. 251’ de itiraza ilişkin ayrıntılı düzenlemeler yer almaktadır. SMU’da ise itirazın kapsamı, etkisi ve sonuçlarına ilişkin bir düzenleme yer almamaktadır. Bu bakımdan, SMU’da itirazın genel hükümlere tabi olduğu sonucunu çıkarmak mümkündür. Fakat, HAGB müessesinde olduğu gibi seri muhakeme açısından da itirazın kanun yolu olarak benimsenmesinin yol açacağı bir dizi sorun bulunmaktadır. Bunun için öncelikle itiraz kanun yoluna ilişkin genel esaslara bu bağlamda değinmek zorunludur.

İtiraz incelemesi mahkeme kararları bakımından ancak istisnai olarak gidilebilen bir kanun yoludur. Kanun’da açık düzenleme bulunduğu için görevsizlik (CMK m.5/2), yetkisizlik, hakimin reddi talebinin reddi (CMK m.28, CMK m.31), durma kararı (CMK m. 223/8) gibi kanunda tüketici biçimde sayılan ara kararlar bakımından itiraz kanun yolu olarak öngörülmüştür. Bu açıdan uyumsuzluğu sonuçlandıran karara karşı itiraz ilk kez CMK’ya 2006 yılında 5560 sayılı Kanun ile HAGB kurumu ile hukukumuzda girmiştir. Seri muhakemede ise daha ileri gidilerek CMK m.223 anlamında bir mahkumiyet hükmüne karşı itiraz kanun yolu olarak benimsenmiştir. Seri muhakeme bakımından da karşılaşılabilecek bu sorunlar HAGB kurumuna ilişkin mevzuat ve içtihatlar çerçevesinde şu şekilde özetlenebilir.

İlk olarak, itiraz usulünün doğası gereği “*Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi*” m.14 ve iki dereceli bir denetim öngören AİHS EK 7 no.lu protokol bakımından üst mahkemeye başvuru hakkının tam anlamıyla karşılandığı söylenemez. Özellikle, ağır ceza mahkemeleri açısından başvuru merciin kanunun ifadesi ile “*o yerde ağır ceza mahkemesinin birden çok*

dairesinin bulunması halinde, numara olarak kendisini izleyen daireye; son numaralı daire için birinci daireye; o yerde ağır ceza mahkemesinin tek dairesi varsa, en yakın ağır ceza mahkemesine ait” olması dolayısıyla eş görevli mahkemelerin birbirlerinin kararlarını üst mahkeme olarak etkili denetimi sınırlı olabilecektir. SMU’ya tabi suçların asliye ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlar olduğu dolayısıyla itirazın daha güvenceli olan ağır ceza mahkemesinde yapılabileceği söylenebilir. Ancak, haliyle ağır ceza mahkemesinin yapacağı denetim yine itiraz kanun yolunun doğası gereği sınırlı bir denetim olacaktır.

Kanun’un 270. maddesine göre, “*merci, inceleme ve araştırma yapabileceği gibi gerekli gördüğünde bunların yapılmasını da emredebilir.*”²⁵² Dolayısıyla, itiraz durumunda kanuniolarak hem hukuki hem de maddi denetim yapılabileceği genellikle kabul görmektedir.²⁵³ Keza, itiraz aşamasında itiraz konusu ile ilgili yeni vaka ve deliller ileri sürülebileceği kabul edilmektedir.²⁵⁴

Dolayısıyla SMU’da de itiraz merciin sübuta ve vasıflandırmaya ilişkin bir karar alarak itirazı kabul etmesinin mümkün olacağını söylemek gerekir. Buradaki sınıra ilişkin olarak da özellikle cezanın bireyselleştirilmesine ilişkin hususların istisna olduğunu söylemek mümkündür. Ancak, bu ölçüde geniş bir denetimin yapılabilmesinin istinaf denetimi olacağını dolayısıyla burada isabetli düzenlemenin kanun yolu olarak istinaf incelemesinin tanınması olduğunu söylemek gerekir. Zira, seri muhakemede de tıpkı HAGB’de olduğu gibi itirazın kabulü halinde merciin nasıl bir karar tesis edebileceği meselesi yoruma açıktır.

Doktrinde genel olarak itiraz kanun yolu hakkında aleyhe değiştirme yasağının uygulanması mümkün olmayacağı yönündedir. Aleyhe değiştirme yasağı görüşünün kabul edilmemesinin nedeni; bu yasağın var olma amacının sanık aleyhine kanun yoluna başvuruda bulunmayı amaçlayan bireylerin değil sanığın ya da sanık lehine kanun yoluna başvurmayı planlayan başka insanların herhangi bir korku duymadan bu yola başvurmalarını sağlamaktır. Nitekim sanığın dışındaki bireylerin itiraz etmemelerinin esasında sanığın daha fazla ceza ile cezalandırılması amacı vardır. Bu sebeple bireylerin itiraz yoluna başvurmaları durumunda uygulanan indirimin muhafaza edileceğinin kabul edilmesinde mantıklı biçimde izah yoktur.²⁵⁵

²⁵² CMK m.270.

²⁵³ ÖZBEK, Veli Özer ve MERAKLI, Serkan, Karar İncelemesi: Hükmün açıklanmasının Geri Bırakılması Kararına İtiraz Üzerine Yapılacak Denetim, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, s. 221-236, 2013, s. 226, AYDIN, Devrim, 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda İtiraz, TBB Dergisi, sy. 65, 2006, s.61-72.

²⁵⁴ ÖZBEK/ MERAKLI, s.226.

²⁵⁵ ERSOY, Uğur, Ceza Muhakemesi Hukukunda Aleyhe Değiştirme Yasağı, Adalet Yayınevi, Ankara 2018, s.383.

Bahse konu görüşe göre, itiraz kanun yoluna sadece sanık lehine gidilmiş olsa dahi sanığın aleyhine olarak kararın değiştirilebilmesi mümkündür²⁵⁶ Fakat karşı olan azınlık görüşüne göre ise, ADY kanun yoluna dair genel hükümlerde yer verildiğinden dolayı ve hiçbir ayırım yapılmadığı için itiraz kanun yolu açısından söz konusu yasağın uygulama alanı bulması mümkün olmaktadır²⁵⁷.

Aleyhe değiştirme yasağının, hangi hukuk çareler açısından uygulama alanı edineceğini açık bir şekilde gösteren CMK'da, itiraza dair hükümler kapsamında bu yasağın geçerliliğine dair bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu yasağın itiraz kanun yolu açısından da uygulama olanağı bulacağını savunan kişilerin görüşlerini dayanak olarak gösterdikleri, kanun yollarına dair genel hükümler içinde ADY'na yer verilmesi de güçlü bir argüman şeklinde değerlendirilemez.

Açıklamalar ışığında değerlendirmek gerekirse; itiraz kanun yolu açısından ceza kanunumuzda aleyhe değiştirme yasağının uygulamasına imkan olduğu açıktır. Uygulama imkanı olduğu bir durumda, hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkı gibi birtakım hakkın ihlal edilmesi sonucu ortaya çıkabilecektir. Söz konusu yasağın amacı, ceza alan sanığın daha yüklü bir ceza alma korkusu ile karşılaşmamasını hedeflemektedir. Bu yüzden gerek HAGB gerek ise SMU kapsamında verilen kararlar neticesinde geçerli olmadığı takdirde, itiraz mercii tarafından, itiraza konu olan hükümden daha yüklü bir cezaya hükmedilmesi mümkün olacaktır. Böyle bir durumda da adil yargılama hakkının oldukça zedeleneceği gerçeği de ortadadır. Konu ile ilgili olarak mevcut kanuna daha açıklayıcı bir hüküm eklemek isabetli olacaktır.

Kanun'un 252/5. maddesi uyarınca ikinci fıkra gereğince verilmiş olan hükümlere karşın genel hükümlere göre kanun yoluna başvuru yapılabilecektir²⁵⁸. Bu kapsam dahilinde genel hükümlere göre kanun yoluna sadece sanıklar tarafından ya da sanık lehine başvuru yapılmış olması durumunda Kanun'un 283. maddesi gereğince istinaf mahkemesince ADY esas olacaktır.

Aleyhe değiştirme yasağının gündeme gelebilmesi adına, erteleme etkisine sahip olan hukuki çözümün teknik ifadeyle kanun yolunun var olması şart değildir. Farklı bir söylemle erteleme ya da aktarma etkisi aleyhe değiştirme yasağının uygulanabilmesi için oldukça önemli değildir. Bundan dolayı ilgili birey bakımından aleyhe değiştirmenin hangi mahkeme tarafından gerçekleştirileceğinin herhangi bir önemi yoktur.

²⁵⁶ERSOY, Ceza Muhakemesi Hukukunda Aleyhe Değiştirme Yasağı, s.383.

²⁵⁷ERSOY, Ceza Muhakemesi Hukukunda Aleyhe Değiştirme Yasağı, s.383-384.

²⁵⁸ERSOY, Ceza Muhakemesi Hukukunda Aleyhe Değiştirme Yasağı, s.384.

Ülkemizin de tarafı olduğu muasır ceza muhakemesi sistematığı maksadı ne olursa olsun değil de sadece hukuk devleti sınırları dahilinde, insan haklarına ve insan onuruna uyacak bir şekilde gerçeğe ulaşılmasının sağlanmasına vasile olmaktır. Kanun yollarının da var olma amacı bununla aynıdır²⁵⁹. Fakat hem AY tarafından hem de milletlerarası sözleşmeler ile güvence altına alınmış olan kanun yoluna başvuru hakkının kullanılması neticesinde aleyhe bir durumla karşılaşılması, sanığa daha kötü bir durum yaşama ihtimalini arttıracaktır.

Aleyhe değiştirme yasağının dogmatik temelleri, adil yargılanma hakkı, silahların eşitliği ilkesi ve hukuki dinlenilme hakkı ile açıklanabilmektedir. Bu yasak, devletin sahip olduğu cezalandırma ve yargılama yetkisinin sınırlanırlandırılması ile birlikte oluşan ya da devletin yargı yetkisinin sınırlarından birini oluşturduğu söylenebilir. Aleyhe değiştirme yasağı ile birlikte devlet otoritesi, insan onurunu korumak ile sorumlu olan sanığı, yargılama objesi olmaktan çıkararak hak ve yetkilere haiz olan, yargılama sürecine yön veren bir süje konumuna taşımaktadır. Aynı zamanda adil yargılanma hakkının esas öğelerinden bir tanesi konumunda olan silahların eşitliği ilkesi de aleyhe değiştirme yasağı ile direkt olarak ilişkilendirilebilmektedir.

Sadece sanık lehine yapılmış olan bir hukuki çareye başvurulması sonucunda, mahkeme tarafından verilmiş olan hükmün sanık aleyhine değiştirilemiyor olması, yargılamanın sujesi konumundaki sanık ile iddia makamı arasında olan eşitsizliğin tam anlamıyla olmasa da dengeleme fonksiyonunu da üstlenmiştir²⁶⁰. Aleyhe değiştirme yasağı sayesinde sanığın herhangi bir kararsızlık yaşamadan kanun yoluna başvurmasının önü açılarak adil yargılanma hakkının da güvenceye alınması sağlanmıştır. Fakat yine de sadece sanık lehine kanun yoluna başvurulmuş bir olayda, hükmün sanığın aleyhine değiştirebilme olanağının bulunması, sanığın bu yola başvurmasının önüne geçecektir. Bu tür bir vaziyette sanık yargılamanın sujesi değil, objesi olamayacağı kabul edecektir ki bu durum da hukuki dinlenilme hakkının da ihlal edilmesi neticesini doğuracaktır.

Aleyhe değiştirilme yasağının tatbik edilmesi için sadece sanık lehine yapılan bir hukuki çare başvurusu olmak zorundadır.²⁶¹ Bu durumda sanık lehine olması şartıyla başvurunun kim tarafından yapıldığının bir önemi bulunmamaktadır. Başka bir ifadeye göre kanun koyucu, ADY'nın geçerli olabilmesi için başvuruyu yapanın kimliğine değil,

²⁵⁹ ÇINAR, Aleyhe Değiştirme Yasağı Kuralı, s.648.

²⁶⁰ ERSOY, Aleyhe Değiştirme Yasağı, s.386.

²⁶¹ KAYMAZ, Seydi, Ceza Muhakemesinde Aleyhte Değiştirme Yasağı, MÜHFHAD, 2013, Cilt 19, No 2, s.1416.

başvuruda bulunma amacına öncelik tanıma imkanı vermektedir. Bu kapsam dahilinde iddia makamı, sanık aleyhine olduğu gibi sadece lehine bir kanun yolu başvurusunda da bulunabilir ve böylece de aleyhe değiştirme yasağı geçerlilik kazanabilir. Nitekim bu yasağın kabul edilme amacı önceden de belirtildiği üzere, kanun yoluna başvurulmasından sonra daha fazla bir sonuç ile karşı karşıya kalma tehlikesini bertaraf ederek sanığın serbest bir şekilde kanun yoluna başvurulabilmesini sağlamaktır.

Kanun'un 252/3. maddesinde belirtilen ve itirazın sanık tarafından gerçekleştirilmesi halinde bir evvelki kanun maddesinde yapılmış olan indirimde sınırlanamayacağına yönelik hükmün, sanığı, yargılama süjesi olmaktan çıkararak objesi konumuna düşürdüğü söylenebilmektedir.²⁶² Sanık, BYU'nün tatbik edilmesi sonucunda verilmiş hükmün hukuka uygun olmadığını düşünerek itiraz etme yoluna başvurusu sonucunda aynı mahkeme tarafından gerçekleştirilecek yargılama sonucunda ¼ oranında olan indirimden yoksun olma korkusu içinde bulunacak ve bu nedenle de kendisine tanımış olan hakkı böylece kullanmayacaktır.²⁶³ Bahsi geçenn hükmün, muasır bir ceza muhakemesi sistematüğinde devletin sadece kanunen tanınmış olan hukuki çözümlere başvuruda bulunma hakkının kullanılmasından dolayı sanığın daha fazla bir hukuki duruma girmeyeceğine dair inancının boşa çıkartılacağı da şüpheden uzaktır.

İstinaf kanun yolunda, sanık lehine başvuru yapılması durumunda verilecek hükmü düzenleme altına alan m.283'ün ilk halinde, istinaf kanun yoluna sanığın lehine başvurulmuşsa, tekrar verilen hüküm, bir öncekinde belirlenen cezadan daha fazla olamaz şeklinde beyan edilmiştir. Fakat uygulama ve doktrinde hem sanık lehine hem de aleyhine başvuru yapılması durumunda da aleyhe değiştirme yasağının uygulama alanı bulup bulmayacağı tartışmalara neden olmuştur. Bu durum neticesinde 2017 senesinde 7035 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikler sonrası 283. Maddeye "yoluna" ibaresi ardına "yalnız" ifadesi eklenerek, bu yasağın uygulanabilmesi için sadece sanığın lehine başvuruda bulunulmuş olması durumu vurgulanarak, sanığın hem lehine hem de aleyhine başvuru gerçekleştirilmesi durumunda yasağın uygulanmayacağı ifade edilmiştir²⁶⁴.

252. madde üçüncü fıkra ikinci cümle içeriğinde kanun koyucunun, itirazın, sanık dışındaki bireyler tarafından yapılması halini düzenlerken, sanığın dışında olan bireylerle beraber sanık tarafından da itiraz yoluna başvurulması durumunda ne yapılması gerektiğine ilişkin net bir düzenleme mevcut değildir.

²⁶² ERSOY, Ceza Muhakemesi Hukukunda Aleyhe Değıştirme, s.386.

²⁶³ ÇINAR, Aleyhe Değıştirme Yasağı Kuralı, s.649.

²⁶⁴ ERSOY, Aleyhe Değıştirme Yasağı, s.387.

Kanun'un 252/3. maddesinde bahsedilen “...yapılan indirim korunur.” ifadesinin anlamı da bu kapsamda oldukça önemlidir. İtiraz edilmesi üzerine basit yargılama usulünde aleyhe değiştirme yasağının uygulanması gereklidir.²⁶⁵ Bu durumun kabul edilmesinden hareket edilerek madde içersinde yer alan “...yapılan indirim korunur...” ifadesi anlamlandırılmalıdır.²⁶⁶ Fakat metnin lafzından bu sonuca ulaşılabilmesi de pek mümkün değildir. BYU'ne tabi olan suçlaların üst sınırının iki yıl ya da daha az süreli hapis cezası gerektiren suçlar olması dikkate alındığında, yapılan indirimlerin korunacağına dair hükmün pek fazla bir önemi olmayacağı, sanığın hemen hemen aynı hapis cezasına çarptırılacağı düşünülse de sanık açısından ne denli aleyhe sonuçlar meydana getirilebileceği gösterilmektedir.²⁶⁷

Kanun'un 271/2. maddesindeki “*itiraz yerinde görülürse merci, aynı zamanda itiraz konusu hakkında karar verir*” hükmünün yorumu bu açıdan son derece önemlidir. Mahkeme son kararına karşı bu kararın yeni bir karar tesis etmek biçiminde olmayacağı açıktır. Zira, aksi halde böyle bir denetimin istinaf incelemesinin güvencelerini taşımayan bir istinaf incelemesi anlamına geleceği açıktır. Merciiin itirazı kabul gerekçeleri çerçevesinde mahkemenin yeni bir karar tesis etmesi gerekeceği kabul edildiğinde bu durumda, mahkemenin kararında direnmesinin önünde hukuken bir engel bulunmamaktadır. Bu durumda, istinaf incelemesinde derece mahkemelerine tanınmayan direnme, itiraz incelemesinde kararına itiraz edilen mahkemeye tanınacaktır. Nitekim, her seferinde aynı gerekçe ile mahkemenin aynı kararı vermesi mümkün olduğu için bir kısır döngüye girilmiş olacaktır. Hukukumuzda böyle bir döngüyü bertaraf edebilecek herhangi bir mekanizma öngörülmüş değildir. Öte yandan Kanun'un 271/4. maddesinde bulunan “Merciiin, itiraz üzerine verdiği kararlar kesindir” hükmü de bu açıdan bir etki doğurması beklenemez. Zira mahkemenin itirazın kabulü kararından hemen sonra aynı hükmü tesis etmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır.

SMU'da kanun yolu denetimine ilişkin önemli sorunlardan bir diğeri de itirazın verilen mahkumiyet hükmünün infazını engelleyememesidir. CMK'nın 269. Maddesi uyarınca “itiraz, kararın yerine getirilmesinin geri bırakılması sonucunu doğurmaz.” Her ne kadar aynı hükmün ikinci fıkrasında “kararına itiraz edilen makam veya kararı inceleyecek merci, geri bırakılmasına karar verebilir.” Düzenlemesi bulunmaktaysa da bu emredici bir düzenleme olmadığı için hükmün infazına geçilmesi mümkündür. Bu durumda bir hak

²⁶⁵ERSOY, Ceza Muhakemesi Hukukunda Aleyhe Değiştirme, s.386.

²⁶⁶ERSOY, Ceza Muhakemesi Hukukunda Aleyhe Değiştirme, s.386.

²⁶⁷KAYMAZ, Uygulamada ve Teoride Ceza Muhakemesinde Hukuka Aykırı (Yasak) Deliller, s.1417.

ihlalinin ortaya çıkması halinde tazminat başvurusunun dışında ortaya çıkan mağduriyeti giderici bir yol bulunmamaktadır.

Burada kanun yolunun sadece şüpheli lehine tanınmış olduğu yönünde bir yaklaşımın bulunduğunu görmek mümkündür.²⁶⁸ Uygulama konusunda verilen kararların uygulama çerçevesinde değerlendirmesi maddeler halinde şu şekilde sıralanabilir.

SMU’nde görevli mahkeme olan asliye ceza mahkemesince verilecek hükme karşı sanık tarafından itiraz yoluna başvurulması durumunda, ACM’nin yapacağı değerlendirme sonunda, ağır ceza mahkemesinin önceki cezadan daha ağır bir ceza verip veremeyeceği hakkında akıllarda soru işareti oluşmaktadır.

B. Olağanüstü Kanun Yolları

Olağanüstü kanun yolları hakkında doktrinde; “*Olağanüstü kanun yolları, en temel tanımıyla, kesinleşmiş karar ya da hükümlerdeki hukuka aykırılıkları gidermeye yönelik olarak başvuru yollarıdır.*”²⁶⁹ tanımı yapılmıştır. Ayrıca CMK kapsamında da olağanüstü kanun yolları; “*Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı’nın İtiraz Yetkisi*” (CMK, m.308), “*Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcısı’nın İtiraz Yetkisi*” (CMK, m.308), “*Kanun Yararına Bozma*” (CMK, m. 309-310) ve “*Yargılamanın Yenilenmesi*” dir. (CMK, m.311-323). SMU kapsamında olağanüstü kanun yollarını ayrı ayrı değerlendirmek gerekmiştir. Fakat konu ile ilgili olarak “*Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı’nın itiraz yetkisi*” “*ceza dairesinin*” kesinleşmiş olan kararlarına karşı başvurulabilen bir olağanüstü kanun yolu olduğundan dolayı inceleme kapsamına alınmamıştır. Çünkü çalışmamızda da anlatıldığı üzere SMU ile ilgili dosyalar ceza dairesinin incelemesinden geçmemektedir.

1. Kanun Yararına Bozma

Olağanüstü kanun yollarından olan “*Kanun yararına bozma*” kanun yolu, CMK’nın 309-310. maddelerinde düzenlenen ve kesinleşmiş karar ya da hükme karşı başvurulabilen olağanüstü kanun yoludur²⁷⁰. Kanun yararına bozma yoluna, hakim ya da mahkeme tarafından verilen ve istinaf yahut temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşmesi halinde

²⁶⁸ DEĞİRMENCİ, Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Yargılama Usulü, s.22.

²⁶⁹ AYGÜN EŞİTLİ, Ezgi, Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Kanun Yararına Bozma, TBB Dergisi, 2016, S.122, s.200.

²⁷⁰ AYGÜN EŞİTLİ, Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Kanun Yararına Bozma, s.194.

başvurulabilmektedir.²⁷¹ Bahse konu olan olağanüstü kanun yolunda; hakim ya da mahkemece verilmiş olan ve istinaf ya da temyiz incelemesinden geçmeden kesinleşmiş olan karar veya hükümde ciddi bir hukuka aykırılık olduğunu öğrenen Adalet Bakanlığı, o karar veya hükmün Yargıtay tarafından bozulması talebini, kanuni sebeplerini açıklayarak Yargıtay CBS'na yazılı olarak bildirmektedir. Sonrasında ise YCBS, hükmün bozulması talepli yazısını Yargıtay'ın ilgili ceza dairesine verir²⁷². SMU'nun neticesinde de verilen karar bakımından itiraz kanun yoluna başvuru yapılabileceğinden dolayı ya da başvuru yapılmaksızın kararın kesinleşmesi halinde kanun yararına boma olağanüstü kanun yoluna başvurulabilecektir.²⁷³

2. Yargılamanın Yenilenmesi

Yargılamanın yenilenmesi, kesinleşmiş olan bir mahkeme kararına karşı “sonradan” ortaya çıkan ve kanunla belirlenen bir sebep veya deliller neticesinde hüküm verilen sanığın lehine ya da aleyhine olarak “hükmü veren mahkemeden” yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunulması yolu ile kullanılan bir olağanüstü kanun yoludur.²⁷⁴

Dolayısıyla SMU'nde de hüküm verildikten sonrasında yargılamanın yenilenmesini gerektiren bir neden veya delil ortaya çıkar ise hükmü vermiş olan mahkemeden yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunulması gerekmektedir. Çalışmanın özünde anlatmış olduğumuz üzere SMU neticesinde verilen karar hüküm niteliğindedir. Fakat SMU, yargılamanın yenilenmesi açısından klasik muhakeme usulüne nazaran farklılık göstermektedir. SMU neticesinde verilen hüküm sonrasında sanığın beraat etmesi yönünde yeni bir delil çıkar ise ortada yenilenmesi gerekecek bir yargılama olmayacaktır. Bu sebepten dolayı SMU yeniden yargılama hükümlerine aykırı düşmektedir. SMU'nun uygulanması halinde mahkeme duruşma açarak bir yargılama yapmamakta, talepname üzerine bir hüküm kurmaktadır. Yapılan herhangi bir yargılamanın zaten mevcut olmaması yargılamanın nasıl olup da yenileneceği sorusunu beraberinde getirmektedir. Fakat taşıdığı fayda ve gereklilik göz önünde bulundurulduğunda kurumun SMU bakımından uygulanabilirliğinin yapılacak düzenlemelerle sağlanması gerekmektedir.

²⁷¹ŞAHİN ve GÖKTÜRK, Ceza Muhakemesi Hukuku, s.300.

²⁷²AYGÜN EŞİTLİ, Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Kanun Yararına Bozma, s.194.

²⁷³AYGÖRMEZ UĞURLUBAY/HAYDAR/KORKMAZ, s.300.

²⁷⁴AYGÜN EŞİTLİ, Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Kanun Yararına Bozma, s.202.

SONUÇ

Klasik ceza muhakemesi sürecinde yargılama sürelerinin fazlasıyla uzun olduğu ortadadır. SMU ile yargılama süreci adaletin bir an önce sağlanması amacıyla kamuoyunun vicdanını tatmin etmek için kanun koyucu tarafından hukukumıza kazandırılmıştır. Yunan filozof Herakleitos'un dediği gibi *“Adaletsizliği bir yangından daha çabuk önlemeliyiz.”*Fakat adaleti hızlıca sağlama gayesiyle hareket edip daha büyük adaletsizlik sonuçlarının meydana gelebileceği düşüncesinden de uzaklaşılması gerekmektedir. Bu yüzden 7188 sayılı Kanun ile ceza muhakemesi sistemiğimize katılan *“SMU”* ihdas edilmiştir. Çalışma konusu olan usul ile ilgili ilk göze çarpan unsur Cumhuriyet savcılarının takdir yetkisinin alanlarının genişlemiş olmasıdır.

SMU'nun uygulanmasında, ceza muhakemesinin araçlarının klasik muhakeme sürecindeki rollerinde ciddi bir değişiklik meydana gelmiştir. Soruşturma evresinin başlamasından itibaren talepname düzenlenmesi evresine kadar Cumhuriyet savcısı, seri muhakeme sürecinde tartışmasız bir hakimiyete sahiptir. Mahkemenin usulün icrasında daha etkin bir şekilde rol almasının sağlanması gerekmektedir. Keyfiyeti ortadan kaldıracak bir uygulama yöntemi olarak iddianamelerde olduğu gibi, taleptnamenin iadesi ve reddi nedenleri yeniden düzenlenmelidir. Ayrıca iddia makamı tarafından hazırlanan taleptnamenin incelenmesinde karar mercii olan mahkeme tarafından daha kapsamlı bir inceleme yapılması adaletin sağlanmasında daha büyük bir rol oynayacaktır. Açık bir şekilde beraat kararı verilebilecek dosyada hâkimin bu yönde karar verme yetkisine haiz olması gerekmektedir.

Bir diğer sorun ise suça konu olan eylemin müşterek olarak birden fazla fail tarafından gerçekleştirilmiş olması durumudur. Şüphesiz suça iştirak durumlarına göre yargılama sonunda cezasında indirim veya artırım yapılması gereken faillerin de asıl fail gibi ceza alması, suç olan bir eyleme dair suçluluk oranları farklı olan faillerin aynı ceza almasına neden olarak ceza adaletinin sağlanmasını engellemektedir. Suçun iştirak halinde işlenmiş olduğu durumlarda, tüm faillerin hukuki durumunun birlikte değerlendirilmesi ve ceza miktarlarında orantının sağlanmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Ayrıca SMU'nun uygulanması amacıyla davet edilen müşterek şüphelilerden herhangi birine ulaşılamaması halinde diğer şüpheliler açısından da usulün uygulanamayacağı açıktır. Müşterek şüphelilerden herhangi birine ulaşılamaması veya bu şüphelilerden birisinin usulün uygulanmasına yönelik teklifi reddetmesi halinde diğer şüpheliler açısından davet,

bilgilendirme ve teklif işlemlerini uygulanmasına ve SMU'nun yürütülmesine gerek bulunmamaktadır. Hakkında SMU uygulanarak yarı oranda ceza indirimi ile hüküm kurulan şüphelinin, sonradan ortaya çıkan müşterek şüphelinin usulün uygulanmasını kabul etmemesi nedeniyle genel hükümler çerçevesinde yargılanması kanaatimizce hukuki olmayacaktır.

Ayrıca şüpheli hakkında “*kamu davasının açılmasının ertelenmesi*” kurumunun uygulandığı durumlarda beş yıllık erteleme süresinde şüphelinin kasıtlı olarak bir suç işlemesi durumunda da SMU'nun uygulanmasının şart olduğu kanaatindeyiz.

Mevcut yargılama sistemimize dahil olan SMU ölü doğmuş bir usuli yöntemdir. Adaletin gecikmemesi adına yapılan çalışma neticesinde “hızlı adaletin de adaletsizlik oluşturabileceği” yorumuyla hareket etmek gerekirken hızlı şekilde dosyalar kapatılın anlayışıyla bir yaklaşım adaletin sağlanmasını sekteye uğratacaktır. Yapılmış olan çalışmalar neticesinde uygulama anlamında oldukça yanlış sonuçlar doğuracağı kanaatindeyiz. Büyük üstadların da söylediği üzere “*Adalet çözemeyeceği düğümü atmamalıdır.*”²⁷⁵ Yapılan çalışmadan da anlaşılacağı üzere toplumun ihtiyacı olan adaletin sağlanması yerine adliyelerin iş yükünü azaltmaya yönelik hızlandırılmış adalet yönteminin alt yapı çalışmaları yapılmadan hukuk sistemimize dahil edilmesi hali hazırdaki olumsuzluklarla birlikte büyüyerek kar topu etkisi yaratmaktadır. Seri muhakeme usulü adı altında ceza muhakememize eklenen kurum ile belkide kanun koyucu gelecekte mahkemelerin artan iş yükünü dahada hafifletmek amacıyla daha ağır suçlarda da uygulanmasının yolunu açma hedefindedir. Fakat ülkemizin yapısına bakıldığında Cumhuriyet savcılarının yani “*iddia makamına*” bahsi geçen yetkiler verildiğinde yargılama sisteminin çok daha büyük felaketlerle karşılaşabileceği açıktır.

SMU'da Cumhuriyet savcısının talebi doğrultusunda dosyanın sulh ceza hakimliğine gönderilip bu işlemlerin tümünün sulh ceza hakimi tarafından yapılması daha doğru olurdu. Fakat gerek anayasanın belirlemiş olduğu çekirdek haklara aykırılığı gerek Cumhuriyet savcılarının yüklenen görevin iddia makamına uygun olmamasından dolayı oldukça sakıncalı bir usuli yöntemdir.

²⁷⁵Erem, Faruk, Bir Ceza Avukatının Anıları, Lykeion Yayıncılık, 16. Baskı, Ankara, Ekim 2021, s.14.

KAYNAKÇA

Aksoy Retornaz, Emine Eylem; “Genel Güvenliğin Kasten Tehlikeye Sokulması Suçu”, GÜHFD, Sayı: 2012/2, 2012, (GSÜHFD), ss.3-4

Aldemir Hüsnü; Ceza Hukuku Rehberi, TCK Genel Hükümler; Ankara 2019

Aldemir, Hüsnü; Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri, Adalet Yayınevi, Ankara 2020.

Altıparmak, Cüneyt;“Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Altıncı Maddesi Kapsamında Âdil Yargılanma Hakkının Esasları.” TBB, 2006, s. 244-270.

Altunkaş, Aysun; Hukuka Aykırı Delil Teorisi Işığında İfade Alma ve Sorgu, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006).

Apaydın, Cengiz; “Alkol veya Uyuşturucu Madde Etkisiyle ya da Başka Bir Nedenle, Emniyetli Bir Şekilde Araç Sevk ve İdare Edemeyecek Hâlde Olunmasına Rağmen Araç Kullanma Suçu”, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 103, Mart 2015, ss.24-25.

Arıkan, Mustafa İberya; “Başkasına Ait Kimlik veya Kimlik Bilgilerinin Kullanılması Suçu”, AÜHFD, Cilt: 65, Sayı: 4, Ocak 2016, s.1062; Yener, Ünver, İftira, Suç Uydurma, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, İnfaz Kurumlarından Kaçma (TCK’da Düzenlenen Adliyeye Karşı Suçlar), Seçkin Yayıncılık, 5. Baskı, Ankara, 2019.

Artuç, Mustafa; Özel Ceza Yasaları Pratik Kitap, Adalet Yayınevi, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 3. Baskı, Ankara, 2020.

Artuk, M.Emin – Gökçen, Ahmet – Alşahin, M.Emin - Çakır, Kerim; Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14.Baskı, Ankara 2020.

Aydın, Çağrı Kan; “Âdil Yargılanmanın Bir Unsuru Olarak “Susma Hakkı,” TBB Dergisi, S.91, ss.170-172, 2010.

Aydın, Devrim; 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda İtiraz, TBB Dergisi, s. 65, 2006

Aygörmez, Uğurlubay - Ayhan Gülsün;“Güncel Tartışmalar ve Gelişmeler Işığında Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda İtiraz.” Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 16, Özel Sayı: Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, 2014, s. 3999-4044.

Aygün Eşitli, Ezgi; Kısa Süreli Hapis Cezası Ve Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.65/1, Mart 2016.

Aynural, Ömer Metehan, Soyut Tehlike Bağlamında Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu, 1. Baskı, İstanbul 2018.

Babayiğit, Beşir; Kumar Oynama ve Kumar Oynanması İçin Yer Ve İmkan Sağlama Fiilleri, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 9, S. 34, 2018.

Bacaksız, Pınar; “İddianame Pazarlığı (Plea Bargaining)”, Ceza Hukuku Dergisi, Ağustos 2008, Sayı: 7.

Balcı, Murat; “Ceza Muhakemesi Hukukunun Temel İlkeleri Işığında Seri ve Basit Muhakeme Usulü”, Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer 102 Yaşında/Tebliğler, Ankara 2020.

Balo, Yusuf Solmaz - Çetintürk, Ekrem;“Amerika Birleşik Devletleri Ceza Hukuku ve Uygulamasında Savcı- Sanık Pazarlığı ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 17, 2013, s. 1-2.

Barkır, Kamil; Mühür Bozma Suçu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.

Beccaria, Cesare; Suçlar ve Cezalar Hakkında, çev. Sami Selçuk, İmge Kitabevi, 6. Baskı, Ankara, 2016.

Bengü, Cemil Halit; “Sulh Yargıcının Ceza Kararnamesi”, Adliye Dergisi, Yıl: 36, Sayı: 3, Mart 1945.

Bıçak, Vahit; “Onarıcı Adalet Yaklaşımıyla Ceza Adalet Sisteminin Yeniden İnşası (Tebliğ)”, Adalet Şurası 10 – 11 Ocak 2018 / Ankara, Cumhurbaşkanlığı Külliyesi & Sheraton Hotel III. Oturum Türk Ceza Hukukunda Adalet Anlayışı.

Birtek, Fatih; Ceza Hukuku Genel Hükümler, 6. Baskı, Ankara 2018.

Bozatay, Şeniz Anbarlı – Ürönal, Avni Akın; “Ceza Muhakemesi Kanunu Kapsamında Uzlaştırma Kapsamına Giren Suçlar: Kuramsal ve Hukuksal Bir Değerlendirme”, Yönetim Bilimleri Dergisi /Journal of Administrative Sciences, 2018, Cilt/Volume 16, Sayı/N: 32

Bölek, Fatih; Hakkı Olmayan Yere Tecavüz Suçu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Centel, Nur- Zafer, Hamide- Çakmut, Özlem; Ceza Hukuku Genel Hükümler, 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, 2021.

Centel, Nur; “Trafik Güvenliğini Kasten Tehlikeye Sokma Suçu (TCK md. 179/3)”, Rechtsbrücke / Hukuk Köprüsü, Cilt: 2, Sayı: 2, Haziran 2012.

Çakır, Kerim; “Uzlaştırmanın Kapsamı ve Şartları”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Haziran 2018, Cilt 24, Sayı 1.

Çınar, Ali Rıza “Aleyhe Değiştirme Yasağı Kuralı”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2013, Cilt 19, No 2.

Çınar, Ali Rıza; Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçlarından Türk Ceza Yasasının 179/3. Maddesindeki Alkollü Araç Kullanma Suçu, Fasikül Hukuk Dergisi, C. 2, S. 10, 2010.

Çiçek, İbrahim; Adli Sicil ve Arşiv Kaydının Silinmesi, 3. Baskı, Ankara 2013

Değirmenci, Olgun; “Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Yargılama Usulü”, Terazi Hukuk Dergisi, C.15, S.1, 2020.

Doğan, Koray / Serkan Meraklı; Trafik Ceza Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara, 2019, ss.46-47

Doğan, Koray; “Cezaların Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi”. Ceza Hukuku Dergisi, Cilt:2, Sayı: 4, Ağustos 2007.

Donay, Süheyl; Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku, Beta, İstanbul, 2015.

Dönmezler, Sulhi - Erman, Sahir;“Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, C. II, Der Yayınları 15. Baskı, İstanbul, 2021.

Erdener, Yurtcan; “Ceza Yaptırımı ve Bireyselleştirme”. Ceza Hukuku Günleri, İstanbul 1998.

Erem, Faruk; “Bir Ceza Avukatının Anıları”, Lykeion Yayıncılık, 16. Baskı, Ankara 2021.

Erem, Faruk; Ceza Usulü Hukuku, 2. Baskı, Ankara 1968.

Erem, Faruk;“Susma Hakkı.” Yargıtay Dergisi 18, S. 3, Temmuz 1992, s. 296-299.

Ersoy, Uğur; Ceza Muhakemesi Hukukunda Aleyhe Değiştirme (reformatio in peius) Yasağı, Adalet Yayınevi, Ankara 2018.

Ersoy, Uğur; Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinde İtiraz Kurumuna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Selçuk Hukuk Dergisi / Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 15.07.2020, C. 28 S. 2, ss.857-885.

Eşitli, Aygün; Kısa Süreli Hapis Cezası ve Kısa Süreli Hapis Cezasına Seçenek Yaptırımlar, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.65/1, Mart 2016

Feyzioğlu, Metin;“Suçsuzluk Karinesi: Kavram Hakkında Genel Bilgiler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi,” AÜHFD 48, S. 1-4, 1999, s.135-163.

Gödekli, Mehmet; “Türk Ceza Öğretisi ve Uygulamasında Etkin Pişmanlık”, TAAD, (Ocak 2017) Yıl:7, Sayı:29

Gökçen, Ahmet vd.; Ceza Muhakemesi Hukuku, Adalet Yayınevi, 4. Baskı, Ankara 2020.

Güenal, Yılmaz H.; Ceza Sonrası Bir Müessese Olarak Adli Sicil, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, S. 16, 1961

Hafizoğulları, Zeki / Özen, Muharrem; Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,4. Baskı, U-S-A- Yayıncılık, Ekim 2021

Hafizoğulları, Zeki; Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, US-A Yayınları, Ankara 2014, 7. Baskı

İlдар, Elif; “Seri Muhakeme Usulü”, Ankara 2021.

İçel, Kayıhan; Ceza Hukuku Genel Hükümler, 6. Baskı, İstanbul 2021.

Kafes, Veli; Ceza Hukukunda Mağdurun Zararının Giderilmesi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 60, S. 1, 2011.

Karagülmez, Ali, Türk Hukukunda Ceza Kararnamesi ve Önödeme, Adalet Yayınevi, Ankara, 1999.

Karakeyha, Hakan/Tuncer İnce, Asuman; “Seri Muhakeme Usulünün Adil Yargılanma Hakkı ve Diğer Bazı Anayasal İlkeler Açısından Değerlendirilmesi”, HÜHFD, C.11, S.1Y.2021.

Karaoğlu, Fahrettin; “Meşhut Suçlar Kanunu Üzerinde Bir İnceleme”, Adliye Ceridesi, Sayı: 23, Birinciteşrin 1936.

Kaşı, Enver; “Ceza Adaleti Sisteminde İtham Pazarlığı ve Türkiye’de Basit Yargılama Kanun Taslağının Değerlendirilmesi”, Güvenlik Çalışmaları Dergisi, 2016, C.18.

Kaymaz, Seydi; Uygulamada ve Teoride Ceza Muhakemesinde Hukuka Aykırı (Yasak) Deliller, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 1997.

Kezer, Ahmet; “30 Soru ve Yanıtta Seri Muhakeme Usulü ve Basit Yargılama Usulü”, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.

Kızılarıslan, Hakan;“7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, BUHFD, Kasım-Aralık 2019, C.14, S.183-184, s. 1885-1960.

Kızılarıslan, Hakan;“Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Tüzel Kişilere Uygulanan Koruma ve Güvenlik Tedbirleri”, Seçkin Yayınevi, Ocak 2020.

Koca, Mahmut / Üzülmaz, İlhan;“Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 4. Baskı”, Seçkin Yayınevi, Ankara 2011.

Koca, Mahmut ve Üzülmaz, İbrahim; Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, 13. Baskı, Ankara, 2020.

Koç, Ziya;“Karşılaştırmalı Hukuk ve Uluslararası Mahkeme Kararları Işığında SMU’ya Farklı Bir Bakış: Masum Kişilerin Cezalandırılması Tehlikesi”, Ceza Hukuku Dergisi, Ağustos 2020, C.15, S. 43.

Kor, Şuayyip; “Meşhut Suçlar Kanununun Tatbikına Mani Olan Hukukî Sebepler Hakkında Bazı Düşünceler”, Adliye Dergisi, Yıl: 36, Sayı: 1, Ocak 1945.

Kumbasar, Enver; Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması, Ankara 2012

Kunter, Nurullah ve Yenisey, Feridun; Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1998.

Kunter, Nurullah; “Tehlike Tedbiri Genel Teorisi ve Para Cezaları İçin İhtiyati Haciz”, İÜHFM, S.34, 2011.

Önder, Ayhan; Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler “Tecil”, İstanbul 1963.

Önder, Ayhan; Sulh Hâkiminin Ceza Kararnamesi, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Sermet Matbaası, İstanbul, 1966.

Önok, R. Murat; “Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu (TCK m.179)”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 121, ss.161-162, 2015.

Özbek, V. Özer – Doğan, Koray - Bacaksız, Pınar; Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 13. Baskı, Ankara, 2020.

Özbek, Veli Özer- Meraklı, Serkan; Karar İncelemesi: Hükümün açıklanmasının Geri Bırakılması Kararına İtiraz Üzerine Yapılacak Denetim, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, s. 221-236, 2013

Özgenç, İzzet; Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, 17.Baskı, Ankara 2021.

Öztürk, Bahri – Erdem, Mustafa Ruhan - Özbek, Veli Özer; Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku.

Öztürk, Bahri - Tezcan, Durmuş - Erdem, M. Ruhan - Sırma, Özge - Kırıt Saygılar, Yasemin F. vd.; Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2019.

Platon; Yasalar (Nomoi), 3. Basım, İstanbul 2007 (Çev. Şentuna, Candan/Barbür, Saffet).

Polat, Halil; “Genel Güvenliğin Tehlikeye Sokulması Suçu ile Bu Suçun Diğer Suçlarla İltimatı”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S: 1, 2010.

Retornaz Aksoy, Emine Eylem; “Genel Güvenliğin Kasten Tehlikeye Sokulması”, Özel Ceza Hukuku Cilt V, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019.

Schuster, Frank Peter; “İnsan Hakları ve İnsan Onuru Kavramlarının Alman Ceza Muhakemesi Hukuku İşlemlerine Etkisi,” Çev. Ayşe Özge Atalay, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi S.10, ss. 135-136.

Sevük, Handan Yokuş; “Çocuk Yargılamasında Ön Ödeme ve Sulh Hakiminin Ceza Kararnamesi”, TBB Dergisi, 2004, S. 52.

Soylu Ünver, Gülsüm- Engür, Karaman –Seçil, Nergiz; Seri Muhakeme Usulü, Ankara 2020.

Şahin, Cumhuri - Göktürk, Neslihan; Ceza Muhakemesi Hukuku-II, 10. Baskı, Ankara.

Şen, Ersan- Maviş, Mert; Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması, Ankara 2014.

Taner, Gökhan/ Kamışlı, Gani; Dolandırıcılık-Sahtecilik-Güveni Kötüye Kullanma Suçları, Ankara 2019.

Taner, Tahir; “Ağır Cezalı Olmayan Meşhud Suçların Muhakeme Usulü Kanun Layihası Hakkında”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt: 2, 1936,

Taneri, Gökhan; Seri Muhakeme (Usul – Şartlar – Suçlar ve Hüküm) ve Basit Yargılama Usulü, Seçkin Yayıncılık, Ekim 2020.

Taşkın Şaban Cankat, “7188 Sayılı Kanun ile Ceza Muhakemesi Kanunu’na Getirilen “Basit Yargılama Usulü” Hakkında Tespit ve Değerlendirmeler”, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2020, S.: 1.

Taşkın, Cankat; “Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulü”, Adalet Yayınevi, Ankara 2020.

Tezcan, Durmuş; “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması İle Uyum Açısından Bazı Yönleriyle Yeni Türk Ceza Mevzuatı”, Fasikül Hukuk Dergisi, Cilt:2, Sayı: 10, Eylül 2010.

Topçu, Namık Kemal; İngiliz Ceza Muhakemesi Hukukunda Soruşturma Evresi, Adalet Yayını, Kasım 2018.

Tunç, Nazım; Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, Bilecik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilecik 2010

Türkarslan, Süleyman; Adli Sicil Kayıtlarının Hukuki Niteliği ve Silinme Koşulları, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, S.4, 2014.

Türkçe Sözlük, www.tdk.gov.tr

Ünver, Yener - Hakan Hakeri; Ceza Muhakemesi Hukuku. C. 1, Adalet Yayınevi, Ankara 2021.

Üzülmez, İlhan;“Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi ve Sonuçları,” TBB Dergisi, S. 8, 2005, s. 43.

Üzülmez, İlhan;“Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi ve Sonuçları.” TBB Dergisi, S. 58 Mayıs/Haziran 2005, s. 41-72.

Yapar, Mehmet Emin; Amerika Birleşik Devletleri Federal Ceza Hukukunda Plea Bargaining (İddia Pazarlığı) Kavramı ve Uygulaması, doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2012.

Yargıda Reform Tasarısı, Adalet Bakanlığı Yayını, Nisan-2019.

Yaşar, Osman; Ceza Muhakemesi Kanunu Cilt II, Seçkin Yayıncılık, 10. Baskı, Ankara 2022.

Yaşar, Osman-GÖKCAN H. Tahsin-ARTUÇ Mustafa.; Yorumlu Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, Cilt V, Ankara 2010.

Yavuz, Hakan A.; Ceza Muhakemesinde Kovuşturmayla Alternatif Yöntemler, Ankara 2020.

Yavuz, Hakan A.; Ceza Muhakemesinde Kovuşturmayla Alternatif Yöntemler, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.

Yayla, Mustafa; İngiliz Ceza Hukuku Sisteminde Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırıcı Eğitim Kitabı, Adalet Bakanlığı Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayını, Ocak 2018.

Yenerer Çakmut; Özlem, Kişilerin Huzur ve Sükununu Bozma ve Gürültüye Neden Olma Suçları, İstanbul 2014.

Yenisey, Feridun – Nuhoglu, Ayşe; Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 9. Baskı, Ankara, 2021.

Yenisey, Feridun - Oktar, Salih; Alman CMK: Strafprozessordnung- StPO, Beta Basım Yayın, İstanbul 2020.

Yıldırım, Akif;“HAGB Kurumunun Aklanma Hakkı Açısından Değerlendirilmesi”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, S.3, Mart 2013

Yılmaz, Zahir - Apiş, Özge;“Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırmaları Dergisi, 2020, İstanbul.

Yokuş Sevik, Handan; “Çocuk Yargılamasında Ön Ödeme ve Sulh Hakiminin Ceza Kararnamesi”, TBB Dergisi, 2004, S. 52.

Yokuş Sevik, Handan; Resmi Belgenin Düzenlenmesinde Yalan Beyan Suçu, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan), C. 21, Özel S., 2019.

Yücel, Mustafa; Ceza Adaletinde Sapmalar, TBB Dergisi, 2013, (105).

Zafer, Hamide;“Emniyet Tedbiri Muhakemesinin Özellikleri”, İÜHFM, C. LXII, S. 1-2, 2004.

İnternet Kaynakları

Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı tarafından hazırlanan “Seri Muhakeme Usulü Sunum” www.alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/ceza-muhakemesindeseri-muhakeme-usulu-konulu-egitim-seminerine-iliskin-sunum-yayinlanmistir. E.T. 29.03.2020.

HSK 1. Dairesi, Karar No.1, K.T. 02.01.2020, https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/files/02_01_2020%20tarihli%20ve%201%20sayılı%20karar.pdf, E.T. 29.03.2022.

<http://dergipark.gov.tr/download/issue-file/471>

<http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2015-1/02.pdf>

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>

<https://tv.barobirlik.org.tr/Watch/5120>